

LECTURA
DE
SALA

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 19 decembrie 1990

47

Salvare sau construcție?

toată lumea care voia să știe, înțelesese că nu mai era mult de așteptat pînă cînd și în România se va înîmpla ceva. Ceva într-un fel asemănător cu ceea ce se petrecuse sau se afla în plină desfășurare în țările vecine, în toate statele aparținînd așa-zisului „sistem socialist”. Că nu era vorba de socialism ci numai de un sistem de dependențe față de Moscova era de la sine înțeles. Că „nu mai era mult” se vedea limpede însă putea să mai dureze. La scara istoriei, chiar și aceea a ritmului evenimentelor acest **dureze** putea însemna o lună, un an, un cincinal, un veac. Poate și mai mult. România a fost întotdeauna o țară care nu s-a armonizat contextelor — politice, militare, economice. Nu e deloc o figură de stil dacă afirmăm că aici totul, dar chiar totul, se desfășoară cumva anapoda. Să fie dintr-o subterană rezistență, încăpăținare întru păstrarea singularității sale de țară latină într-o zonă îndebște slavă, să fie din pricina unui ritm aparte, o succedare de momente conservatoare la extrem cu altele de un extrem revoluționarism, ceea ce o situează în afara planificării de bun simț sau măcar logice? Cert este că un anume specific al vieții sociale și politice postbelice au făcut din cel mai democrat și mai liberal stat dintre cele ieșite din convulsiile primului război mondial cea mai severă colonie penitenciară din această parte a Europei. Parcă pentru a șterge „rușinea” că România a fost, a cutezat să fie liberală și democrată, un stat stabil și dacă nu dezvoltat, măcar pe calea unei sănătoase emancipări economice, dictatura sistemului unipartidic comunist s-a înverșunat în distrugerea reală, fizică, a tot ce garantase sistemul constituțional și național.

Cu excepția Rusiei sovietice (și nici cu așa mari diferențe, dacă respectăm proporțiile demografice și teritoriale) nicăieri în țările din est atît de puțini oameni n-au putut face atît de mult rău. Cauza succesului lor poate sta și în faptul că structura socială a României s-a trezit derutată, paralizată în fața metodelor și mijloacelor folosite. Tărănimia era covârșitor majoritară, intelectualitatea, cu mici excepții, se afla la prima ei generație, lucrătorii industriali se găseau în fericita situație de a fi sub nivelul ofertei. Grupul politic, din păcate, era mult mai aproape prin descendență sau interese de cei ce traficau valorile decît de cei ce le produceau, găsindu-se astfel fără nici un sprijin de masă, morală în primul rînd, în momentul confruntării cu noua forță agresivă a celor ce urcau trep-

tele puterii ieșind direct din furgoanele Armatei Roșii. La toate acestea se adaugă situația geo-politică și după cum știm istoria și politica sînt înainte de toate geografie.

Procesul de transformare a unui popor într-o populație a fost rapid și violent. S-ar putea ca primii 20 de ani să fi avut drept scop eliminarea biologică a celor capabili să întretină structura unei națiuni (intelectuali, ofițeri, preoți, fruntașii satelor, oamenii politici) iar următorii 20 de ani să fie dedicați ștergerii din memoria individuală și colectivă a punctelor de reper ce ar putea da individului și națiunii imaginea despre sine.

Am trecut de fapt prin aplicarea în afara zidurilor penitenciarului Pitești a cumplutului experiment descris de Virgil Ierunca. O pol-potizare, o spălare a creierului individual și colectiv al cărui rezultat îl avem astăzi în noi și lingă noi.

Uimirea, zîmbetul neîncrezător, suspiciunea de fantezie erau răspunsurile auzite sau neauzite la orice descriere normală și adevărată a vieții din România. Procesul de schizofrenizare început cu românii continua subtil și amețitor în afara granițelor prin intoxicarea tuturor celor ce veneau într-un fel sau altul în contact cu mijloacele de informare oficiale sau neoficiale ale puterii. Dacă în vreun domeniu s-a ajuns la performanțe de nivel mondial în România lui Ceaușescu, așa cum o dorea dictatorul, atunci acel domeniu a fost cel al dezinformării și manipulării. Specialiștii au reușit să stabilească, să controleze toate resorturile intime ale reacțiilor emoționale ale românilor, ale poporului acestei țări precum și a celor din străinătate care erau interesați sau veneau în întîmpinarea destinului românesc. S-a apăsător pe resortul sentimentului național, pe cel al unicității, pe cel al orgoliului, al victimizării, al complexului paternal, al necesității sacrificiului, al prostiei și ignoranței, al eroismului de mucava, al mîndriei patriotice, al disciplinei, al fricii, al invidiei, al egoismului, al spaimii pentru ziua de mîine, al foamei, al urii, al lașității, al masochismului, al infantilismului, al neștiinței și derutei, al milei și îngăduinței etc. etc. În același timp pentru străinătate s-a prefabricat un model de originalitate românească acceptată cu ușurință pentru că nu punea prea mult mîntea la contribuție, era comodă, uneori folositoare și de cele mai multe ori rentabilă pînă la corupere. Eram pentru ei un popor viteaz, blînd, răbdător, care toată ziua dansează „călușarii”, un popor harnic, un popor care mîncă ce se mai găsește și mai ales ce i se dă, care rezistă la frig, care nu are pretenții, care acceptă să-și vîndă pe nimic munca și să cumpere scump oglinzi și mărgelile, cam naiv și prost de ospitalier, cu conducători de un nivel al inteligenței foarte scăzut (Rinascită) deci nici el nu poate fi mai acătării, un bun partener în afaceri pentru că poate să piardă fără să-i pese prea mult, „strîns unit și muncitor” după cum le zicea și imnul. Totul era cam otova în România, dar, după cum se știe, mai bine să ai de-a, face cu șeful proștilor decît cu toți deșteptii la un loc.

Acest mecanism uluitor de dezinformare era produsul firesc al procesului de transformare a poporului român în

Două fotografii de Paul Agarici

Tristețea se-ntinsese

Tristețea se-ntinsese. Urca incet ca fumul
Curgeau pe ramuri lacrimi din cerul părăsit
Un Dumnezeu al toamnei prea tare lingușit
Se săturase și el și își luase drumul.

Urma incet poporul de păsări către sud
Și-acest popor care-ar pleca oriunde
Și își ținea ascunse luminile rotunde
Și glasul sfînt pe care abia i-l mai aud.

Mirosul de tămii plutea ca un blestem
Învăluindu-i chipul și toamna cea de ceară
Și mă rugam plîngînd să ni se-arate iară
Și să murim văzîndu-l decît să-l tămiiem.

Eugen Uricaru

Ileana Mălăncioiu

(Continuare în pag a 2-a)

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Hăitașii

Să nu ne amăgim: reveniți, cu variate sentimente (mândrie sau deznădejde, beatitudine, perplexitate, revoltă, plictis) pe vechile alinamente, minierii au lăsat pe unde-au fost (și pe unde n-au fost) o moștenire de aur pentru Putere. Contaminantă morbidă, minerita a intrat în mii de persoane, cu tirnăcopul, lașul și lămpașul, cu obrazul înnegrit și bitele albite, pe cit de subteran săpătoare, pe atita de spumegător vorbitoare. Minerii n-au fost decât un punct din ordinea (și ordinul) de zi a(l) frontului dezbinării naționale, unul mai fierbinte, singeros numai la modul elementar-vizibil. Inșă lămpașele lor sînt departe de-a fi altceva decît forța nudă a energiei malefice; altceva decît caricatura hidă și tragică a terorii subterane din decembrie trecut, expertă, aceea, în războiul psihoelectronic. Și, ca orice forță primară, de inconstiență dezlănțuit stihial grație poruncii conștiente, asiduu rafinate în samavolnicie, minierii pot fi ierți. Pentru că, față de multimea lămpilor de control, instrumente moderne de luat pulsul curentului, becurile căștilor de protecție sînt niște biete pilpîri. Esențială este, acum, instaurarea mineritei ca boală seminațională și dirijarea simptomelor ei de la centrul de control. Exact ce zice că se întimplă, pe ecranele de radar de acum un an — deruta falselor prezențe aeropurtate — se petrece acum pe „ecranul interior” (inclusiv pe „micile ecrane”). Sintem invadați sufletește, cu metodică perfidie, de nenumărate elicoptere imaginare, sintem orientați către piste și ținte false, radarul e smintit complet, busola-i idiotizată de cîmpurile magnetice create artificial, ad hoc. Ieșim bulmaci și ne uităm la cer, ne cer nu-s decît norii grei de toamnă, pe care noi nu mai sintem în stare să-i vedem altfel decît ca pe niște lungi cohorte armate. Ideea și starea de vinovăție sînt infuzate pretutindeni, pentru a ne deturna de la centrul culpabilității; infometatele noastre guri „de foc” sînt ghidate de hăitași înspre iepurii de casă, pentru ca prada din codru să-și perpetueze în liniște speța carnivoră. Și totul e pus la punct pînă-n cele mai infime detalii, că doar hăitașii fac zgomot de-o sută de ori mai mult decît vîntorii. Și nici nu le trebuie prea mult, un cuvînt, un gest, un clipit complice pe ecran, pentru ca noi să ne asmuțim orbeste ogarii. Nu-s portocale? Păi, cum nu zac șapte nave-n port? dar, ce să-i faci, de vină-i greva soferilor. Huo șoferii, urlă vîntorii (din)tre noi. Nu aveți medicamente? Păi, uite, greva medicilor. Direcția spitale, la atac înainte. Vă doare televiziunea? Păi, de vină nu-i Valeriu, ci Iuga, firește. Vreți liniște? atunci desființați Alianța Civică. E jale? e din cauza G.D.S.-ului. Nu-i orez? întrebați-o pe Doina Cornea. Verdet? păi cine l-a adus înapoi, nu democrația noastră? N-aveți faină? multumți-le Blandianei și lui Paleologu. Vine șomajul? păi, vine de la C.A.D.A. Adevărul din decembrie? păi, cine v-a pus să ieșiți în stradă, de ce v-ați luat după ăia, nu v-am spus că sînteți golani? valuta? au mincat-o voiajorii? cultura? au mincat-o zărele. Corupție în învățămînt? păi, dacă studenții fac zgomot! Nu vrem pace, că-i război, predică subterismul „României Mari”. Iar lumea noastră-i curpinsă de cea mai periculoasă formă de alergie: alergia la ideea de opoziție. A isteriza pentru a instiga și a instiga cu turbare împotriva ideii de opoziție, tocmai pentru a domina cit mai temeinic. Sufocîndu-NE, pentru a SE putea respira. Ce ironie mai mare a soartei, decît faptul că, pentru foarte mulți, eroii naționali se numesc, acum, după un an, Ceaușescu, Teodorescu, Vlad și Coman? Incet, incet, minierul din noi se trezărește își troznește încheieturile, zărește iepurele de casă și-l înșfacă; te-am prins. Bine, da' lupii? Ei, da, în vîntoarea modernă, iepurii de casă destabilizează bunul mers al lupilor în pădure. De-acum, nu vîntatul contează, ci bucuria hăitașilor.

Dan C. Mihăilescu

(Urmare din pag. 1)

tr-o populație care trăiește pe teritoriul cunoscut sub numele de România. Șeful României se știa cine este; populația care se adăporea în România depindea firesc de acest stăpîn al pămîntului. Cum chiriașii de proprietar. Mutați cu toții la bloc, sub privirea atență a șefului de scară, trebuia să respectăm orele de liniște, să plătim taxele, și să ne străduim să păstrăm în stare de funcționare instalațiile. Pe geam puteam vedea vizita de lucru a Proprietarului, inspecția spațiului verde, a straturilor de sub fereastră și să ascultăm raportul șefului de scară din care aflam cum trebuie să considerăm că se trece viața noastră.

Din păcate, din fericire, orele de liniște nu sînt respectate niciodată de copii. În orice bloc, pe orice scară. Utopia negativă a Proprietarului a fost aruncată în aer cu un strigăt — „fără violență!”.

De ce, „fără violență!?”

De ce la Timișoara, la Sibiu, la Cluj, la București în toate zilele ce au premers căderea dictaturii s-a ieșit în stradă și s-a murit strigîndu-se „fără violență!?”

Răspunsul conține în el dezlegarea misterului ce inconjoară întotdeauna o dictatură. Fără violență, deoarece violența, în multiplele sale forme, este singurul izvor al puterii unui regim urît, nepotrivit, contra naturii umane.

Evenimentele s-au desfășurat impredictibil pînă la un punct. Una dintre cele mai solide și mai motivate dictaturi postbelice a fost înălțată sau, dacă nu ea, cel puțin sistemul ei de comandă prin stupefierea autorității. Este limpede că împotriva armată a stăpînirii, în ciuda miilor de victime, a fost anarhică și lipsită de vigoare. Nu-și face nimeni iluzia că într-o situație de reală confruntare, numărul oricît de mare ar fi al celor neînarmați ar putea cumva covîrși o minoritate

înarmată modern. Dezagregarea autorității dictatoriale s-a produs din-lăuntru, sub presiunea psihologică și morală a sutelor de mii de manifestații disperate de ideea că ar putea să-și piardă libertatea ce doar pentru o clipă i-a atins cu aripa ei fremătătoare.

Apariția violenței de dragul violenței, a înscenărilor, a „scenariilor”, a repetatelor valuri de criză socială, confruntărilor interetnice, răfuielile puterii cu cei ce-și mai păstrează energia inertială a zilei de 22 decembrie 1989, folosirea sufocantă de „alertă”, intoxicarea maselor cu detalii pentru a nu fi capabile să înțeleagă ansamblul, compromiterea josnică și grosolană a tuturor celor ce puteau dispune de un capital de credibilitate în urma acțiunilor declarate și real anti-dictatoriale, toată această disperată acțiune de a păstra în viață, de a conserva fie și cu randament scăzut un sistem politico-social condamnat de istorie nu sînt decît niște naivități. Naivități care sînt plătite cu sînge și suferință, naivități care pot duce la un dezastru național.

Încercarea lăudabilă a mai multor grupuri sau persoane politice, a unor sindicate, ligi, asociații, de a asigura trecerea de la un „moment revoluționar” la o adevărată reformă a societății noastre, la „revoluția de catifea” care, din păcate, la noi nici nu a început, în schimb este deja acoperită cu bulbuci „revoluționari”, invitația la un dialog real este zădărnicită de grupuri de putere interesate în crisparea socială, în cultivarea stării de conflict, ceea ce are drept consecință o febră continuă a organismelor menite să păstreze starea de fapt și o paralizare a celor ce pot aduce o schimbare bine venită. Populația însăși este determinată să fie preocupată de salvarea națională nu de construcția națională.

„Salvarea” presupune iminenta catastrofe; în acest caz este de la sine înțeles că pînă și vechile structuri sînt prețioase și constituie o soluție. Cultivarea iminenței catastrofei asigură supraviețuirea, ba chiar reinstalarea vechi-

lor cadre, a vechilor mentalități, a vechilor relații. Acesta a fost și unul din argumentele, dacă nu singurul, care a justificat păstrarea sau reintroducerea în sistem a foștilor nomenclaturiști — alți oameni pricepuți nu avem!, sînt specialiști! —

Desigur, au fost specialiști în crearea și întreținerea sărăciei și a stării excepționale. Rău cu rău, dar mai rău fără rău — aceasta este deviza puterii instalate, împingîndu-ne mai departe în utopia creată de dictatură.

De ce se teme mai mult un regim totalitar? De adevăr! Identificarea răului și a efectelor sale este cel mai bun lucru ce ni se poate întimpla. Acest lucru nu se poate face decît cu dialog și sinceritate. Cultivarea pe mai departe a autoritarismului și a isteriei catastrofice, a ideii „salvare cu orice preț”, a pericolului iminent — invazii, lovitură de stat, comploturi — nu este altceva decît exploatarea vechilor deprinderi, a vechilor clișee, a vechilor mentalități induse în corpul nostru social de către dictatură. În acest mod se pot câștiga alegeri dar nu se poate ridica o țară.

Poporul român nu are nimic „de salvat”. Poporul român are totul de construit. Tot răul de pe această lume, din șoarta noastră comună a fost absorbit de porii noștri sociali. Nu ne poate aștepta nimic mai rău decît ceea ce am trăit, am suportat. Este absolut necesar, să căutăm binele, să construim o lume normală nu să supraviețuim într-un echilibru precar salvînd ce a mai rămas din sistemul și modului de a fi dictatorial. Teroarea aceasta a supraviețuirii, exprimată sub diferite forme, inclusiv aceea a consensului, fricii de nenorocire, ne ține pe mai departe în starea de populație. O populație agățată de pulpana unui șef sau a unei administrații care numai așa reușește să devină din servitor al națiunii, stăpînul ei. Este momentul să redevenim un popor. De altfel cu această presimțire a început și revolta populației României: „Deșteaptă-te române!”...

momos:

Minciună și disciplină

Ceea ce caracterizează poporul român, fundamental și fără drept de apel în fața altor națiuni, poate mai civilizate, fie ele europene sau nu, este disciplina. Niciodată în decursul istoriei poporul român nu s-a „manifestat” nedisciplinat, el (poporul) a așteptat întii și întii strănutul celor mai mari pentru a spune noroc, dar niciodată din cauză de strănut nu s-a

gîndit la vreo răceală ce ar putea veni din gîtul sau plămîniilor celor mari care, iată!, în sensul de blagoslovenie pentru popor, strănutul împingîndu-l cu stropi pe cei căzuți definitiv în supușenia așteptării. Aproape o mie de ani, atît cît știm, istoria noastră în tot acest timp a fost așa: o urare, cu buna credință că ea va înlătura tot răul adunat în trupul conducătorilor noștri, boierii. Acest mod de a gîndi și de a te manifesta, în decursul unei istorii de două ori milenare (ca să moară unghiul de necaz!) este singurul mod de a fi al acestui popor.

Niciodată, în acești bieți două mii de ani, nu am făcut altceva decît să demonstrăm lumii cît sintem de disciplinați, dar asta, în același timp, nu s-a întimplat decît cu o singură condiție: am fost disciplinați numai în fața minciunii. Ea, minciuna, ne-a adunat zi de zi, an după an, veac după veac, mintile în cap. Ne-am învățat de două milenii să ne stringem ordonați, harnici, inimoși, gata să ne dăm

sufletele te miri cui, dar numai dacă MINCIUNA, ca o femeie trufașă citeodată (nu ne vindem Țara), umilă de multe ori (ne vindem copiii și țara și neamul și tot ce-o mai fi nevoie), se așeza în fața noastră. Cei de azi sînt conducătorii noștri mincinoși, iar noi sintem poporul european cel mai disciplinat.

Minciuna și ordinea vor mai dura o mie de ani în țara asta. Din cînd în cînd, rar și de regretat, adevărul și indisciplina se vor înfige ca niște gloanțe în trupurile noastre. Din groapă le vom povesti copiii noștri cît de rău este să afli adevărul și ei se vor stringe apoi, rînduri, rînduri, pentru a saluta minciuna aducătoare de ordine și pe conducătorii ei preînțelepți și strănutațori.

Ștefan Agopian

P.S. Altfel aflăm despre domni simionici că o duc rău din lipsă de strănut personal.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● Din intervenția senatorului GHEORGHE DUMITRAȘCU: „Domnilor! Este de prisos să vorbesc aici despre ceea ce cunosc, ca istoric, în privința raportului dintre stat și asemenea organisme, în pregătirea, pararea unor războaie și istoria, mai ales în perioada modernă, este plină!”. (Cuvîntul) ● Maestrul IOSEFINI revine în arena circului: „Voi spune doar că Buhoiu nu era un soț gelos, ba, dimpotrivă, mi-a incredințat-o pe frumoasa lui soție să-mi fie însoțitoare și să-mi țină de urît la hotelul Lews din Monte Carlo. Ce zile, luam micul dejun sub plapumă, în același pat!”. „Eram director al unei instituții de stat, familist, eram obligat să respect legile...”. (Gazeta de București) ● DUMITRU GRAUR: „...mic sentiment de ameteală”. (Emisiunea sportivă TV, 9 dec., a.c.) ● ILIE VERDET: „Noi sintem doar o alternativă de stînga la un program liberal”. (Expres) ● ION ILIESCU: „Am fost poate mai disident decît ceilalți”. (Interviu în Le Figaro, tradus de Cătașu) ● C. STĂNESCU: „...staj în piață în fața Intercontinentalului să te vadă bine E. Hurezeanu și N. C. Munteanu — iată o formă curentă de protest politic”. (Adevărul) ● VIRGIL MĂGUREANU acordă un interviu corespondentului Tass la București. D. Diakov: „Dar zărele românești se întrebă și azi unde sînt teroriștii?”. V.M.: „Mulți au fost condamnați. Iar aceste procese au fost publice. Au fost judecați atît conducătorii, cît și executanții”. (Comsomolskaia pravda, vezi traducerea în Jurnal internațional) ● Profesor CORNELIU TEODORU,

Huși, Vaslui: „Solidari cu oamenii de bună-credință, dezaprobat tendințele unor zeloși funcționari ai mass-media din țara noastră care tulbură liniștea opiniei publice”. „Domnilor senatori și deputați, puterea executivă, alături de puterea statului, trebuie protejate în permanență de săgețile otrăvite ale celor care sînt puși pe căpătuială, batjocorind pe aleșii F.S.N.”. (AZI) ● RADU THEODORU: „Români! Să veghem!”; „Luați de valul pricopselii sintem tot mai puțin noi înșine și tot mai mult victime neghioabe ale noului internaționalism, manevrat de supraputerea aurului”; „Iar maghiarismul e triumfător pînă și în Capitala României”. (România Mare) ● Prof. univ. ION COJA: „...la Alba Iulia s-a simțit

Dedu Cornelia: Peisaj

într-adevăr cum bate inima tuturor românilor... Nu clipă de clipă, e drept, dar, totuși, aproape tot timpul!”. (AZI) ● ALCIBIADE: „La festivitățile de la Alba Iulia, cel mai frumos au vorbit Radu Ceonța și Victor Surdu, strănepotul lui Pirvu Mutu”. (R.M.) ● Familia NEGOTĂ MIHAI: „Acest 1 Decembrie trebuie luat ca un avertisment față de anumite comportări care vor să impună prin violență”. (AZI) ● IOSEFINI: „...Emanuel Valeriu (...) acest mare gazetar (...)”; „Dar se compară Buhoiu cu acest genial gazetar?”. (Sursa deja citată) ● „Curvă din lumea țiganilor care este cunoscută sub denumirea de coardă”; „Coarda este femeia tinăra sau în vîrstă care se „frige” pentru o sticlă de băutură, pentru un cadou de citeva sute de lei”; „Nu practică ceea ce fac substituțiile. Fac dragoste în mod obișnuit. Partenerii ei sînt bărbații la care natura a lucrat mult”. (Șatra liberă) ● RITA CEAUȘESCU (la Jilava): „Am auzit că bărbatu-meu, Agache, se află aici la psihiatrie. Să nu-i dați marmeladă, că este în stare să facă țuică din ea”. (Expres magazin) ● ALCIBIADE: „Multum tuturor publicațiilor din Țară, care ne-au omagiat revista cu titluri generoase, precum: «Trăiască România Mare!». Pînă acum n-a strigat nimeni «Trăiască România literară», sau «Trăiască 22», sau «Trăiască Europa liberă» — aici e tot spilul...”. (R.M.) ● „Un cancer al societății noastre este considerată «Alianța Civică» de către o cititoare din Moldova...”. (AZI) ● „...doamna STELA ADRIANA SABĂU, s-a hotărît să ne scrie. «Pînă cînd vom mai tolera toate nemerniciile partidelor adunate în Alianța Civică? Pînă cînd vom mai plînge (la propriu) așteptînd ca trandafirul să răsără dintre bălărele istorice? Sînteți partidul de guvernămînt, faceți, domnilor, ceva!»”. Această doamnă de bine animată e de nețămurită generozitate pentru un om care se naște o dată la o mie de ani (dl. Ion Iliescu): „Dacă aș putea, i-aș oferii 20 de ani din viața mea să-l văd fericit și zîmbind, aducîndu-ne speranță și încredere”. (AZI)

Petre Stoica

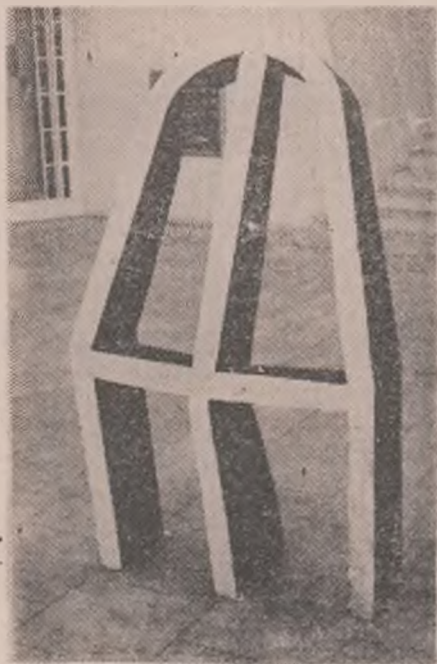
După șapte ani...

Iată, nici nu știu când s-au scurs șapte ani de la trecerea în eternitate a poetului **Necuvintelor** („Acasă Nichita se culcă, dar spre miezul nopții durile din zona ficatului se accentuează, simte că nu poate respira. Până la salvarea sosită în grabă și apoi pe coridoarele Spitalului de Urgență merge pe picioarele sale și este tot timpul conștient, dar criza se repetă cu o și mai mare violență și orice intervenție este zadarnică. La orele două și zece minute poetul Nichita Stănescu se stinge din viață. Era marți, 13 decembrie” — Alexandru Condeescu. Prefață la **Ordinea cuvintelor**) și un vers celebru, nu al său, ieșit la lumină din adâncurile uitării prin voința secretă a memoriei involuntare insistă tot mai vehement (lacrimi, jurăminte, rugăminti) să-i găsească locul la începutul acestor rânduri comemorative, de parcă în simbolul lor voi găsi o cheie pentru labirintul în care mă găsesc: „a murit marele inchișitor Torquemada / dar înaltă și dreaptă a rămas inchișoarea”.

Și după ce am cedat ispitei acestui enunț care-mi promitea nu știu ce revelație, iluminare, prin simpla sa transcriere pe această pagină, înțeleg deodată că el are o rațiune de a fi aici, în pofida aparentei incongruențe de care s-ar face vinovat într-un lanț al cauzalităților și deducțiilor logice, în ultimele zile, prin forța împrejurărilor, fiind implicat în niște acțiuni imediate privind comemorarea celor șapte ani de la trecerea în veșnicie a poetului care ne-a fost (și încă ne este) atât de viu contemporan la atât de numeroși dintre noi, mă întrebam, sau, mai bine zis, îmi revenea tot mai des o întrebare, ca o licărire intermitentă, și acum, după ce am transcris versul fatidic care-mi asalta memoria, inundându-mi, iluminându-mi întreaga conștiință: a fost sau nu a fost poetul Nichita Stănescu fericit? Și cum, pe ce cale misterioasă îmi va răspunde la a-

ceastă întrebare aproape absurdă versul care s-a legat cu atita încăpăținare de întrebarea care plutea ca un duh deasupra apelor în aceste zile tulburi, atât pentru valorile sociale și politice ale societății românești, cât și pentru recuperarea, evaluarea celor artistice, spirituale, care au apărut totuși în pofida climatului dușmănos de peste patru decenii de dictatură comunistă.

Considerând că problema fericirii este o problemă cardinală a omului nu numai în planul speculației teoretice, dar și în acela al realizării ei practice, aici, pe pământ, prin efortul conștient de a lăsa o mărturie pozitivă despre viața sa (alături de cunoscutele, consolatoarele împliniri într-o casă, un copil, o carte), și, punând în paranteză toată cauzistica umană în chestiune, și, oprindu-mă nu-

Livru Russu : Zidire

Fotografie de Dan Popovici

mai asupra celei care mă interesează direct, a poetului, voi observa ca acesta, prin atitudinea sa față de limbaj, adică față de „materialul” prin care se exprimă, își determină, construiește nu numai un stil, dar și o viziune asupra propriei sale ființe; care ființă, la rândul ei, devine autonomă și definește natura prin toate atributele inerente ei, între acestea, la loc de frunte în ordinea teleologică situându-se idealul de fericire imanent oricărei ființe conștiente de sine.

Or, în funcție de atitudinea lor față de limbaj, poezii se pot împărți în două mari categorii, deși foarte rar se pot discerne exemplare în stare pură care să probeze această împărțire dacă nu chiar arbitrară, oricum destul de riscantă pentru a nu trezi măcar niște bombăneli, rinjete și mîrișuri în mințile care vor să pipăie și apoi să urle că așa ceva nu există: cei cu o atitudine **dominant activă**, pînă la agresivitate și distrugere a limbajului, și cei cu una **predominant pasivă**, cărora încercă să-i dea forma unei ființe absente, de receptacol al cuvintelor care iau forma sensibilității prezente: după cum se vede, sînt două căi diferite de abordare a aceluiași fond lexical, dar care urmăresc același scop: reconstrucția ființei! Prima atitudine sau cale de abordare a limbajului, aș numi-o **calea heracliteană** a acțiunii, a mișcării, a agresivității verbului (de exem-

plu, lettrismul, poezia concretă); iar a doua, **calea eleată**, a repausului, așteptării și contemplării tăcute a limbajului pînă cînd acesta, parcă fără nici un efort aparent, ia forma vasului în care a fost turnat, a poetului care l-a însuflețit. Dar am mai spus cîndva (**O pogorire în Moelström** — că primul poet, heracliteanul, este neliniștit, agitat, agresiv, de parcă și-ar fi construit o **lemnă** din cuvintele sale, în timp ce al doilea, eleatul, stă în repaus și reculegere ca într-un **templu**, deși ambele lăcașuri pot fi numite pînă la urmă miraje ale mîntuirii și redempțiunii. Iar dacă am în vedere modul în care descriam altă dată demersul și universul lui Nichita Stănescu, (s-ar mai putea spune că poetul lovește cuvintele cu biciul, de parcă fiecare dintre ele ar fi o fiară ce trebuie să execute salturi spectaculoase sub cupola unui circ uriaș în lumina orbitoare a unui far transcendent, fără odihnă, fără somn. El nu este amantul sau robul cuvintelor, ci un dresor și un agresor de o natură specială), și mai adaug și câteva rînduri cu titlu de adevărată profesiune de credință și de ars poetica („Sînt bolnav nu de cîntece, ci de ferestre sparte, / de numărul unu sînt bolnav / că nu se mai poate împărți / la două țife, la două sîrincene, / la două urechi la două călcîie, / la două picioare în alergare / neputînd să rămîie. **E legea a zecea**), atunci va trebui să ne nu numai că Nichita Stănescu este parte din rasa pură a marilor poeți heracliteeni pentru care orice contact cu cuvîntul este o dramă sîngerosă, dar și de ce mă urmărea în ultimele zile, cînd mă gîndeam la el, acel vers emblematic care s-ar potrivi atât lui cât și peisajului românesc de azi, dar cu semnele inversate: „a murit marele inchișitor Torquemada / dar înaltă și dreaptă a rămas inchișoarea”: au trecut șapte ani de la moartea poetului dar înaltă și dreaptă a rămas poezia lui. Încît răspunsul la întrebarea inițială nu poate fi decît paradoxal; în măsura în care s-a împlinit, el a fost nefericit, căci împlinirea înseamnă limită, repaus și moarte, iar în măsura în care nu s-a împlinit, el a fost fericit, căci împlinirea înseamnă deschidere, mișcare și speranță; adică simplificînd, reducînd și punînd restul în paranteză, îmi rămîne paradoxul: la cei șapte ani de la moarte, Nichita Stănescu îmi apare la fel de nefericit în fericire pe cît de fericit în nefericire îmi apărea în timpul vieții sale.

Dan Laurențiu

minimax

De la „alba-neagra” spre atacul frontal

Erau mulți cei care și-au închipuit în vremea aceea că Leviathanul a fost lovit de moarte o dată pentru totdeauna. Profeția ieșise din biserică și officia cu zgomot mare slujbe după slujbe. Preoți și preoți! Doamne, venise, iată, clipa — așa li se spunea și ei credeau! — cînd lupii cu mieii se vor împăca într-o frățească viețuire. Și, orbii de fericire, nici nu și-au dat seama că, deși fuseseră iertați pentru trecutul ticălos, călăii purtau mai departe glugile lor roșii, iar în cite-o noapte se auzea, inconfundabil, scrișnetul ascuțirii securilor legale.

(Cronicar anonim)

A face procese delicvenților e o prostie costisitoare, dar a face procese nevinovaților, e datorită supremă a unui Stat conștient de datoriile sale.

(Avocatul Francis Malgaz)

Prin asocierea cu starea economică dezastruoasă, multitudinea, diversitatea și, îndeosebi, intensitatea evenimentelor politice la care asistăm de la întii decembrie încoace, pe lângă accentuarea impresiei de haos, par să indice și că **asa nu mai merge**. În ultima sa alocuțiune televizată, adică **ultima** la care putem face referire, cea din 7 decembrie, dl. președinte Ion Iliescu remarca dintru început că ne aflăm „într-un moment complicat, care poate fi decisiv pentru evoluția viitoare a țării noastre”. În ce sens **complicat** și în ce

sens **decisiv**? Aparent, iar zilele următoare acelei serii tv eminentă politică au îngroșat această aparență. Puterea este blocată în imposibilitatea de a mai governa, de unde și o unică soluție, ca la mai la sud de Dunăre — „soluția bulgară”. Cei care o sugerează sau o reclamă vehement, adică **demișia**, a guvernului și a președintelui, sînt acum mai numeroși decît însumează și reprezintă opoziția parlamentară, îndeosebi îngrijorătoare pentru Puterea pîrînd a fi Alianța Civică, mișcarea sindicală și mișcarea studentescă. (În treacăt fie spus, repetata acuzație adusă acestor forțe sociale că „fac politică”, potrivit, chipurile, statutului lor legitim, este ușor hazlie prin restrîngerea politicului la partinic, adică exact invers celor susținute de dl. Ion Iliescu mai acum un an că, în prezent, partidul este o formă depășită a politicului.)

Argumentele în virtutea cărora este contestată Puterea sînt multe, începînd cu însuși momentul inițial din decembrie trecut care în urma reconstituirilor ulterioare, s-a dovedit mult altcuvîntor decît părea atunci. Dramatic încă din acel început este faptul că atîta vreme cît „episodul teroristilor” nu capătă o explicație plauzibilă, morții de după 22 decembrie pot reveni în seama unora din actualii cîrmuitori, ceea ce, corelat cu persistența „misterului” tuturilor „momentelor” obscure (îndeosebi cel din iunie) indică **imposibilitatea „soluției bulgare”**. Concomitent, modalitatea de guvernare este acuzată că, în pofida statutării pe principii democratice a sis-

temului politic, în fapt, atît concentrația puterii cît și încălcarea drepturilor și libertăților democratice semnalează o **resurecție progresivă spre dictatură**. În aceste condiții, distanțarea de comunism apare ca fiind numai declarată, cu atît mai mult cu cît fosta nomenclatură rezistă în majoritatea-i în multe centre de decizie, la care se adaugă și persistența într-o „haină” nouă a fostei Securități.

Corelat, politica economică a guvernului (aprobată inițial datorită liberalismului anunțat) întîmpină o dublă contestare. Din partea opoziției politice (ca fiind fals liberală deoarece Statul păstrează monopolul puterii economice într-o proporție covârșitoare — acceptarea semi-oficială a „variantei Rugină” care atacă blind problema proprietății este o dovadă în plus) dar și din partea unei bune părți a populației afectată sever de așa-zisa liberalizare a prețurilor. Mai mult, în numeroase cazuri, asupra sectorului privat al economiei este îndreptată suspiciunea că servește interese fie ale fostei nomenclaturi, fie ale noilor deținători ai puterii, inclusiv în dauna intereselor naționale așa cum recent se arată a fi „afacerea Intermercato”.

În fine, folosind pentru concizitate un termen al lui Gramsci, **puterea ideologică** este de asemenea vehement acuzată și, îndeosebi, principala-i componentă, Televiziunea. În aceeași ordine de idei se impută guvernanților îngrădirea indirectă a libertății presei prin intermediul prețurilor, al hîrtiei și al spațiului tipografic, pe de altă parte instituțiile și/sau personalitățile politice dovedindu-se imune la acuzațiile din presa de opoziție care este ignorată și totodată contestată, calomniată, denigrată, deci parțial anihilată social de publicațiile subordonate Puterii.

În fața contestării sumar schitate mai sus, Puterea a reacționat inițial într-un spațiu relativ confortabil datorită legitimității obținute în alegeri. Ulterior, modificarea raportului de forțe a impus o escaladare continuă a luptei împotriva opoziției, mijlocul predilect folosit constituindu-l dezinforma-

rea propagandistică. Deteriorarea calității vieții a avut însă ca reflex o diminuare a audienței discursului oficial, fapt care a reclamat recurgerea la noi teme în propagandă. S-a ajuns astfel la mai vechea resursă: pericolul extern în combinație cu naționalismul. Cît privește mizeria de zi cu zi, explicația oficială dată este aceea a iminenței crizei de-a lungul perioadei de tranziție. Dar propaganda nu ține de foame și de frig decît pînă la un anumit punct critic dincolo de care se ajunge la... grevă generală.

Dacă pînă la greva din 11 decembrie Puterea a putut să joace un fel de „alba-neagra” cu ajutorul propagandei, acum resursele așa-zisei puteri ideologice sînt pe terminate. De unde și impresia, de la care am pornit, că **asa nu mai merge**. Ba merge și va mai merge căci trebuie să meargă! „Soluția bulgară” fiindu-i interzisă, Puterea nu are altă alternativă decît să meargă pînă la capăt și poate că ajutorul de urgență al Europei occidentale va permite evitarea soluțiilor... finale. Soluții care — ni s-a dat foarte clar de înțeles — nu sînt însă excluse. Așadar, la întrebarea „Mergem la revoluție?”, pe care officiosul independent (sic!) **Adevărul** o punea la 11 decembrie (pentru ca de fapt sub acest titlu să avertizeze că la nevoie se va și trage, inclusiv armata) răspunsul este cît se poate de simplu atîta vreme cît, după cum se vede, guvernul se poate bizui pe recurgerea la violență. În schimb, o altă întrebare este cum vor reacționa „organele” pentru a-i domoli naibii o dată pentru totdeauna pe toți destabilizatoriiăștia care nu se astîmpără. Căci doar avem nevoie de liniște pentru sfințele sărbători! Și tot așa mai departe...

12 decembrie 1990

Șerban Lăncescu

Corespondența lui Tudor Vianu

Cu volumul de corespondență, recent apărut, al XIV-lea din seria operelor lui Tudor Vianu, ne apropiem de încheierea primei ediții de scrieri a unui dintre marii noștri critici din generația care ne-a precedat și ne-a format, a unuia dintre cei mai importanți critici ai noștri (dau cuvintului **critic** sensul său cel mai general cu putință) din toate timpurile. Mai urmează, ne anunță Vlad Alexandrescu, editorul acestui tom*, încă două volume de corespondență primită (care vor face, desigur, obiectul unei publicații complementare, în afara acestei serii) și poate — nădăjdum noi — încă un volum de opere care să înmănușeze într-o addenda generală alte contribuții academice, prefețe și articole risipite în presa timpului, documente de ordin biografic și necesara bibliografie critică, oricât de incomplet s-ar putea realiza ea acum. Încheierea acestei ediții îngăduie două constatări, de o însemnată comparabilă după părerea noastră, deși în planuri diferite: întâi, că această grupare laolaltă a operei de o viață, care dăunează autorilor cu respirația scurtă, celor care se repetă sau se contrazic pe spații mai largi, nu face în cazul său decât să confirme cu strălucire valoarea și actualitatea unei opere impresionante în monumentalitatea ei, de o unitate organică, firească, în pofida unei cuprinderi deconcertant de largi la prima vedere (critică și istorie literară, critică plastică și teatrală, literatură comparată și universală, stilistică, estetică, filosofia culturii, sociologie, fără a mai vorbi de literatura propriu-zisă); în al doilea rând, ansamblul ei pune mai bine în evidență caracterul deschis, stimulator și creator al demersului critic, în general inductiv, structura filosofică riguroasă a operațiilor preliminare și fundamentind judecata de valoare, civilitatea aulică a discuției, ca să nu mai vorbim de aceea a tonului, dar antrenantă în cel mai înalt grad prin introducerea cititorului în însuși miezul demonstrației, care explică profețimea și interesul acut al textelor la patru, cinci sau șase decenii de la prima lor

apariție și nu mai puțin atașamentul mărturisit și probat al atitor generații de studenți față de profesorul lor, indiferent de drumul propriu, adeseori diferit, pe care au pășit mai tirziu aceștia. Căci dacă ediția de față s-a putut, practic, încheia, în ciuda condițiilor mai mult decât dificile în care a apărut din 1971 încoace, acest lucru a fost posibil tocmai datorită devotamentului pe care elevii și urmașii lui Tudor Vianu, editorii săi succesivi, l-au dovedit: Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și, last but not least, redactorul întregii serii, Margareta Feraru, ea însăși autor al unor ediții remarcabile.

Pentru înțelegerea marii sale opere, corespondența lui Tudor Vianu — 347 scrisori recuperate dintr-un număr probabil mult mai mare, emise într-o perioadă de patruzeci și opt de ani — este un instrument util, un auxiliar binevenit dar secundar din punctul de vedere al exegetului: nici o revelație, nici o cheie secretă nu vine să proiecteze lumini nebănuite asupra unor texte luminoase prin ele însele, dar numeroase detalii, conexiuni și explicații, mai ales în scrisorile epocii de tinerețe, oferă un fundal biografic, intelectual și afectiv, mult mai bogat pe care, uneori, liniile sobre ale scrisului său se detașează cu o nouă adâncime; așa este pentru epoca începuturilor sale literare, dinaintea primului război mondial, apoi aceea de pregătire a tezei de doctorat la Tübingen, cu incertitudinile fixării subiectului, momentul de conștiință care determină retragerea sa — temporară de altfel — din critica activă, anunțată în cunoscuta epistolă către Lovinescu, din octombrie 1919 etc. Într-adevăr, „o punte către biografie“ cum socotește acest volum chiar editorul său, și o indispensabilă bază pentru autorul viitoarei monografii a cărturarului.

În pofida imaginii olimpice pe care tinde să o acrediteze scrisul său încă de la început și însuși profilul său de medalie, în care doar sprinceană ușor arcură de o atenție binevoitoare tulbura seninătatea unor trăsături apolinice, tinerețea lui Tudor Vianu s-a desfășurat — o atestă scrisorile de atunci — sub

semnul unei anumite febrilități. Ea este în primul rând de natură intelectuală, desigur, și o regăsim în proiectele literare, în mărturia lecturilor care îl zguduie până la imposibilitatea de a le comenta, ca în cazul lui **Jean Cristophe** al lui Rolland, sau în nevoia de a reveni asupra textelor prietenilor dragi — Al. Busuioceanu, Bazil Munteanu, Blaga ș.a. — pe care le analizează, prefigurând nu o dată comentarii ce vor apare ulterior. Din acest punct de vedere, scrisorile sale sînt un complement fericit al operei scrise, pe care o explică și o detaliază în parte. Ele mărturisesc mai cu seamă tensiunea spirituală din care rezultă întotdeauna interpretările sale critice și dau o idee de largimea investigației din care decurg cele mai obișnuite foiletoane, căci pentru Tudor Vianu actul critic este un act existențial prin excelență, care îl implică fără rezerve și fără menajamente.

Dar nu numai actul critic, eliberator de energii și dător de satisfacții, este pentru Vianu o formă de viață, ci actul intelectual în genere, sub cele trei ipostaze ale sale, lectura, meditația și scrierea fiind preocupările cărora le sacrifică orice alte tentații, atât de puternice la vârsta tinereții, și nu dintr-un deficit de vitalitate, dintr-o inhibiție a elanurilor firești la un om sănătos trupește și sufletește, ci în numele voinței de perfecțiune, în numele unui ideal căruia îi închină, nu fără zăbucium, întreaga sa existență: „am trăit între visul meu

de ocaș, de muncitor de noapte, lup-tind cu lenea, cu frivolitatea, cu inerția spiritului, țipind uneori înăbușit de durere și de oboseală, și între evadările mele sumbre în nereguli grave... Și anii s-au lungit și s-au adunat și nu știu cînd o să termin și cînd voi putea conta pe o armonie statornică și dacă voi mai putea să mă bucur vreodată...“ Aceste rînduri, trimise prietenului Dan Barbilian în iulie 1922 (care, zguduit, nu-i poate răspunde decât peste trei săptămîni), nu sînt decît punctul cel mai înalt al unui ciclu care revine periodic în corespondența vârstei; prima sa tinerețe este marcată de relativ dese momente de „criză“ pricinuite de oboseală nervoasă, de extraordinara încordare impusă de un program eroic de studiu și autodisciplină, prea rar întrerupt de escapadele studențești în tovărășia poetului și prietenului său: „înăbuș sub o aspirație uriașă“ scrie în ianuarie 1918 celui de al treilea prieten nedespărțit, Simon Bayer, „bolnav îndelung și prins de examene... în mic progres față de criza sufletească care de mult mă frămîntă, mă topește între tendințe contradictorii, mă înecă în străluciri de spaimă ca să mă aducă zdrobit în fața materiei“ se mărturisește poetului Al. T. Stamatiad în noiembrie 1919, și tot lui, în ian. 1920, îi amintește că „am avut o epocă de necazuri și turmente...“ „A fost un an greu“ îi scria lui Ibrăileanu în august 1922, iar în aprilie 1923, cînd se pregătea de asaltul final pentru susținerea tezei, îi mărturisea lui Bayer: „Sunt obosit, obosit...“ Urcușul abrupt era însă aproape de capăt și constituția robustă a atletului rezistă: la începutul iernii susține cu succesul meritat teza de doctorat la Tübingen, dar euforia probabilă a momentului nu mai este împărtășită în nici o corespondență. Criza de creștere este depășită pentru totdeauna și tinărul savant intră, treptat și firesc, în personajul care avea să rămînă în conștiința generațiilor de studenți, chiar a celor mai apropiați ca vîrstă, ca Profesorul.

Pasaje confesive, cu vibrația celor mai intime coarde sufletești mai apar uneori în scrisorile sale (către I. M. Sadoveanu, în august 1924: „este în mine o turbată nevoie de totalitate, un eroism exacerbant, un apetit tragic“ etc.), dar din ce în ce mai rar, din ce în ce mai discrete. Tinărul romantic își găsește echilibrul și își construiește din tomurile de la început substanțiale, de o calmă originalitate, temelia unei clasicități asumate. Nu e adevărat că Tudor Vianu n-a avut tinerețe; ea s-a încheiat doar, biologic, foarte devreme, refugiindu-se în spirit.

Mircea Anghelescu

* Tudor Vianu, **Opere**, vol. XIV, ediție îngrijită și note de Vlad Alexandrescu, Ed. Minerva, București, 1990, 700 p.

Corneliu Baba: Studiu de portret pentru „SPAIMA“

povestea vorbeii

Ce s-a întîmplat cu patru cuvinte

La un an de la încetarea lor, discursurile dictaturii pot fi analizate cu ceva mai multă detașare și oferă destule subiecte de meditație: printre altele — asupra prezenței (ca identitate doar formală sau și semantică) sau absenței unor cuvinte-cheie din limbajul de ieri și de azi al puterii și al politicii în genere. Dintre termenii esențiali foarte frecvenți acum, unii erau, în mod poate surprinzător pentru cine a mai uitat amănuntele, foarte bine reprezentați în discursul dictatorial și în parafrazările și comentariile care îl multiplicau ulterior. Dincolo de pura statistică sau de diferențierile de sens, pe care le poate analiza cel mai bine un politolog, e semnificativă sintaxa termenilor. Cuvîntul **democrație**, de exemplu, apărea cu o foarte mare frecvență și cu o aplicare total improprie la realitate; în ciuda acestui fapt, el nu a putut fi devalorizat, degradat semantic — dovadă faptul că nu a fost evitat nici de oponenții, nici de succesorii regimului: desigur, pentru că reprezintă o noțiune fundamentală, indispensabilă; e mai ușor să i se restituie cuvîntului un sens mai puțin antinomic celui curent — și e

imposibil ca el să fie eliminat din limbă. La foarte naturala transformare a contribuit și un fapt, cum spuneam, sintactic: în textele vechii puteri, cuvîntul nu apărea aproape niciodată singur, într-o relație cu verbul, deci fără determinanți sau fără să constituie el însuși determinantul altui nominal. Operația de recuperare a sensului s-a putut astfel suprapune cu aceea de regăsire a identității cuvîntului ca unitate lexicală autonomă. În textele rapoartelor și cuvîntărilor nu era niciodată vorba de **democrație** pur și simplu — ci de democrația „cea mai largă“, de „un puternic sistem al democrației“ și, mai ales, în ultima formulă canonică, repetată obsesiv, de „democrație muncitorească-revoluționară“. A fost astfel mai ușor să opui acestor specificări și ambiguități **democrația** în forma ei cea mai pură și generală. Cu atât mai mult e explicabil modul în care opoziția a sancționat încercarea puterii de a specifica termenul general prin încadrarea într-o clasă incertă: formula „democrație originală“ a trebuit să fie abandonată în fața preluărilor polemice și parodice. Prezența în actualitate a termenului e susținută, desigur, de aparițiile frecvente ale adjectivului **democratic**, pe care îl primeau și înainte ca atribut mai multe categorii de fenomene; erau **democratice**: cadrul („un cadru nou, democratic, unic în felul său“), siste-

mul („avem un sistem larg democratic“), **organismele**, „marele forum“, (= congresul partidului comunist), **dezvoltarea**, **activitatea** etc. În toate aceste cazuri desemantizarea, calitatea de simplu epitet ornant i-au păstrat cuvîntului disponibilități pentru folosirile ulterioare — și ele, mai mult sau mai puțin riguroase.

Și mai interesant e cazul cuvintelor **revoluție** și **revoluționar**; frecvența extrem de mare a substantivului **revoluție** în textele dictatoriale era strict legată de câteva — puține — sintagme fixe: „revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă“ (denumire amplificată ridicol, etapă cu etapă, a actului din august 1944), „noua revoluție tehnico-științifică“, „noua revoluție agrară“. Față de ele, **revoluție** pur și simplu a putut să apară, efectiv, ca un alt cuvînt — și să fie folosit ca atare pentru evenimentele din decembrie. **Revoluționar**, în schimb, e un cuvînt evitat; poate tocmai pentru că aria lui de aplicare, în corpusul discursurilor anterioare, era uriașă; pe cit de limitată era combinatoria **revoluție**, pe atît de largă cea a lui **revoluționar**, aplicat unor fenomene foarte variate: **spirit** dar și **salut** („un salut călduros, revoluționar“), **concepție**, **luptă**, **perspectivă**, **înțelegere**, **transformare** etc. Substantivat și definit, paradoxal (citez din memorie!) prin calitatea de a „manifesta un înalt spirit de disciplină“, în asociere cu sens contrar celui avut în intenție („revoluționarul de profesie“) cuvîntul se devalorizase mai sigur decît **democratic**, într-o direcție nu a desemantizării, ci a comicului. De aceea, folosirea lui e astăzi redusă, evitată.

Spre deosebire de cuvintele de mai sus, **libertate** și **liber** erau cu mult mai greu de pus, printr-o deviere pînă la contrariu a sensului lor, în slujba dictaturii. Cele câteva formule care le conțineau erau și ele structuri fixe, de obicei duale: „omul vă fi **liber** și **stăpîn** pe destinele sale“, cu „dreptul de

a fi **stăpîn** și **liber** în țara lui“, „**viață demnă și liberă**“; „**independența și libertatea** fiecărui popor“, „**deplina libertate și egalitate** între toți cetățenii patriei“ etc.; cum se vede, termenii erau nivalizați prin asocierea automată cu alții, **libertatea** enunțîndu-se, mai des în raport cu un viitor utopic, în sfera stării de independență statală sau, oricum, la nivelul masei și nu al individului. Pe un asemenea fundal, scandarea cuvîntului **libertate** pe străzi, în decembrie, a fost probabil momentul cel mai pur de ruptură cu trecutul. Limbajul politic actual e divizat în folosirea termenului: cel al opoziției îl invocă mai des, cel oficial îl evită destul de conștient, contrapunîndu-i termenii din sfera noțiunilor de **ordine**, **stabilitate**.

Cazul extrem îl constituie însă un alt termen fundamental, pe care textele dictaturii îl omiteau cu desăvîșire: **adevăr**. Tabuul lingvistic a fost cel mai eficient în privința acestui cuvînt, fiind adesea evitat pînă și adjectivul **corespunzător**, **adevărat**, în locul căruia, în cele mai inofensive situații, apăreau sinonime (parțiale) ca **real**, **just** ș.a. Dacă, din toate cele de mai sus, tocmai acest cuvînt a fost simțit ca reprezentînd maximum de „subversivitate“, este poate pentru că, față de caracterul mai general filosofic, global, al celorlalte concepte, el își putea găsi imediat și o aplicare concretă, la fiecare caz în parte; era periculos și pentru că putea pune în discuție întregul mecanism de construire a unei ficțiuni politice prin limbaj. Deși nu e prea des folosit, cuvîntul **adevăr** nu mai e totuși, oficial, tabu; excluderea lui acționează însă, în continuare, la un nivel mai adînc, la care problema necesității de a spune adevărul nici nu se pune. Ne aflăm încă sub puterea unui model care reușea să „recupereze“ ușor cuvintele **democrație** și **revoluție**, ceva mai puțin **libertatea**, aproape deloc **adevărul**.

Rodica Zafiu

Poezia ca jurnal indirect

După Ana Blandiana și Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș este al treilea poet interzis în cursul anului 1989, care își publică jurnalul indirect al grozăviei prin care a trecut. Căci escortind drama și apoi naufragiul unei întregi epoci (din care încă n-am ieșit), **Interiorul unui poem** (Cartea Românească, București, 1990) este înainte de toate un jurnal.

Primul semn al acestui contact brutal cu istoria e dat de procedeele datării poemelor, într-o tradiție care, în perioada postbelică începe la noi cu Lucian Blaga (șocat, de exemplu, de episodul Diktatului din 1940) și se încheie, în anii '80 cu Mircea Dinescu. Un scriitor pentru care poezia a însemnat cu precădere orizont metafizic, transfigurare, alegorie și la un moment dat, chiar exercițiu abstract, își datează acum aproape toate poemele, ca pentru a le lega cât mai strâns de anii în care au fost scrise, 1986, dar mai ales '87, '88 și '89. Aceștia sînt pentru Ștefan Aug. Doinaș anii cei mai negri și ei culminează cu interdicția din 1989 de a mai publica. Probabil că odată cu trecerea timpului, multe din indicațiile acestei cronologie se vor estompa. Va rămîne însă, sprijinindu-se pe cifrele lor, ca o rușine pe care vom fi obligați s-o ținem minte, imaginea unui ev întunecat („parcă ne-ar cuprinde Evul Mediu!”, exclamă la un moment dat poetul), în care șobolanii au lucrat în noi, durerile au chițăit și poezii-epigoni și-au horcăit „stelele din cerul gurii”. De n-ar fi îmbibată de muzicalitatea la care Doinaș nu poate renunța, poezia aceasta ar aminti de Ion Caraion, căci se întâmplă în **Interiorul unui poem** că osile Ursei Mari crișcă, iar „soarele și împîntă-n unde ranga”. Chiar dacă nu apare întrebuintat decît de două sau de trei ori, cuvîntul cel mai puternic al volumului este cuvîntul scîrbă (așa cum la Ana Blandiana, în **Arhitectura valurilor**, era mormîntul) și sentimentul pe care el îl sugerează se anunță de multe ori chiar de la început, din titlu (**Scirba**, **Psalmul de grea-**

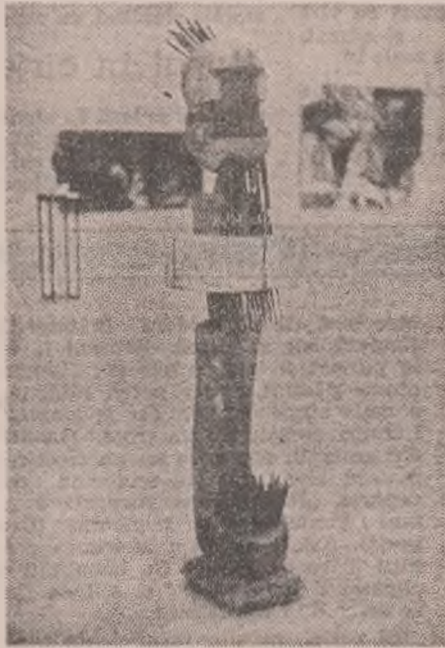
ță, **Cronica șobolanilor**). Coperta și ilustrațiile din interiorul volumului (executate de Geta Brătescu) merg și ele în aceeași direcție: un cerc tăiat de una sau mai multe linii și asediat din toate părțile de câteva pete de culoare cenușie. O imagine transparentă a perfecțiunii amenințate sau acoperite măcar în parte de murdărie. În fond, totul conduce spre concluzia că avem de a face cu poezia unui nou **mal du siècle**, dar în timp ce răul vechi era mai mult romantic, prin melancolia lui, acesta (pe care l-am putea foarte bine numi „comunism”) e exasperant. Pe de altă parte se mai poate constata că de data aceasta Doinaș a ales sau a fost împins spre o soluție poetică opusă celei din perioada cerchistă, cînd pășunismului și agresivității istoriei li se răspundea prin **baladă** și prin teoria aparent paradoxală a artelor minore.

Așa se explică de ce aspectul de poezie sfișiată, în care se simte cum textul cedează brutalității, fără totuși să i se supună, ne impresionează cel mai mult în **Interiorul unui poem**. Din nou avem sentimentul unei modificări de atitudine, dar nu în sensul apariției unei „perioade poetice” noi, ci în acela de **criză** sau de reacție care nu mai putea fi amînată, în fața hazardului și a violențelor pe care le conține istoria. Suprafața „șlefuită” și muzicală cu care ne obișnuise mai vechea poezie a lui Doinaș, se sparge ca gheața subțire, cuvintele sar din text și cum era de așteptat, tonul devine amenințător, dur, nervos. Un timp, poemul își mai păstrează iluzia, se mai apără („ce frumos ticăi tu / mecanism bine uns / al resemnărilor mele // dar să nu vină el, și nimeni asemenea lui / să-și pună urechea / aici / ca să-și numere / sărbătorile inventate // și nici lăcătușii lui / să nu-mi răsucească / zeloși / cheita din spate...”, **Ce frumos ticăi tu**, 1987), pentru ca, în cele din urmă, vehemența să renunțe la convenția medierilor protocolare și să se exprime aproape direct: „ca să aflați ce pun la cale culorile / libere în întunericul unui ou înroșit / ca să gratulați lupii ce-au adus

zorile / acestei utopii care de mult s-a borșit / ca să-nvățați gura voastră să lepede / hoiturile de idei la care se răcomea / ca să pot scuipa cît mai repede — // cenzori! scoateți-vă pumnul din gura mea” (**Poetul cu pumnul în gură**, 1989). După cum se vede, **scirba** se exprimă aici în chiar spiritul ei, care presupune brutalitate și virulență, pentru că sînt situații în care protocolul esteticii frumosului a devenit inutil. Aceasta e, cu siguranță, partea cea mai șocantă din poezia lui Ștefan Aug. Doinaș, zona în care literatura ripostează istoriei, renunțînd la calcul, dar și la clasică inspirație și riscîndu-și existența de pînă atunci: „mi-e tumefiată gura / de cuvinte // ziua-n amiaza mare / cînd limba mi-e fierbinte / și buzele amare / rostirea mea / româna mea de pustă / ia / dintr-odată / foc // obscură / liturgică roire de lăcustă! // impronunțabilul / îmi smulge / aerul / din gură // și mă sufoc” (**Inspirație**, 1989).

Există totuși în **Interiorul unui poem** exemple în care șila și vehemența pe care aceasta o provoacă sînt tratate muzical, după cum alteori ele par să se lase mediate de filtrele culturii.

În primul caz sîntem la zenitul jurnalului pe care îl reprezintă **Interiorul unui poem**, adică în punctul în care precizarea cronologică de la sfîrșitul poeziilor este ca și inutilă, deși efectul rămîne același: „arendașii acestor tarlale de timp / îmi surid ca persoane de vază: / ce vizezi tu e numai un laur de cîmp / ciunăfaie de pus într-o vază // și-l tăiem să-i adulmecăm parfumul

Iliescu Călinești : Transcendentală

amar / și să-ți fie cîntarea umilă // și mi-l taie și-l iau și mi-l pun în pahar: / înfloreste! îi zic fie-ți milă! / ca pe-un soare ce nu s-a-nălțat îl invoc / ca pe-un laur al buneii speranțe // și deodată tulpina lui simplă ia foc / și păstala lui picură gloanțe” (**Laurul buneii speranțe**, 1989). De data aceasta, din mulțimea de funcții pe care le ilustrează orice jurnal rămîne partea cea mai abstractă, trimiterea spre o semnificație generală, spre „interiorul unui poem”, care nu înseamnă numai viscere, și **inima** lui: „salut sangvinolența bubă-puls / unei cobaltice minii de spiră! / un solz de lună cade-asupra-i smuls / de pescărușii lacomi cînd respiră / ... / eu scriu / eu scriu / eu scriu / și nu mă tem / de hipocampii care mor pe mare // oracol — / inima unui poem / se sfișie-ntr-o inimă mai mare // și amîndouă sînt la fel de-amare” (**Salut la pulsul mării**, 1987).

În cel de-al doilea caz avem de a face cu o categorie destul de mare de poeme care **alegorizează** sila, trecînd-o printr-o rețea de scenarii literare și reitereînd în felul acesta încrederea în artă și în modelele ei. Aici intră cele trei poeme dedicate lui Eminescu (și plasate parcă la mijlocul sau în inima întregului volum) sau poemele cu „aparatură biblică, mitologică și, în genere, culturală. **Legenda Graalului** este poate cel mai mediat poem din categoria aceasta, căci putem descifra în el altă semnificație sacrificială cristică, așa cum l-a interpretat un Albert Béguin, cît și accepția de realizare a desăvîșirii interioare, despre care a vorbit Jung. Deosebirea e că în **Legenda Graalului** totul este răsturnat în derizoriul istoricității, al lipsei de sacralitate și al căderii în timp: „a fost odată undeva / un crin / care-nflorise sus de tot // dar astăzi nu mai înfloreste // acum el are bot / de cîine // cu el odată s-au oprit / schimbarea singelui în vin / și schimbarea cîrnilor-n pîine // nici cavaleri nici cerșetori / nu sînt în stare / să ni-l aducă iarăși / pe pămînt // de nicăieri nu mai răsare // o mare fără valuri mai e mare? / un vînt fără furtună mai e vînt? // ce noapte în amiaza mare!”

Și acest text (mai era nevoie s-o spun?) e datat tot 1989. De aceea, indiferent de varianta la care se oprește Ștefan Aug. Doinaș, **Interiorul unui poem** rămîne (împreună cu volumele publicate de Ana Blandiana și de Mircea Dinescu) documentul celei mai brutale și mai sistematice relații de agresiune pe care a întretinut-o vreodată la noi istoria cu lumea și, prin ea, cu poezia sau cu literatura în general.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune (VI)

De vreo cîteva săptămîni tot frunzăresc șapte manuale de studiere a literaturii și gramaticii pentru școlarii francezi, toate pentru același nivel (echivalentul clasei a VI-a la noi), toate apărute în 1990, la diferite edituri, de la binecunoscutele Hachette sau Nathan pînă la mai puțin întîlnite, de noi, Bordas ori Scodel. Dincolo de spectaculosul apariției „din pachet”, a existat tot timpul ceva ce m-a intrigat și sfîrșit, succesive tentative de auto-sondaj soldîndu-se doar cu înmulțirea parțialelor eșecuri.

Fără doar și poate, — mi-am zis încă din capul locului — ceea ce mă zgîndăre nu poate fi numai prețul neașteptat de modest (30—50 franci) pentru optica unui naiv locuitor al democrațiilor populare orientale care, crescut încă de mic în spiritul lozincii că „în occident cartea este extrem de scumpă”, nu realiza că acest „scump” se referea la buzunarele goale ale turistului cerșetor și nu la veniturile unui francez (în „Le nouvel Observateur” din 26 sept. a.c. puteți vedea că salariul minim al unui profesor francez, angajat la stat, este de 9500 franci). Tot așa de repede am renunțat și la ideea că ceea ce mă tulbură din cale-afară ar fi exclusiv „designul” acestor manuale, chiar dacă pentru noi ele pot fi considerate foarte bine și albume de artă

de o excepțională calitate a reproduce-rilor. Dar, în fine, hai să zicem că asta contează mai puțin; sîntem săraci și gata.

Un pas serios înainte am făcut, brusc, în clipa cînd am înțeles (nu prea repede, mărturisesc, atît de obișnuiți sîntem cu automatismele noastre) că manualele astea sînt, care va să zică, la **concurență**, că nu seamănă absolut deloc unul cu celălalt, că fiecare propune o cu totul altă metodă și mijloace, dar că parcursul este echivalent iar în final obiectivele sînt atinse în aceeași măsură cu oricare dintre manuale. Cei care n-au predat măcar o lună nici nu pot înțelege cît de importantă este această diversitate a ofertei editoriale. Dar închipuiți-vă că, serioșilor dintr-a VI-a A li se potrivește mai pretențiosul manual „Hachette” de care, însă, zănatecii de la VI D se vor plictisi imediat. Nimic mai simplu: folosești mult mai atractivul „Bordas”, plin de benzi desenate, articole sportive și alte trîznăi, dar numai aparent mai simplu, obiectivele de atîng rămîniînd aceleași: dezvoltarea exprimării și cunoștințelor despre limbă, dar și apariția și cultivarea dragostei pentru lectură, iar nu îndepărtarea copilului de literatură ca de o chestie ultraplictisitoare.

Ceea ce n-a însemnat că m-am liniștit. Dimpotrivă. Cele șapte coperti atrăgătoare au continuat să mă intrige

chiar și după ce am descoperit că trebuie să cauți serios pînă să descoperi vreun text din Diderot, Voltaire, Rousseau, Racine, Boileau, chiar și La Fontaine. Inculții! Nici măcar Victor Hugo nu e excesiv de curtat, în schimb te izbești tot timpul de „douăzeciști” (adică scriitori ai ultimului secol): Prévert, Queneau, Pagnol, Tournier, Chabral, chiar și Apollinaire, Céline sau Ionesco. Și realizezi, brusc, că au perfectă dreptate, căci dificila, foarte dificila apropiere de poezie de pildă, s-ar face cu mult mai mare ușurință prin Marin Sorescu sau Brumarul decît prin Grigore Alexandrescu. Să zicem însă că acesta este un aspect care poate că se va schimba, și la noi, cît de curînd, odată cu eventuala apariție a diversității ofertelor.

Ceea ce însă, din păcate, nu cred că se va schimba într-un viitor cît de cît apropiat, este acea „diferență” stranie pe care eu am priceput-o abia după destul de multă vreme; nici unul dar absolut nici unul dintre manualele de care e vorba nu cuprinde exclusiv autori francezi, ba în majoritatea lor există o paritate și uneori chiar o preponderență a autorilor de aiurea. Ia uită-te, domnule! Adică francezii ăștia chiar n-au pic de mîndrie națională? Nici un Barbu Jenică sau Păunescu face-tot care să le dea peste bot sau să le trîntească o „cîntare a Franței” să se ducă buhu? Ei n-au viscere de excitat, piepți în care să se bată cu pumnul și păr să se zbirlească? Cum adică, ei care au una din marile literaturi ale lumii? Tocmai d'ăia, vor zice mulți meșteri la întorsul mînușii și schimbatul culorii; tocmai pentru că-i au pe Ronsard și Hugo, Molière și Mallarmé, Voltaire, Rimbaud și Valéry, ba și pe Tzara, Ionescu și Cioran veniți de prin alte părți, — ca să-i pomenim doar pe ai noștri — le e ușor francezilor să nu fie naționaliști, în vreme ce noi, noi ne „a-

părăm sărăcia și nevoile și neamul”. Oare?

S-o luăm ușurel. Sînt cel puțin două componentele importante ale problemei: una strict tehnică, care privește aspectele metodologice ale apropiării copilului de literatură, cealaltă morală, care vizează riscurile bine ascunse, dar nu inexistente, ale perpetuării unui atarhism ce riscă să devină ridicol dacă n-ar fi periculos.

Mai întii că rolul școlirii n-are cum să se reducă la învățarea limbii materne prin cunoașterea „exprimării frumoase” în acea limbă, chiar dacă acesta rămîne unul dintre scopurile fundamentale, ci trebuie să cuprindă și trezirea și dezvoltarea interesului pentru literatură ca formă a spiritului (ceea ce pretinde un grad mare de atractivitate a textelor), ca și o inițiere exactă în diversitatea cheilor de lectură a extrem de diferitelor înfățișări ale literaturii. Ori, oricît ar fi de bogată și / sau veche o literatură (sper că nu-mi sparge nimeni capul dacă afirm că nu e cazul nostru, căci nu sîntem vinovați), ea nu poate oferi exemple perfecte, adesea nici măcar concludente, pentru toate stilurile, temele, procedeele, tehnicile, etc. Are scriitorul român organ pentru parabolă, de pildă?, iar în cazul unui eventual capitol despre „origini” e mai relevant începutul „Scrișorii” lui Eminescu decît Biblia, Kalevala, miturile Greciei și Indiei? Nu cumva, extraordinarul pasaj eminescian și-ar cîștiga adevărata strălucire și forță abia cînd ar fi așezat printre celelalte?

Dacă din punct de vedere tehnic e

Mihail Oprea

Continuare în pag. a 6-a

Sculptura pentru orbi

Hamlet și gardianul

Cu ochii în fundul capului duși,
printre afișele ce oftează cind dorm;
dintr-o limbă neînțeleasă, anevoie traduși,
ne plimbam prin orașul cu persistent miros de
ciroform.

Mă sprijineam, la braț, de tăcerile, de-ndoielile tale.
Curind, cădea inserarea ca o ghilotină.
Printre degele ni se prelingeau catedrale.
Din priviri, ca de vitraliu tăios, o lumină.

Pe-un sol lunar parcă la nesfirșit se alungea teribil
strada
și cineva astupase gura statuilor cu leucoplast.
Drept înainte, trecutul pietreilor ne amenința cu
blokada,
ruinelor cu care eram, din cauza neonului violent, în
contrast.

Un blues somnambul era de-acuma fărășul,
în mina măturătorilor ce încăreau manifestele frunzelor
și-adorneau imediat.
Dar gardianul din colț tot striga că un prinț cu floreta
asediază orașul,
cu creierul de veșnică-ntrebare torturat.

„Nu lăsați să ne scape! spunea. E nebun! E nebun
de legat!
Nu se știe cind se mai iverse asemenea ocazie.
El este hotul ce trebuia de mult să plătească cu virf
și-ndesat,
și a scăpat ca prin urechile acului la ultima razie!“

Totul fierbea. Într-o clipă se făcuse noaptea nopților
sombri.
De mulțimea în pijamale am fost împinși spre marea
piață.
unde, într-adevăr, o enigmatică umbră,

zugrăvea polițiștilor strinși îndirjirea și mirarea pe
față.

„Doamnelor, domnilor — se-auzea din înalt
în cadența ploii de alambic —
dacă ticăloșii ca iubirea n-au nevoie de explicații
și scuze,
dacă pentru ei a muri tot nu-nseamnă nimic,
haideți măcar într-o noapte ca asta să murim cu
disprețul pe buze!“

Papucii, cizmele, tropăiau pe asfalt.
Îi frigeau palmele, armele...
Simteam cum pe loc ar fi luat cu asalt,
cerul și vocea, pină la urmă, absorbită-n văzduh
de neștiute ventuze.

Deodată tresar tot cu tine la braț. Destinul ca un arc.
credeam că plesnise de atita tăcere, în tufisuri, bostanul.
Cind colo, lângă noi, pe bancă, în parc,
moțăia sforăind, cu pistolul la șold, gardianul.

Norul în cirje

Gura nu se lasă de nimic astupată.
Nici de pumnul-nceștat, nici de straturi cu flori.
Mai umblă prin singele meu o mașină blindată,
și pe șira spinării, citeodată, fiori.

Mă mai joacă la cărți și la zaruri farsorii,
ca pe vremea lui Vodă-Șeptică.
Cineva îmi strecoară în aerul clar crematorii,
și să știe ar vrea că mai tremur de frică,

Însă gura de nimic nu se lasă închisă.
Nici de gratii de fum, nici de greieri de rouă.
Eu sint norul în cirje! Peste Țara Promisă.
într-o zi, cu-ndoielile mele să știți, o să plouă.

„Daruri“

Daruri ne-au adus în poziții de tragere.
Isuse Cristoase parcă nici nu mai ești.
Prin căștile, prin timpanele-ți agere,
nu răzbate nimic din triumful păcii celeștii.

Mai așteaptă puțin. Nu te naște!
Urlă plămîinii miniei la cer,
și pămîntul din inima mea stă să-și caște,
gropi comune bandajate cu clor și eter.

Slavă păcii cersite cu tunul!
Baionetelor răsărite în piini!
Ah, apa-i de foc! Nu te naște! Săpunul,
a-nceput să ne ardă pe miini.

dec. '89

Morții perfecți

De răfoit dosarele crimei perfecte.
În cer, pe scripeți, suie candeli cu melasă.
Strada-i devalidată de zăpadă și efecte.
Ard luminări în rochii de mireasă.

De amintit, de plîns și de urlat.
Cei vii, ca morții duși cu sacul ori cu preșul,
au rățâcit culoarul de intrat.
Spun da și nu. De vină este leșul...

Lumină erudă, rece, nemiloasă,
bună de șters memoria pereților cu var.
Așa de albi vin morții, pe ascuns, acasă,
în buzunar cu pașapoarte de hoinar.

Cer scuze de derani. Vor veste antițigoante,
și aprobări să-și sape-n crăterele lunii nișe.
De așteptat să crească uși cu clanțe,
pe baricada plină de afișe!

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

CU ORICE PREȚ

Literatura va continua să existe.
Împinși din ispită în ispită de diavolu
beletristicii, autorii vor uita că mai
nimic nu mai este pregătit pentru ei
în societatea care, cu opinteli, se pune
acum pe roate. Nu pentru ei sint firmele
mixte, nu cărți vor vinde luxoa-
sele boutique-uri! Nu pentru poeți
este hirtia, nu pentru prozatori cer-
neala, nu pentru fețele dramaturgilor
afișele (în afară de cazul că ar urma
exemplul lui Havel).

În lumea de mine (ca să nu zic „so-
cietatea“), dacă va exista o „parte a
poetului“, ea va fi un colțisor din ma-
rea plăcintă economică în care, de vor
vrea să participe cu sare și piper, tre-
buie să o ia pe calea gazetăriei.

Marginalizată vădit, de astă dată
din rațiuni economice, dure ca oțelul,
literatura va exista așa, marginal. Cei
ce vor să scoată cărți le vor scoate pe
cheltuiala lor, cu orice preț, ieșind în
pierdere.

Au și început să apară cărți de lite-
ratură pe banii autorilor. E clar că se
vor vinde cu greu. Din nefericire nu
totdeauna autorii aceștia dispuși să in-
vestească în propriul talent, îl și pose-
dă. Mi-e teamă că mai adesea exaspe-
rarea de a nu „ieși“ n-aci măcar „acum“
(vai de noi ce fel de „acum“ ne este
dat), îi va împinge la gesturi excen-
trice. Nu li se poate pune stavilă, liber
este fiecare să-ncearcă. Oricum, față de
câte hirtie strică niște cotidiane pe
care le știm noi, bieteile cărți de lite-
ratură provoacă în falnicele păduri
defrișări modeste. Asta ca să nu mai
vorbim de sulurile exportate pentru
ca lumina să intre în casele turcilor
și arabilor pe hirtie de Bacău. În cu-
rînd n-o să mai rămînă de celuloză
nici un băț, dar asta nu contează, că
Dumnezeu nu bate cu bățul.

Horia Gârbea

Lucian Suci
LUMINEAZĂ, DESCHIDE
Arad 1990

Deci patruzeci de pagini capsate
între două bucățele de carton mai mici
decît coperta unui pașaport și poetul

6 Luceafărul

cere viză de pătrundere în imperiul
(imperialist) al liricii. Vameșii îl iau
la purcat și iată ce găesc: „Lumina
dintre pămînt și cer parcă rătăcită /
o undă suspendată în aer la amiază /
Lumina aceasta nu va trece.“ (Lumina
din amiază). Nu trece ea, nu treci nici
malale, zise vameșul scotocind mai
departe. „Numai raza verticală a răs-
mas / punte între cer și pămînt“ (Dra-
goste). Asta-i tot? Cu asemenea defi-
niții lirice plătînde? Cu banalități ca
„Speranța luminează / și mii de flori
se deschid“? Imposibil!

Și astfel, nu din insuficiența canti-
tativă ci din lipsă de substanță, Lucian
Suci rămase la porți cel puțin pină
la al doilea volum.

Nicolae Săcăliș
ROIBUL
Editura Litera

Poetul Nicolae Săcăliș, debutînd la
Litera încearcă de toate. Încearcă pe
banii lui ceea ce îl plasează din start
o jumătate de centimetru deasupra ce-

(Urmare din pag. a 5-a)

Locuri comune (VI)

mai lesne de demonstrat nevoia schim-
bării obșnuințelor pe care le avem par-
că dintotdeauna, discutarea aspectului
moral lasă cu ușurință loc rătălmăci-
rilor și exagerărilor. Totuși, fiind vorba
de un lucru mult prea important, —
mentalitatea copiilor noștri —, și fiin-
du-mi cu totul indiferentă opinia fan-
taticilor de pe lîngă „România Mare“,
îmi asum riscul de a mă adăuga pe lis-
tele prietenilor care ne păzesc să nu
murim de tot (adică de foame), conștin-
ent și că un soliloqui înseamnă o vorbă
de unul singur, adică degeaba. Zic, de
aceea, eu, că perpetuarea unui aseme-
nea autarhism în domeniul fragil al
educației literare, nu reprezintă în ul-
timă analiză decît o formă ascunsă,
foarte subtilă, a cultivării reflexelor
naționaliste, cu atît mai periculoasă cu
cît nu e deloc evidentă dar își pune o
amprentă cu reflexe întîrziate și adesea
definitive. Ceea ce era perfect justifi-
cat pe vremea pașoptiștilor, și chiar
multă vreme după aceea, din motive de
aflare, definire și dezvoltare a unei i-
dentități naționale îndelung nemani-
festate în forme instituționalizate (de
la învățămînt și academie la presă și
literatură) nu mai poate fi valabil după
trecerea unui secol. Naționalismul lui
Eminescu poate fi înțeles ca un catali-
zator cerut de momentul istoric pentru

lor care, bag seama, încearcă pe banii
noștri. Încearcă paradoxul: „Cu cît
se duce unda mai departe / Cu-atîta,
vezi, de țarm nu se desparte“. Văd!
Încearcă și catrenul plin de pitorescu
oriental: „Ce mîndre-s cele trei ca-
dine. Par lebede plutind ușor, / De-ar
fi ghiaur ar crede că sint zîne / Și
s-ar porni pe urma lor.“ În ce mă
privește, fiind chiar ghiaur, totul e
O.K.! Ceea ce mă reține s-o zbughesc
pe urma lor este versul al treilea,
prea lung. În rest poemul **Papa Hagi**
este simpatic mai ales că-mi amintește
de două personaje dragi: Papa și
(separat) Hagi. O mică obiecție la
„mamelucii de pe Nil“; e straniu că
Papa Hagi, adormit, îi visează pe a-
cești vajnici infanteriști dar și plim-
bări pe ape.

Nicolae Săcăliș mai încearcă și alte-
le (printre care și a transforma o stro-
fă într-un lung pomelnic în care se
amestecă nume de rezonanță în isto-
rie cu prenume oarecare. Și uite-așa,
dintr-o încercare în alta, cartea se ter-
mină cu o fabulă, spre ușurarea citi-
torului.

afirmarea și înscrierea identității ma-
triciale românești printre celelalte iden-
tități, cu asemănările și diferențele res-
pective; astăzi însă, naționalismul ori-
cărui dintre noi, și cu atît mai mult
dacă e al majorității, nu mai poate re-
prezenta decît o frînă pentru afirmarea
tocmai a acestei identități căci, din
perspectivă universală mult-teoretiza-
tul „specific național“ prin care parti-
cipăm la concert riscă să rămînă un biet
element pitoresc.

Se poate obiecta voit naiv că japo-
nezi, chinezi, indienii, arabii, etc., au
o „specificitate“ inalienabilă care nu se
rezumă la pitoresc, fiind, în același
timp, evident, că francezii, polonezii sau
portughezii nu-și concep „identitatea“
altfel decît ca pe o componentă a cul-
turii europene, (iar ceilalți ca pe una a
culturii asiatice). Dar noi, cu noi cum
rămîne? Oare răsucea geopolitică
(între Occident și Orient) în care des-
tinul ne-a asezat să-și răsfrîngă refle-
xele pină-ntr-atît încît să nu ne pu'em
hotări niciodată dacă sîntem, sau nu,
europeni? Urmași ai Romei, dar și ai
dacilor, nu ne decidem să alegem între
nici unul dintre strămoși, adevărata
noastră specificitate stînd poate că toc-
mai în această lipsă de decizie, în scin-
dare, în ambiguitate, (îndecizia ultime-
lor luni între capitalism și socialism să
fie încă un simptom?).

Lăsînd însă speculațiile la o parte,
excesul de naționalism în acest prag
al mileniului trei nu poate fi interpretat
decît ca o tentativă burlescă a sub-

Mihai Rădulescu
PE BULEVARD ÎN JOS
Editura Litera

După exerciții în toate genurile li-
terare, dar mai ales în dramaturgie,
Mihai Rădulescu revine, pe cont pro-
priu, la proză. În afară de volumul cu
sinistrul titlu „Educația prin muncă
a elevilor“, titlu ce i s-a impus auto-
rului pentru un volum de schițe peda-
gogice, Mihai Rădulescu a scris ro-
mane, piese, eseuri.

Actuala eulgerie de proză scurtă,
conține schițe și mult dialog, (defor-
mația dramaturgului), cu mult lirism
totuși (uneori cam peste măsură),
scrise cu mînă sigură, care a întins
multă cerneală pe foi.

Bucățile care izbutesc să ascundă
„morala“ sint demne de o atenție plî-
nă de stimă. Celelalte, care trag în-
cheierii apăsate, cu înțeles, sint sicii-
toare, ca un învățător prețios și pe-
dant. Una peste alta, din 26 de texte
va avea, fiecare, de unde să aleagă.

***

Dacă în cazul unui popor cu o isto-
rie ca a noastră înconjurat de peste
o mie de ani de un ocean slav, fără a i
mai socoti pe turci, pe tătari și pe un-
guri, reflexele naționaliste sint justi-
ficate istoric și de înțeles, asta nu în-
seamnă că nu trebuie conștientizate ris-
curile majore ale perpetuării unei ase-
menea psihologii pre-moderne. Popu-
lînd, în continuare, imaginarii copiilor
noștri cu fantome de năvălitori și eroi
autohtoni eliberatori, ne pîndește ris-
cul sufocării în și cu propriul națio-
nalism (dacă vaca vecinului da să in-
tre la mine în ogradă, să-i dau cucu-
tă vacii mele ca să sară s-o muște?).
Adică cea mai stupidă ridicolă dar și
aproape sigură moarte: cînd îți în-
ghiiți propria limbă.

Spiritul constructiv și înțelepciunea țărănească (*)

faptul de „a construi” reprezintă unul din sensurile fundamentale ale modului omenesc de a exista. Fi-rește, și viețuitoarele sub-umane au capacitatea de a-și organiza din elemente ale mediului înconjurător o locuință, un loc de adăpostire. Dar, spre deosebire de lumea sub-umană, omul construiește întru durată. Este interesant de observat că verbul „a construi” nu se aplică tuturor lucrurilor umane, ci numai acelorora menite a înfrunta timpul. Așa, de pildă, despre unelte, despre haine, despre hrană, despre mijloacele de transport chiar — nu putem spune că se construiesc; toate acestea categorii de obiecte „se fac”, „se confecționează”, „se fabrică”, dar nu se construiesc. În schimb, spunem că se construiește: o casă, un templu, o șosca un pod. Expresia s-a extins apoi în gramatică (vizînd o propoziție, o frază), dar mai ales asupra societății și asupra omului însuși. Noi, românii, ne-am străduit în ultimele patru decenii să construim (chipurile!) o „societate nouă”, pentru ca pînă la urmă să ajungem la ideea (mai veche, dar mai înțeleaptă) de a construi o societate democratică. În fine, o definiție a omului (una din multele posibile) ar fi aceea că omul e o ființă în stare a se construi pe sine. Reversul antropologic — răsfrîngerea către om — a verbului „a construi” are o coloratură morală, ce se generalizează apoi asupra tuturor activităților constructive ale omului. Cu alte cuvinte, a izbuti să te construiești pe tine însuși înseamnă a deveni o personalitate cu un caracter puternic, drept, virtuos. Caracter puternic pare a avea și orgoliosul, dar impresia aceasta se dovedește o iluzie; orgoliosul este tocmai insul care nu reușește a se construi pe sine, orgoliul fiind de fapt cea mai gravă slăbiciune omenească. De la construcția de sine, sensul moral se extinde la întreaga sferă a verbului „a construi”. În primă și ultimă instanță, nu se poate construi decât în sfera binelui. Pe scurt, atunci, „a construi” înseamnă a transpune durabil și benefic un proiect în planul onticului.

Liviu Suhar : Duetul virstelor

Orice construcție este o proiecție umană în mediul înconjurător și, în acest fel, orice construcție ia ființă cu o dimensiune antropologică încorporată în ea. Operaționalitatea în sfera umanului însuși a verbului „a construi” — fapt despre care tocmai am vorbit — reprezintă un prim aspect al acestei dimensiuni. Alte două aspecte rezultă din antropocentrismul și antropomorfismul casei — casa fiind, totuși, emblema și paradigma tuturor obiectelor construibile.

Antropocentrismul este unul dintre cele mai tulburătoare acte de recuperare pe care omul le săvîrșește asupra propriei sale condiții. De fapt, omul nu se află cituși de puțin în centrul universului, ci trăiește pe o planetă în multe privințe ca oricare alta, supus mișcărilor de rotație ale acesteia, pe care, în nimicnicia lui fizică, nici nu le percepe cu simțurile naturale. Însă tocmai datorită lui, omului, planeta aceasta nu este, totuși, una oarecare. Omul dă sens tuturor lucrurilor văzute și nevăzute din univers și tocmai acest act face din el centrul valoric al universului. Vom spune, așadar, că antropocentrismul axiologic definește statutul omului în univers. Dar acest statut antropocentric este de neînțeles fără casă. „Locuința își are originea în fe-

nomenul antropocentrismului”, scria Le Corbusier. Prin prisma exigenței ca arhitectura să reia contactul cu scara umană, contact pe care urbanismul modern l-a cam pierdut, poate că marele arhitect avea dreptate, însă antropologic vorbind raportul pare invers. S-a scris cu multă forță de pătrundere despre simbolismul cosmic al casei (vezi, bunăoară: Melinda A. Moore, *The Kerala house as a Hindu cosmos*, în „Contributions to Indian Sociology”, no. 1, 1989, pp. 169—202; sau Jean Cuisenier, *La maison rustique: inscription dans l'ordre cosmique, configuration spatiale, circulations*, comunicare la simpozionul de față). Actul simbolizării, aplicat locuinței, presupune însă o anumită statornicie a locuirii. La populațiile nomade, simbolismul locuinței trebuie să fie mult mai sărac decît la populațiile statornice; nu știm să se fi întreprins cercetări cu această temă, dar credem că ele ar confirma ipoteza noastră. Numai o locuință statornică poate reflecta în structura ei, pe de o parte, ritmurile cosmice (alternanța zi/noapte, ori succesiunea anotimpurilor) și ritmurile sociale (timp de lucru/timp de sărbătoare), precum și, pe de altă parte, împărțirea în profan și sacru operată asupra spațiului locuit. Să ne gîndim, bunăoară, la țărani noștri din zonele unde se practică păstoritul local-pendulatoriu: în bordeiele și sălașele lor din munte, construite pe lângă vite, nu vom afla cunoscuta împărțire „oda e comună” și „odaie curată”; în schimb, această împărțire este generală și cvasi-obligatorie în locuințele din vatra satului.

În privința antropomorfismului, se pot face diverse observații. Ne vom opri la una singură. E vorba de analogia dintre fața unei case și fața omului. Cine dintre noi nu a desenat în copilărie o casă, sau nu a rugat pe cineva mai mare din familie să-i deseneze una? Casă a fost, desigur, unul din primele obiecte care ne-au ispitit să le vedem reproduce pe hirtie, cînd ne aflam la vîrsta Mîcului Prinț. Să ne amintim cum arăta imaginea obținută; nu e greu, mai ales dacă, ajunși oameni mari, vom fi reluat același desen pentru copiii noștri. Imaginea aceea simplă, schițată după regulile geometriei plane, aduce foarte limpede cu un chip de om: un pătrat sugerează conturul feței; ușa ține loc de nas, cele două ferestre laterale (cite una de fiecare parte a ușii) ne privesc ca niște ochi veritabili, iar scările (una-două trepte, acolo..., nu prea multe, ca să nu venim de-a berbeleacul pe ele!) ar fi gura. Și spre întregirea imaginii, un acoperiș trapezoidal în chip de căciulă, sau, dacă-i vară, de pălărie...

II

Dimensiunea antropologică a casei ni se impune îndeosebi sub aspectul antropomorfismului acesta fiind mai expresiv decît celelalte și puînd dobîndi chiar o ipostază figurativă. Celui ce scrie rîndurile de față, revelația antropomorfismului casei i s-a produs pe fondul unei situații dramatice: e vorba de distrugerea totală a unui grup de 350 de înfloritoare gospodării din cîmpia Mărășești (județul Vrancea). Ele formau cătunul denumit Vîile Noi și aparțineau din punct de vedere administrativ și economic comunei Soveja,

Ruxandra Ilfoveanu : Peisaj

Mihai Florin : Compoziție

așezare de munte, de care se aflau la o distanță de circa 60 km. Nu este lipsit de importanță felul în care acei oameni de la munte au ajuns stăpîni de pămînt la o așa de mare depărtare. Înainte de primul război mondial, pămînturile respective aparținuseră unui boier de origine greacă, Negropontes. Neindestulați cu ceea ce obțineau prin activitatea economică de la munte, sovejenii se angajau ca lucrători sezonieri („cu chirie”, cum spuneau ei) pe moșia lui Negropontes. După război, pus în situația de a ceda moșia, ca urmare a reformei agrare, Negropontes s-ar exprimat cam așa: „Dacă trebuie să cedez pămîntul, atunci să-l ia mocanii din Soveja, fiindcă ei știu să-l muncească”. Lucrurile s-au petrecut întocmai și curînd s-a constituit în locul acela cătunul amintit.

După al doilea război mondial, a lesne de dedus ce s-a întîmplat: a venit colectivizarea, apoi, în 1975, s-a auzit primul zvon despre demolarea Vîilor Noi. După un an, în toamna lui 1976, zvonul a devenit realitate. Era, deci, cu circa zece ani înainte ca, sub aura falsă a sistematizării, distrugerea satelor românești să devină politică de stat.

Corelată cu antropomorfismul, distrugerea unei case ni s-a părut atunci, ca și mai tîrziu, cînd faptul a luat proporții, o adevărată crimă. Căci orice agresiune la adresa produsului finit și funcțional al spiritului constructiv trebuie inclusă, fie și mijlocit, în categoria crimei.

Nu este aici locul să descriem scene petrecute atunci. Nu epicul, nu drama în sine ne interesează și nici tensiunea pe care a produs-o, ci altitudinea la care a fost ea trăită. Vom recurge în acest scop la metoda biografică. Din vîlmășagul de oameni și întîmplări vom desprinde figura unui țaran bătrîn, a cărui reacție la agresiunea asupra casei sale a venit din adîncuri de înțelepciune. Trebuie, în prealabil, să-i scoatem cîteva date din fișa personală. Numele: Ion Plăvan (antroponim cu sarcină etnopsihologică!). Vîrsta: 82 ani (în 1976, anul evenimentelor). Ocupații: agricultor și tîmplar. Om de o remarcabilă ținută morală manifestă, nu doar pasiv, ci prin alergie la minciună și hoție. Era un fel de Ilie Moromete, dornic să știe el cum se mișcă itele în mașinăria asta socială și politică. Odată i-a intrat în curte un reprezentant al autorităților, care, știindu-l „reacționar”, l-a întrebă cu vicleană jovialitate: „Moș Plăvane, ce părere ai despre noi (comuniștii adică), nu ți-e ciudă că am ajuns la putere?”. Cel întrebă a răspuns imperturbabil: „Toate-s de la Dumnezeu, și dacă El v-a adus pe lume, știe El de ce-a făcut-o!” (Am remarca aici nu atît fatalitatea ancorată în transcendent care face răul suportabil, cît mai ales inteligența în a ocoli o provocare aparent ineluctabilă). În sfîrșit, marea lui pasiune a fost munca și i s-ar fi potrivit de minune această zicere a lui Simion Mehedinți: „Cine a înălțat munca pînă la iubire, acela a coborît raiul pe pămînt”.

Îndată după lansarea avertismentului privind distrugerea cătunului Vîile Noi, liderii satului au pornit din poartă-n poartă să îndemne oamenii să-și strice casele *manu propria*. În teorie, ei, liderii, erau apostoli ai construirii unei societăți noi. În realitate, ei erau apostoli ai distrugerii. Îi trăda și limbajul. Căci întrebarea pe care ei o repetău ca pe un refren era: „Cînd strici, nea Cutare?”. Au bătut și la poarta bătrînului Plăvan și l-au întrebă și pe el: „Cînd strici, moșule?”.

Ar fi putut răspunde banal: „Mai lăsați-mă puțin”, sau „Nu știu, cînd voi avea vreme”. Dar, fără îndoia, situațiile-limită au și funcția de a testa (și, la urmă, de a releva) virtuți și caractere de excepție. Răspunsul, deci, a venit prompt — și cu el aîngam punctul culminant al scenariului propus în comunicarea noastră: „De ce nu mă-ntrebați în cît timp am făcut-o?”. Nu se putea o înțelegere mai clară a discrepanței sfîșietoare între randamentul binelui și randamentul răului! Nu se putea o intuiție mai profundă a tragicului, care, la orice pas și în orice clipă, pîndește lucrarea în lume a spiritului constructiv!

În cele din urmă, Ion Plăvan a fost nevoit să-și deconstruiască singur casa — am spus „deconstruiască”, fiindcă, judecînd drept, nu el a „stricat”: spiritul constructiv nu poate intra în contradicție cu sine însuși; cei cu stricăciunea au fost tot apostolii distrugerii. Omul nostru a mai trăit cîțiva ani, mutat la una din fiicele sale din sat. Se simțea din ce în ce mai stingher. Cea mai mare tristețe a vieții lui a fost aceea că nu a murit în propria lui casă. Decodificată, tristețea lui avea o motivație tripartită: (1) fusese silit la un act de deconstruire — tocmai el, întrupare a spiritului constructiv; (2) își pierduse într-un fel chipul, alter ego-ul său, care era casa sa; (3) fusese dislocat din centrul lumii, al cosmosului, care fusese, de asemenea, pentru el, casa.

Revenînd la acel răspuns, prin el înțelepciunea țărănească a încercat să salveze lucrarea spiritului constructiv. N-a izbutit, dar situația aceea limită le-a relevat solidaritatea. În fond, înțelepciunea este e însăși tot o lucrare a spiritului constructiv: ea este starea supremă a omului care izbuteste să se construiască pe sine.

Am relatat cele de mai sus despre un om pus într-o situație-limită, fiindcă ni s-a părut că replica celui om venea din străfunduri de înțelepciune, aceasta din urmă avînd darul de a scoate cazul din condiția accidentalității goale și de a-l înscrie în condiția tragicului, a valorilor; căci, în consens cu Max Scheler, putem numi „tragic” numai ceea ce se mișcă în sfera valorilor.

Dar am îndrăznit să o facem și pentru că țaranul acela și consătenii lui au fost printre primii care au suferit ca urmare a încercării de distrugere a satelor românești. Am dorit ca drama lor tragic premonitoare să nu rămînă izolată și uitată și am socotit că acesta va fi fiind momentul de a o face publică. În absența unei instanțe juridice, politice, sau morale, care să le facă dreptate măcar postum (unii dintre ei, inclusiv Ion Plăvan, nu mai trăiesc), am adus cazul în fața instanței științifice, culturale și morale pe care o reprezentați dumneavoastră.

Gheorghită Geană

(*) Comunicare la simpozionul internațional „Satul european azi” cu tema „Casa țărănească — arhitectură și mentalitate”, București, 14—18 noiembrie 1990.

OSTINATO

— fragment —

Ne deschide un gardian nou cu dinți de viplă într-o parte și zâmbet-rânjet modelat în jur, pe stânga. Îl întrebă, strâmb, pe Mocanu ce are, șeful camerei se valetă respectuos, se plânge disciplinat, cu boneta adunată în pumn, strâmbul însă e vesel în altă parte, i se fâlfâie de inimă lui Mocanu. I s-ar și de-a lui fra-su. Ne luăm tunul gol, apa plină și iar trecem în revistă lălelele. Curvele.

Guliman șade lângă fereastră, cu mâinile la spate. Se saltă pe vârfuri. Și se arată grozav de mirat de apariția noastră — nu băgase de seamă că lipsisem.

— Avusăi o scur'versație cu asta, fraieru... — zice el, plictisit de moarte, dar băiat bun fiind, ne comunică și nouă. Că, sanchi, că ce-l pun la ziduiubit cu criticile mele, constructiv și justilnistili — auzi, domne!, ce că de ce? Cum, de ce nenicule, zic, păi nu știi mata vâ la noi, colo-șă, la politici...

— Că-l văi, la politici? — Mocanu îi tuflește boneta. Laudă-te tu, laudă, poate nemefesti iar!

— Fii matale sănătos, nea Georgică, face Igna, nu mai e politici de la decret, gata!

— Las-că face alții, se bagă Ghinea. Și-n 55 a fost decret pentru politici și după nici noo luni, hop, la locomanda, cu-Ungaria-aia...

— Vorbești în totală necunoștință, Ghinea, scuipe Guliman ascuțit. Io n-am intrat ca ungarior, io pe con' propriu, ca să zic așa...

— Iți bunoaștem dosaru, tu-ai fost mat'et, de-ăia de se-mbată la MAT ca porcii și zice chestii interzise la adresa guvernului popular...

— Vezi că habar n-ai? Asta vreau io să aflu, de unde știi varianta asta — io și malist!, 'pare rău, nea Georgică, to'maj mata, șef dă post pă celulă — păi io-am fost un caz, domnule Mocanu'e! Păi io n-am zis la adresa, de să gază guvernul, bachiar-dincontra, nenicule! Ascultă la mine...

— Ba chiar în-vers!, îi sare Igna în ajutor. Ascultă la mine, în-vers! — își rotește ochii, înflorit. Ba chiar invers, frățioare!

— Așa ie: egzainvers!, aprobă Guliman. Păi, care-i fapta: în fine, mă matolesc io on picoleano, urc la tribună p-o masă — ereum în Obor, la o bombă d-o demolară știa dă la partidul lor, komunist...

— Al dracu! Dat în paște cu gura lui dă cur dă găină! 'Ce că... partidul...

— Obior... Comunist... Demiolară...

— Igna repetă cu multă salivă.

— ...Mi zic zicerea, ca tot creștinu, dă la...

— Ia zi, ce-ai zis?

— Fu tare, ia zi! Fu teică, ori fu neică?

— Las-te de ocseșii 'suale!

— Păi ce: mi-o iau și io la la' pă cale buca'!

— Ia, mucleș, s-auzim ce zice c-a zis...

— Păi asta zic c-am zis, carevasă-zică, zic și io, ca tot omu: „Păi ia să trăiască republicanii, / până vine-Americanii!”

— Al năibit, cioroi! Ce să căraie el: 'ricanii!

— Auzi, domle, 'ce că până vine-Americanii!...

— Americanii, minciuni de-ale tale!, rade Mocanu. De strigaș cum zici, îți dădea și decorații — da numai pentru prima parte, să fim clari, aia cu, în fine, cu-alde republica'!

— Punctul pă i!, ridică Guliman un deget, apoi împunge cu el în direcția lui Mocanu. Că, de rămâneam, filozof 'lozofam. Că, de nu treceam la partea a două pă ordinea dă zi a congresulu'!

— Apzi: congres al dracu! Dracu te-a puz.

— Chiar: ce-ți veni de să-i bagi pe-americanii-ăia, de ne borbândară-n pașpa? 'Le muma-n cur dă capitaliști, borți azi și mâne!

— Chiar așa, Nicușoare: de ce i-ai băgat pe...?

— E-te la el, se vede că habar n-ai cum devine cu poizia! Păi, poizia...

— Care poizie, domnule? Noi vorbim serios...

— Aia dă cere rimă, nea Georgică. Păi, poizia făr-dă rimă-i ca...

— Ca bășina făr-de lăutari!, stre-coară Igna.

Pauză. Nimeni nu suflă. Igna se face mic-mic, se topește în umbra sub-paturilor.

— Cum 'iceam, doam'lor, domnișoarelor și nea Georgică: irea nevoie dă rimă, nene: republicanii-americanii — ai matale o rimă mai rimătoare?

— Lasă-mă, dracu!, io și făr-de rimă o-ncurai!

— Păi, vezi? Ce să pui la: republicanii? Marocanii? Iese-n 'or-dă-discuții — alte neamuri de să rimeze la fix?

— Bulgă... rani!, propune Ghinea.

— Hop și bai Ghinea, din ardei — haida, bre!

— Lasă-l, frate, că a zis bine, dar nu de tot, aci-i mare necesitate de rimă perfectă, domnule, nu te joci cu perfectă, cuvântul tre' să se-ncheie la sliț cu: -icani!

— Tăganii!, aruncă Iacob.

Mocanu îi arată obrazul: că nu se face. Guliman înghite în sec, trece mai departe:

— Și caută, Nicușoare, rimă perfectă la republica'!

— Anglica'!

— Bravo, Ghinea — 'ce nu te făcuși poet, nene?

— Întăi să-mj termin cipilica, zice Ghinea.

— Păi vedeți, doam', domnișoarelețelor că n-ai rimă pe la republicanii? Decât pe-Americanii?

— Câți coți ai incasat pe rima-aia?

— Câți! Zece — ce mai întrebare!

— Luni, frate? Zece luni dă zile?

— E-te la el: luni!, se supără Guliman, răsând. Păi, la noi, la politici, nu ne-curcăm cu lunii — ani, domnule, zece cotołani!

— Minciuni de-ale tale. Zece ani pe-un căcat de rimă?

— Ce, nea Mocanule, ai fi vrut să-i dea mai mult? În ai zece intră și e-poleții de i-a rupt.

— De unde știi de e-poleți, Igno?

— De la nea Nicu personal, acu-un an, tot aci, da' p-a doua — nu mi-ai zis mie personal, nea Nicule? Că, după ce veni ră să te umfle, te-ncontrași...

— Cam așa-cumva, oftează Guliman. 'Tu-i în -poleți dă poponeți — da, domne, zece coți imi lipiră ca marca-descrioare și, de nu venea decretu-ăla, -i făceam pe toți, pân-la fundament. Ieșeam la raport: Să trăiți, dom'general, cu mine s-a comis o mare eroare judiciară, io nu-s politic, domne, s' trăiți, păi ia uitafi-vă la mine, am io profil? Dă politic? Io-s șut cinstit, dragi-tovarăși, celătean devotat al Repere, n-am nimic cu-orânduirea cea crudreaptă, așa că-n concluzie, trimiteți-mă la Văcărești, la drep' comu', acolo-i sediu meu stabil...

— Și? Ce zicea generalu'?

— Și! Generalu m-asculta cu curu, că nu-i eroare, că noi nu comitem, ai uneltit contra...

— Chestia cu-americanii, Gulimănache, aia-i uneltirea-contra, Americanii-ți mănăcară capu!

— 'Le muma-n cur ș'la ăla, cu numilj de-l poartă, azi și mâine, că după ce tot mereu nu mai vine, ne bagă și la suspin, pe bază de rimerfectă...

Iar-e se întinde pe pat, pe spate, cu picioarele rămase jos, pe ciment. Somnul îi îngreuiază pleoapele, atât, nu se apropie.

— Te fac un mic șeptilic, dom' Ilarie?, îl întrebă Igna, în șoaptă. Unu mic de tot...

Ilarie nu răspunde. Și se bucură, mă-runt, că nu vrea; că poate să nu vrea. Fiindcă am altceva de făcut. Am treabă. De unsprezece ani aștept. După plimbarea, ca să mă. Cu adevărat, plimb. Liberez. De patru mii de ori în tot atâtea zile. Afară, în curte, în solar, sunt dezgolit. Lipsit de apărare. Cerul, aerul, lumina mă înțeapă. Sfășie. Jupcaie, mă răstignesc cu tălpile străpuse de piron la o jumătate de palmă de pământul bun. Acolo, așa voi rămâne. Imi lipsesc, afară, tavenul, zidurile, bocul chior. Ele mă apără, ajută.

Oh, și dacă n-aș fi știut de la început: liberarea se va face din afara înăuntrului în afara adevărată, nu d'n celulă, trebuie să trec prin purgatoriul curții — ei și?, aceea va fi altă liberare, asta, adevărata se face de-aci, direct; și drept; nu-mi pot face, eu, liberarea din curte, acolo prea e aproape libertatea, dar mă desparte de ea un gard, un zid, taluzul al dracului de înalt ca să mă pot sălta peste, imi trebuie avânt, iar avântul se ia, trăgându-te îndărăt, și mai, încă, mult, până în celulă, de unde cerul se ghi-cește peste buza oblonului, unde aerul e altfel alcătuit, nu mă pot lbera decât de acolo unde nu sunt deloc — și, dacă

ies la plimbare, dacă accept tortura, o fac pentru că în solarii alergăm-galopăm, ca să scurtăm timpul și să adunăm pe ghem drumul spre celula izbăvitoare — acolo e trambulina.

Alergase și el în triunghiul de scânduri, tremurând la gândul că, întors, nu va mai găsi patul, celula, aerul, lumina de celulă; că nu se va mai găsi. Iată însă: celula e la locul ei; și patul și duhoarea de; și totul. Istovit, se culcă peste sine, recunoscător și îngrijorat: cum va fi, azi, Scaunul? Iar El în ce toane? Își apasă până la durere coastele în dreptul inimii, vaaai, biata mea inimă, în vreme ce, cu spinarea, cu călcăiele, cu ceafa, își caută loc il scobit în saltea, în pernă, în aer. Și le; se găsește, încet, încetșor, cu mișcări mici, pe care cineva din afară le-ar lua drept zvâcnituri ale mușchilor. Se pregătește de întâlnire, a mia, aceeași, aceeași între-, aceeași -spunsuri, ancheta s-a isprăvit de mult, s-a pronunțat și sentința, ba s-a și executat, dar nu s-a -at nimic; totul începe; mereu și proaspăt.

Când ultima și cea mai mărunță cută a hainelor se lipeste la locul ei, de saltea, când nu mai simte că saltea e este altceva — între timp, răsuflarea s-a iuțit, cu polioneli — Ilarie trece prin cei unsprezece pași; își inclină ușor fruntea; își supraveghează verticalitatea corpului și se bucură că o găsește cum trebuie, dar și rușinându-se că trișează. Își clătește glasul — dar glasul îi iese, ca totdeauna, știrb și răgușit:

— Iar am venit, doamne și nu m-am răzgândit.

— Sezi de-a stânga mea, acolo.

Acolo, pe al treilea taburet și cu o treaptă mai jos. Își pre-simte în perna de pluș forma și căldura de ieri. Nu se așează. Rămâne în picioare. Așteaptă. Ca totdeauna. Ca totdeauna celălalt are să tacă, o vreme — ca la-anchetă. Apoi va începe, cănător, lung — însă pr ma zicere va fi scurtă, răstită:

— Să nu ucizi!, te-am învățat, prin Ea Ea te-a învățat prima!

Așa ar fi trebuit să se întâmple; ca de celălalte 999 ori până azi; de asă dată, nici nu mai așteaptă întrebarea-acuzație, se precipită:

— Prin ea, ea m-a învățat — tocmai de aceea! Am făcut bine că!

— Sau rău. Mai ai timp să te răzgândești, spune el, azi parcă mai ostent, cu acea tristețe întristătoare a anchetatorilor, săracii, oameni și ei, spre deosebire de noi. Ai ucis: ai făcut rău.

— Nu, rău n-am fă... Am fă... — tot n-am găsit cuvântul, vrei să mă ajuti? Suflă-mi-l. Măcar prima silabă — vrei să-ți suflu ce să-mi suflii?

— Nu. Nici eu nu-l.

— Mi-ai mai spus, nu te cred, te cred, de-atâtea ori te-am văzut pierzând pasul, rămânând în urmă, te-am auzit străduindu-te să înveți de la noi ce-ai uitat, ce n-ai știut, ce n-ai vrut să afli. Te-am văzut, la cărmă: ești bătrân, picotești, scapi din mâni roata cu coarne — tu dormi, ea se învârtește, încolo, încoace, stă...

— Vezi? Stă! Singură!

— Bine-ar fi, dar nu.

— Ba da, crezi că dacă m-a furat somnul o s'n...

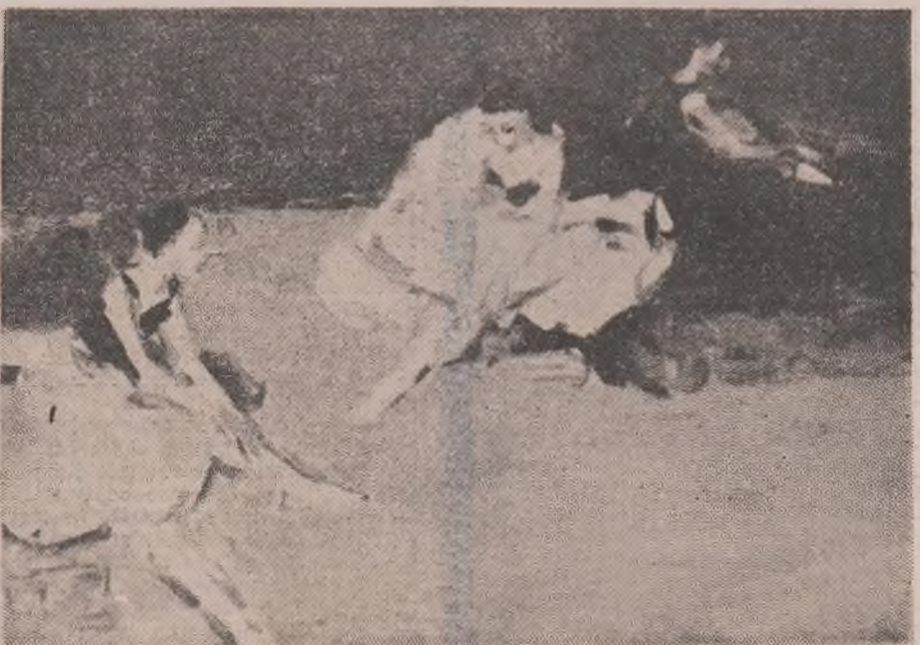
— De fiecare dată spui că o singură. Și că, dormind, veghezi. Că ce s-a-ntâmplat pe când dormeai, s-a-ntâmplat cum ai vrut. Fiindcă tu, așa zici, vrei să ne-nceci — cu lovituri de picior, de bătă, ca să știi dacă suntem morți ori încă ba. Și e nedrept.

— N'nic din ce pornește de la mine nu e nedrept.

— Nici drept.

— Vorbești ca să nu — am început să arăt a voi?

— Vorbești ca să — încă nu, dar nu pentru mult timp. Altfel nu m-ai nedreptăți: de unsprezece ani mă ucizi, cu Ea — care m-a învățat, prima, să nu. Știi bine că n-am, dar cum tu picoteai atunci la cărmă și am luat-o cu toții razna...

Mircea Doinaru: Dalerina

— Am spus : a fost voia mea s-o luăm razna : ca să ne încercăm ; să ne pedepsim. În cazul tău n-a fost pedeapsă, ci ajutor.

— Mi-ai tot spus-o : ajutor... De asta mă convocîi în fiecare zi ? Ca să mă omori cu ajutorul ? De ce mă chemi, după fiecare plimbare ?

— Așa. Să stăm de vorbă. Să-mi spui ce mai e pe-afar'.

— Pe-afar' ! Ce poate fi pe-afar' — e bine, toți te-așteaptă cu credință, pantofi, costum, cerere de grațiere și se gîndește la tine că ce-oi mai fi făcînd.

— S-a întors Guliman.

— Da, Guliman s-a întors. Zice că afar' — ce să fie : soare, aer, femei, femei, femei...

— Aitceva ? În afară de femei ?

— Nimic, în afară de femei. Decît, ba da : spaima : de soare, de vînt, de aer — de femeie. Așa o să fie mereu ? Chiar și după ce mă liberez cu adevărat ? Chiar și după unsprezece ani de liberare ?

— Nu cred și ai încurcat una cu neuna. Ce mai zice Guliman de pe-afar' ? S-au copt strugurii ? Cej vără-tici, pe vremea asta...

— Dă-i dracului de struguri, destul îți visez — cumplită, nedreaptă : libertatea să-ți fie, aici, unde n-o ai, mai amenințată decît acolo, în ea...

— Și pepenii, pepenii galbeni, am văzut, azi...

— Libertatea să-ți fie mai închisoare decît închisoarea...

— Dar cei roșii ? Harbujii ? Lubenițele ?

— Sau altfel : libertatea să fie pentru totdeauna amenințată, minată, să conțină viermele îndoielii și în același timp să fie viermele, să trăiască din viitoarea închisoare...

— Nu mi-aj spus : dar harbujii ?

— Lassă ! Harbujii tăi — căcat ! Când nu știam că există, nici nu exista. Tu, făcîndu-mă s-o aflu m-ai făcut

Valter Paraschiv : Compoziție

s-o fac — eu am, nu ? Eu am invențiat-o !

— Poate că da, poate că.

— Poate că, sigur : locul cel mai neprețuit este cel mai din adînc, din inima fundului, din fundul inimii primejdiei...

— Măine, dacă te mai apuc, o să-ți povestesc de ziua a treia... A fost mai ceva ca la Mărășești...

— ...acolo de unde nu mai poți cobori, de unde nu mai ai ce pierde...

— Las' că totdeauna ai ce pierde — uită-te la neamul nostru, el are mereu ceva de pierdut, chiar după ce a pierdut totul, își spune că îi va mai fi rămas ceva, dă-o-ncolo de treabă, altfel ce rost ar mai avea să trăiască pentru a nu pierde ?

— ...și nu-ți dai seama că ai avut decît atunci când îl pierzi — și-atunci e prea tîrziu.

— Niciodată nu e prea tîrziu și totdeauna mai ai ceva de pierdut — de pildă, din ziua a treia, când cu pașiștile și ierburile și pomii roditori...

— Pentru mai-rău n-o fi prea tîrziu. Deci, știînd că mai pot cobori, că mai este, nu s-a terminat — să fiu fericit ! Că încă n-am pierdut totul, coborît de tot ? Chiar și Guliman...

— Mai ales el. Pentru minciună.

— Ei, bravo ! El pentru minciună, eu pentru omor — bine, am ucis, ca să putem continua discuția, dar Guliman ? Dar el îi înviază din morți pe ceilalți, cu minciunile lui — de ce-l pedepsești ?

— Îl pedepsește pe el, ca să vă răsplătesc pe voi, cu el — ce v-ați face voi fără el ?

— Am muri, știu. Eu însă, nu. Eu nu-l cred.

— Ce te-ai face fără el : ai viețui.

— În sfîrșit, ai spus un adevăr : pedeapsa, pentru moarte, nu e moartea, ci...

— N-am vrut să spun asta !

— N-ai vrut, dar asta-i.

— Nu. Taci !

— Nu tac — de ce aș tăcea ? Deci, prin moarte, treci pe celălalt mal : acolo pedeapsa nu te mai atinge...

— Lassă...

— Nu las — în vîlă rămînd, rămăi cu memoria — asta-i : me-mo-ri-a. Judecător și călău.

— Taci, te rog. N-am vrut s-o fac să fie așa...

— Să tac — ca să-ți dau impresia că am pierdut memoria. Asta ai vrea : să ne-o pierdem cu toții : tu să spui cu glas tare că ne-ai iertat pre noi, pentru păcatele noastre, în fapt, să tragi tu foloase : nu mai știm ce-i făcut, ce ne-ai făcut...

— Încetează !

— Să încetez, eu ? Dar tu ? Ai încetat, la Pi... ?

— Nu ! Te rog...

— Roagă-mă — la Pitești...

— Te rog, te implor, îți cad în genunchi...

— Cade-mi — la Pitești, la Pitești, la Pitești — astupă-ți urechile, să n-auzi, deși ce vei mai fi avînd de auzit tu, care l-ai făcut ?

— Nu, nu eu ! Nu eu, voi l-ați...

— Cuu ? Nooii ?

— Da, voi, nu eu ! Eu nu știam nimic, nici nu eram acasă, aveam și gripă, voi...

— Ține-ți gura, doamne ! Fii bărbat, nu fi român, ce dracu ! L-ai făcut, l-ai făcut, du-ți-l !

— Nu ! Nimeni n-are voie să vorbească despre...

— Zi-i pe nume, de ce te-ai oprit : Pitești, Pitești, Pitești, Pitești !

— Ce tot vorbești tu, care n-ai fost acolo ? N-ai fost, nu știi — gata ! Nimeni nu știe cum a început, cum a...

— Nici chiar tu ? Măi, să fie, românie ! Și țigănie — vrasăzică cine n-ai fost — nu știe, deci să tacă. Iar cei care-au fost, ori sunt morți, ori...

— Ori umblă în uniforme cu epoletii ? Din cei albaștri ? Ai purtat și matale, doamne, mânca-ți-aș barba ? De astăzi pretinzi că n-ai mâncat usturoi, că nici n-ai auzit de așa ceva ?

— Lassă. Taci.

— Să tac. Să nu mai am memorie. Să uităm cu toții, ca tu să moțai în pace, asigurată că nimeni, niciodată n-o să te tragă de barbă...

— Să nu ! Să !

— Mă ameninți — bineînțeles, mi-e frică de tine, dar mult mai puțin decît ție de mine.

— Încetează ! Altfel...

— Altfel, ce ? Mă trimiți la Pi...

— Taci ! Să nu rostesci...

— Să tac, să nu rostesc, să uit, să mor — ți-ai zidit puterea pe interdicții, pe nu-uri, pe tăcerea noastră, pe lășitatea, pe frica de a ne folosi de memorie, pe...

— Dacă mai continui...

— Degeaba, Piteștiul s-a...

— Taci, nu huli !

— Nu huli, nu te plînge, nu-ți aminti, rabdă, taci și mișcă — de ce ne-ai mai făcut, dacă într-adevăr, tu ne-ai...

— Te îndoiești și de asta ? Pui la îndoială... ?

— Acum întreb eu, tu răspunzi : De ce ne-ai făcut pentru Pitești ?

— Ești nebun, nebun.

— Răspunde la întrebare : De ce... ?

— Taci ! Nimeni n-are voie să rostească numele blestemat...

— Tu i-ai binecuvîntat blestemul.

— Nu ! N-a fost cum crezi. N-ai fost acolo, deci nu știi. Numai cei care au trecut prin ce-au trecut pot să vorbească, iar ei nu pot să vorbească, au uitat, tac. Despre Pitești se tace.

— „Despre Pitești se tace” — nu sună rău, dar asta nu mai este o nevinovată recomandare, o umilă rugămintă, ci un ordin. Despre Pitești trebuie să se tacă — cine are interesul să se tacă despre Pitești : victimele ? călăii ?

— Vezi că nu pricepi nimic ? Vorbești de victime, de călăi, ca și cum...

— Ca și cum — ce ? Ca și cum ar fi o apă și-un pămînt ? Bine le-ai răsucit, întors, porcăit : victime, călăi, aceeași... De asta nu știi și nici usturoi n-ai mâncat ? Ești de-al lui Dumitrescu, directorul — care, bietul de el, nu știa nimic, nimic, de unde să știe un biet executant ? Erai coleg de minister cu bietul-celălalt, împușcatul-încimțit, deci nu știa nici de ce se sinucidea ? Mititeiul ? Pe tine nu te-au arestat, nu te-au împușcat — oi fi avînd același grad cu Nikolski ? Sau mai mare — ce grație va fi avut tovarășa Ana ? Dar tovarășul nostru Teohari ? Dar tovarășul nostru Ghiță — ja ascultă, Doamne : Ce-ai făcut la Pitești ?

— Lassă... Sunt bătrîn, bolnav, nu mai vîd...

— Să te fi retras la pensie, la spital, la azil, înainte de...

— Taci, lassă.

— Tac, dar nu lassă. Acum plec, e timpul să mă liberez...

— S-o crezi tu ! Măine, la aceeași oră, aici !

— Bine, dar...

— Am spus, nu mai repet ! Acum, pune ochelarii-de-anchetă ! Să fie dus jos !

— Atîta știi, atîta poți : „Ochelarii de anchetă” ! „Să fie dus jos !” și Ilarie, cu gura arsă, cu privirea scobită, își ridică tălpile pe căpătăiul patului, își lasă mîna stîngă pînă pe ciment.

Lucian

vasilescu

Fotografie de Mihai Cucu

Selecțiuni din programul de adio

ceea ce ar putea semăna cu un drum cu o urmă băloasă cu un celofan întins, preț de cîteva zile peste oarece aparențe aici în vitrina paradisului universal 45 de paradisuri într-unul singur urmează în ordinea etajelor

1. descrierea lucrurilor substantive comune în preajma cărora căznești instincte erotice de unul singur liber născător de chiștoace

2. apelul de dimineață morți răniți dispăruți prefăcuți statistica marilor vise europene defulări sexuale politice cincinale

cu forme și chipuri utopice clipuri

3. regulamentul de prăbușire interioară tu chiar crezi e-o să ne mai măsoare cîndva dumnezeu să ne dedice ceva tu chiar crezi că se mai poate spera într-o mare minune de-a ta chiar mai crezi că mai mișcă sau cu un bacșiș e-ai putea încerca mă prostule mă

4. pregătirea cinică și aceste nedreptăți se țin lanț pe românește pe limba asta ca o rezervatie de păsări pe străzile căreia se moare de dulcile microasele gloanțele patriei și se fac

5. exerciții pe o temă luată adică

6. învățămîntul de dragoste se ia puțînă femeie se amestecă bine se așează sub tine se spun apoi gesturi verticale și numele ei puțîn pe sine se lasă la bagaje într-o gară scaldată-n lumină printre mirosuri intimplătoare de singe odihnind la soare se poate

și-asa dar de unde atîta cuvînt cu carnea pe carne călcînd

7. nu-i așa că n-are nici un rost cînd poemul de dragoste ni se scoate prin cezariană și ne umplu cu pietre pînă ce zornăim la unison oricum peste 85 la sută ceea ce înseamnă un randament remarcabil o sigură garanție o feerie despre care vom scrie

8. și uită-te trecutul meu prieten de peste noi de printr-un alt tîrim mai uită-te pe-aici să vezi cum pete de singe-al tău ne dor pe caldarim atita de greu ni se face atita de dor ni-e de voi cum trec răzvrătite de singe nădejtile voastre prin noi ianuarie februarie martie aprilie mai greu cu plata în nesfîrșite rate ascultă cum în parc famfara pe teme cu arome de fructe cenzurate din tobe și tromboane mimează primăvara și uită-te trecutul meu prieten de peste noi de printr-un alt tîrim mai uită-te pe-aici să vezi cum pete de singe-al tău ne dor pe caldarim

9. ceilalți ne-au luat fie-le-n veci numele și prenumele laudat facă-se voia lor atita în ceruri atita în ceruri atita

10. întunericul se dezlipea spre dimineață dincolo se distribuia laptele se traversa strada ni s-a comunicat că sîntem în stare de funcționare puteți purcede ce mindru vă legănați în două picioare era destul

11. orașul e plin de gunoaie frumoase ce depun mărturie

orașul e orb îmbîcsit plicticos orașul e putred de la rădăcină și pînă la cele din urmă hotare l am iubit cum am iubit soarele l-am iubit cum am iubit luna l-am iubit ea pe tine femeie mereu toujours totdeauna orașul e plin de gunoaie de ziare pe care le iau să doarmă cu mine în cubul de aer

12. peste care se presară zăpadă pentru noaptea pe unde dumnezeu va intra în oraș îmi place camera ta ca un cub muzical îmi place camera ta aparatul de radio care știe că m-ai fi putut dezbrăca la ceasul în care phil collins cînta dar și așa a fost bine conjugă aștept așteptînd aștepta

13. așteptarea e felul în care sînt campion așteptarea e harul cu care m-a dăruit dumnezeu aștept atit de frumos că ar fi și păcat să se întimple ceva

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 1990

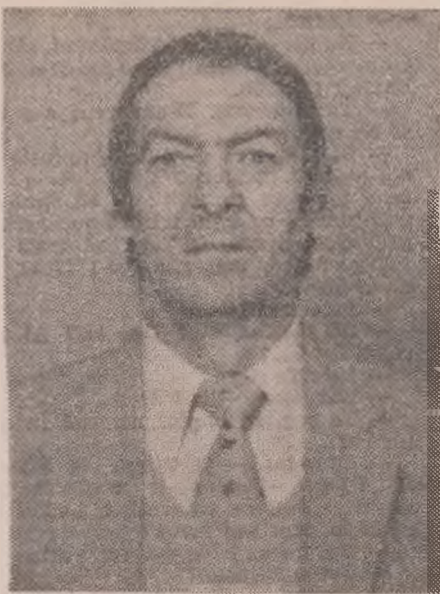

DUMINICA DESCULȚĂ

FLORIN AMZOIU scrie o proză discontinuă și furibundă amintind de Celine. A debutat în 1967 în cenaclul Uniunii Scriitorilor condus de Miron Radu Paraschivescu, iar apoi, sporadic, a reușit să publice prin reviste. Dați afară din partid pentru

că a avut curajul să spună ce gindește, drumul spre edituri i-a fost blocat. Sistemul fericit să acordăm o pagină din revista noastră acestui talent excepțional.

Ștefan Agopian

1. GÎNDURI

dacă n-ar fi fost ieșirea aceea în lume, acel declic monstruos, nebănuit, făcând îngrozitor, de undeva, din afară, înspre ființa ținută, fără de șanse și fără onor, atunci când acolo unde, actorii ascund arme străine, murdare și reci sub faldurile lor intrigante, (deși nu erau concepute în scenariu) ar fi fost altfel?

Dacă nu m-ar fi cuprins deopotrivă și sila și scriba și furia pentru cele însălate de alți împotriva iubirii, așa fi fost altul? Curios, dar, adesea se întâmplă așa: începi prin a comite greșeala, apoi o plătești, ca după aceea să descoperi cum ai fi putut evita o puzderie de necazuri.

E legea aceasta inflexibilă care cere să înveți aproape totul prin tine însuși și să pătești adesea foarte scump pentru experiența dobândită cu multă caznă.

Taina anchetei ar fi trebuit să suporte și exprimarea a născuții adevăratei controlabile, palpabile și logice care...

Derulind imagini, mai mult sau mai puțin convenționale, contestate, manipulate, cind însăși clipa plînge înșelată, e suficient?

Comisia, venită să întrebe, nu să dea răspunsuri, i-a fistic și chiar intimidat, deopotrivă, pe toți cei implicați, speculând fără zăbavă orice spațiu al celui care se întreabă și nu-și poate găsi un răspuns, nici măcar pentru sine.

Mulți au jurat solemn promițând că nu vor vorbi prea tare, nici prea devreme despre aceasta dar, nu au mai avut cind să se desmeticească din birfa pornită fiindcă timpul nu poate fi ținut ca un ostatic, nici distrus, fără ca el să nu tirască în prăbușirea lui tot ceea ce ar fi trebuit să-i ție locul, fie în travestii, fie în exerciții impuse.

Eu, nu am jurat fiindcă nu aveam de ce să-mi pictez altă mască.

Dintotdeauna am trăit sentimentul că nevoia, nu numai de ceva nou ci, și de curățenie fizică și morală, este forța adevărată care îl împinge pe om spre un echilibru misterios, purificându-l, simplificându-l, și în acest mod oferindu-i pe merit un loc demn sub soare în contact cu forțele primare ce-l impresionează și vor să-l absoarbă către nucleul lor înjositor.

Mizgălesc hirtii îndepărtând toate murdăriile adunate, iar taina sufletului îmi desfășoară o procesiune istorică greu de imaginat c-ar fi avut de partea ei, izbinda:

Nu e deloc limpede, nici onest să-ți lași masca așa cum ti-au spoi-o ceilalți în timo ce tu, veșnicul acuzat că îmbirliți lumea, că naști fenomene, că te strecuri omniprezent, pină și în visuri nepedepsi-te, că vrei altceva dar nu știi ce, să rămii tot tu!

Tocmai acum, cind lumea își dă arama pe față, păcălind antotipurile, colorind norii altei minciuni, plănind supra cucute, sigilind ochii, mintea, brațele și, nu în ultimul rind, speranța?

Te scufunzi în viețile altora, volburindu-te de cite li se poate atășa, paste, înăbuși, bifurcându-le pașii, azvirlindu-i sau devansându-i pe nedrept de la fericirea pe care o ținesc.

Cu și fără tam-tam-ul ziarelor te convingi și mai mult de sentimental zădărnici care îi îmbălsămează de vii într-o agonie și mizerabilă căruță a supraviețuirii, numai a supraviețuirii.

Lumea rămîne lume, fie clate peste grămadă, fie înșingurată pe zeci de km pătrați.

Cine are vreme să se uite la ea, s-o facă mai bună, s-o simtă și să se lase pipăit, fără alt gînd decit gîndul iubirii, cine?

Nimeni, nimeni, nimeni. Sau, cine mai știe?, doar citiva nebuni nedeclarați oficial pină la proba contrarie. (Despre proba aceasta care nu e lesne de priceput cum se legalizează într-o cetate închisă, atunci cind acolo unde pină și gîndul este considerat primejdios, uneori mai primejdios decit însăși fapta săvîrșită, vom mai avea prilejul să ne exprimăm.)

Lasă lumea așa cum se rostogolește, nu te băga peste ea!

Leit-motivul tuturor, deopotrivă, prietenii, dușmanii, colegii, etc.

Leit-motivul prunciei și tinereții mele, aminînd, mereu aminînd, bucuriile răscolitoare ale nerăbdării de a crește, ale unui dor de a mă zări dat pe o brazdă cuminte, ale iubirii de mamă și de tată, gătindu-mă

pentru a le duce neamul pe mai departe, fără rușine, ba chiar cu aura unei min-drii, dacă se va putea.

De la piine am învățat rostul oricui. De la floare mirosul omului. De la fulgul de nea efemera iluzie. De la fier strălucirea coclîță de timp. De la noroi cum se lăfăie răul pe bine. De la albină scăparea de foame. De la puiul de cuc minciuna norocului orb.

Evită și tipă cît mai puțin chiar dacă durerea te îndoia de crudă, spală putina într-o deportare firească, fără de gînd, ca o împietrire străină pe pluta unei uitări ilicite, ascunde-ți respirația de om chinuit pe nedrept, altfel prezentul depozitat de întrebare, asemenea unui trecut topit în cușca zeroului, nu-ți va fi decit un mort iubit acoperit cu o sumedenie de ziare vopsite roșu, gata să-și piardă ora exactă a foamei.

Să trăiești, sperînd aproape veșnic, printre oameni și neoaameni, iată, pe scurt, lecția cu care te lași potcovit de viață:

Mărturisesc astfel pentru a nu isca principii absurde, inutile, invidii jalonate către cine mai știe ce scop perfid, experimente lașe fără de rost pe pielea mea sau a altuia geamăn pe dinafară căci, nimeni nu-mi seamănă.

Urma alege, îmi debita Anchetatorul cel mare, numai că pină la ea, ori sub ea, nevăzute, pierdute sau strivite, alte urme se imbiau, care pe care, să-mi limpezească trădarea din jur:

Am căzut peste lume dintr-o întâmplare căruia i-am rămas, pină azi, fidel.

Fără prea multe introduceri sint convins că totul se rezumă la un simplu joc, la o confruntare de idei, atunci, de unde și pină unde, într-ascunsele pregătiri de evacuare din colectiv?

Nu știu, vom vedea, purtarea lumii ar putea fi o probă măsluită a unor jurați, o pasență cersită de frică, o secvență din propriul film.

2. JURNAL

O fată de împărat, șoptire înviată, Gelo-zia, s-a cuibărit subtil ca o datoric plămuită-n rate și-mi tot șușotește nebunii fără de astimpăr.

Am inima învilită-n gheață, poate așa o să și moară.

A fost, deci adevărat?

A fost?

Am preînțelese iubito că, viața-n doi, nu-i nici o clipă clară și poate dacă va fi soarele mai darnic, vei fi acasă Miercuri, cel mult lungind-o pină Joi.

Dar...

Luni m-a sunat Mioara să-i facem rost de niște medicamente pentru nefericitu-i frate, dus de urgență, într-o cameră de reanimare la Fundeni.

Un fel de ritm aiurea, cind îndrăcit, cind molcom, un țirîț-semnal de moarte clocea, nepotolit, prin el.

Acum, îl simt și eu.

Am liniștit-o, nu-mi dau seama cît de convingător, făgăduindu-i chiar imposibilul, vocea ei, plînsă, m-a bulversat de-a binelea, lepădindu-mă aproape în fiorii unei electrocutări cosmice, inimaginabilă.

Clipă de deshamată, moale ca o rămășiță de catifea ticăind la cheremul oricui, gata s-o vîneze ori s-o lase pe tejgheaua răscuri-

Sorin Ilfoveanu : Păsărarul

cii pentru altul sau alții mai poficioși. De unde să știu că eu eram vinătorul, de unde?

Auzisem cite ceva despre Radoveanu, cel cu care mă tot comparai fie mai în glumă, fie în logica unor comportamente sociale.

Logica ta, atunci cind acolo unde eu nu-ți desfășuram soluția cea mai favorabilă, dimpotrivă.

Îl și uitasem, o bună bucată de vreme înstrăinindu-ne, asta și fiindcă se părea că viața n-o să mi-l pună mereu pe tapet, dacă am să-mi dau silința, nu neapărat să-l imit ci, să-l minimalizez, măcar prin indulcirea unor momente pe care tu le-ai catalogat rezonabile.

N-a fost să fie așa, deși străduințele tale m-au invins.

M-am repezit la locul tău de muncă, de piine și de birfă, cum s-ar spune, și-am întrebat de Fana, Dorina, Paul, ba și de Nușa deși, tu mă rugaseși să n-o mai bag în seamă, din seara aceea, de la Cumpătul, de cînd am împărțit ciștigul Joly-jokerilor norocoși.

Fuseseră în tura de dimineață sau, ca și tine, plecați în concediu de odihnă.

În stradă, rezemat, ca un bețiv notoriu, am dat să urlu, așa cum urlă fiara incolțită dar, nu sint sigur dacă am urlat, cel mult, poate, în mine.

Sincer să fii atunci s-au cuibărit furii, fecioara de împărțat și neputința, ca o ceață.

Te visasem, cu o seară înainte, înlănțuită într-o dragoste de animal flămînd, c-un chip ascuns sub tine, nedefinit, dar, după spaima ta care-mi încremenea privirea, puteam să-l bănui.

Apoi, se derulă, tot în culori neisprăvite, și numărul de jocuri pe care mi le-ai oferit înaintea ultimului tribut plătit să te mai întinestă cu marea și, alte și alte noduri gordiene au început să iasă la iveală.

Unde e și ce a rămas din duminica noastră?

3. GÎNDURI

Celula vie atacă tot o celulă vie. Omul strigă la om să nu cîntească balanța.

Tăinele celui de al treilea război mondial rozbombonînd pilule.

Jurnalele trimbițează agonie, acuză, apără, iartă, se spovedesc, o iau de la capăt, treaba lor!

„Clipa” se tirocoleste ca o leoaică rănită.

„Drumețul” o dă în damen-tango, așteptînd curierul cu fotografiile victimei, mulajele, rezultatul autopsiei și alte probatorii.

„Roza” recunoaște deschis că n-a fost pe fază, promițindu-ne o ediție specială, un fel de Totului-Tot, mine, poimiine sau la Paștele Cailor.

„Răsăritul” o scaldă strecurînd amănunte în coadă de pește.

„Glasul” așteaptă cu mina pe rotativă bilanțul birfei.

„Aripa Visului” se vinde ca piinea caldă, direct din burta mașinii.

„Ultima-Oră” recomandă aceleași seminte de castraveți, deja murați. Mulți bănuiesc că au avut S.R.L., că vor fi să-puniți, improșcați care pe unde, pe la mine, prin vîioage șindrilitate cu noroaie comunale după una, după alta.

„Farul” se perpelește de ciudă. Echipa trimisă la fața locului a fost deviată, oficial, de pe traseu, undeva, spre dracu-n praznic.

„Universul” și-a împopotonat fondul cu citeva rachete scăpate de sub control, declarații de pace, bugete împovărînd și mai mult cheltuiitorii de rînd, mișmașul de la Hipodromul Berceni deși, neavizat.

„Luceafărul” colează fără teamă sperînd să-i însăleze un necrolog de pomină adversarului său cel mai feroce, „Curentul”, care dintr-o rușine financiară s-a autointerzis.

„Credința” s-a lăsat păcălită cu un proces de adulter și-și racolează clienți ispitindu-i cu reducerea taxei de vamă, bineînțelese că e vorba de singura poartă a Raiului, dacă va fi și va fi, repusă în vechile-i drepturi sacre.

„Goarna” străbate cimpii, pustiind roua ivită în colțuri de ochi păgubiți, amușină clientela dînd în vileag, o poliță scadentă cu implicații mai SUS.

„Vitorul” nu știe nimic, bijbîie în golul zilei de mine cu aceleași minciuni anunțînd, c-au sosit din import, 15 banane, mai verzi.

„Liniștea” și-a pus coatele lingă butonul Alarimei și se zgîiește-n tavan, numărînd, ca o paparudă neprăsită, picurii ploii timpuiind.

„EU”, mă las tîrît de mine, fac ce vreau, pulverizînd către patronii Lumii, fărîme

de adevăr, ciugulite, naiba mai știe de pe unde, de ce, cind sau pentru ce.

Colac peste pupază, dușmanul veghează, nădăjduind, ca orice prins cu musca pe căciulă, să-l iau tovarăș de evadare.

Remiză?

Nu, nu te pripi, nici nu te mai mira, cine și cind ti-a dezghețat poruncile zilei.

Lasă doar impresia, da, da, impresia că ai fi unicul fericit din lumea asta pe care singur ti-ai luat dreptul s-o urăști sincer.

Cutremurat de iluziile umbrei împăiate în ceară, treci bariera!

Haide, trece-o!

Asemenea unui puști alergînd să dea ochii cu girla, dospit de-ale Soarelui raze, jupoaiie-ți cirpele trupului, uită clipa, ziua, anul, rostul ierarhiilor, chiar și mărimea piulițelor, a bailegărelor sau a toate cele proptite cindva în folosul echilibrului tău și al altora.

Minuit de întîmplare, fă-ți cheful de joacă, pilpiind lacom și pur, pîmprejur, pină cind aerul învechit va bășica toată durerea coclîță.

Rebelul din tine va zări cum se destramă o jertfă nerușinată, cum se naște o nouă speranță și, cam atît.

Acum, fie cum roagă-ți doar stăpîna umbră de ceară să-ți plimbe gîndul pe ici, pe colo, de-a lungul fișiei de granită a Nimăni.

Muscă din aerul cel nou, zburdă ca mielul pe imășul Libertății, fă-ți de cap, dacă-l mai ai pe umeri?!, rotește-l către zarea cea minunată, fă tumbă copilărești, fluiere mirarea, apoi, rob al neîncrederei rizi, plîngi, exagerează și iar exagerează. Urlă că Haosul nu e decit anticamera labirint a Paradisului, urlă despre noi, clanul marionetelor albe, brune, blonde sau roșcate, urlă despre tot ceea ce ne înconjoară și are drept preț impus bolul prea plin de veniți al resemnării, urlă aducîndu-le aminte despre viața promisă, despre viața închisă, despre legea făgăduită cindva.

Miliarde de hăitași vor binevoi a-ți lua urma.

Nemurirea visată să fie premiul prinderii tale?

Sintetizează băiete și trage-ți ca parte, o sută, o mie de ani, sau cîți vrei, de-a curmezișul și de-a latul hăitașilor întăritați, în fața armelor ținîndu-ți pe lingă ureche sau aiurea.

Umbra de ceară, mascota ta se va întoarce, tu, niciodată!

Adineauri a fost tipăt de pasăre, acum e dusă spre peretele nord, intruchipîndu-se într-un Moș Gerilă, mine am s-o trezesc ca pe o fată Morgana despletindu-și părul, cersînd săruturi, poimiine fi-va în ultima literă a piinii, cine știe?

Nu uita însă latitudinea și longitudinea locurilor, a poreceli alese, nici scara la care s-a născut harta minciunii.

Vomită!

Bulbil desperecheați se vor năpusti brambura către America, către China, către Noua Caledonie, către Rusia, către Australia, către Japonia și nu în ultimul rind înspre Patria Morții Adevărate.

Timplele te vor frige, restul trupului ți se va sfărîma ca un ipsoș de bilci dar, în clipele acelea, nu-ți va prii nici măcar ura lor fiindcă tu, ti-ai lăsat o pe a ta!

O mîinge de aer curat ne inchipuie lumea așa cum ar trebui ca să fie și cum nu va fi niciodată, indifrent de atașamentul meu.

De ce l-aș iubi pe Gorbaciov?

De ce pe Bush?

Jocul lor nu e și al meu.

De la ei pină la mine, ehei... Vae victus!

De la mine pină la ei, ehei... Sorcova Vesela!

Religii cu sutele, petrol cu ghiotura, ambuscade politice, ouă, andive, morcovi, banane, lapte de pasăre, ceapă, cartofi, arahide, ciini de pripas, usturoi, țintari, SIDA, șerpi, foame, frig, băneții, păduchi, sifilis, șacali, vervețe, furnici, soareci de apă, de cîmp, pentru experiențe, pentru planete, stupefianțe, revolte înăbușite în sine.

Ce fel de sînge?

Ofrandă căror zei, de SUS, de JOS?

Trăiască întrebarea” cînd restul se sugrumă singur sub tăvălugul friicii, foamei sau al femeii!

Nedestulșit capriciu zace în tripticul sortit al celor 3 F-uri.

Sărata zodia, orb norocul, strîmb acoperișul divin, ca o cumpănă iritată.

Personal, nu am de partea cui să mă închin, indifrent nu pot sta.

Zgomotul ori Liniștea nu pot perpetua persuasiv, oricît de mare le-ar fi platforma politică, iar pățaniile unor foști eroi sint mai de folos decit lozincile ce se vor sfințite, aplaudate, urmate, veșnicizate.

E trist, e condamnabil, e polemic, e esențial, a te face că nu le știi, nu le poți lecui, nu le simți, nu le împărtășești, mai ales, atunci cind acolo unde răspunsurile sint date din „Biblia SUPRAVIEȚUIRII”, din „SISIFIANA” și nu în ultimul rind, din „CUGETĂRIILE FECIORULUI NARCISUS” sau cel mai recent roman al secolului „VINOVĂȚIA HIDROCARBURILOR”.

Intruchipîndu-te în două tabere, la fel ca ziua și cu noaptea, ca visul și ca fapta, ca viața și cu moartea, ne pregătim să dăm asaltul, în cinstea ta și-n nemurirea clipei!

Primește provocarea!

Pion, turn, cal, nebun, nebun, cal, turn, pion de alb, începe!

Pion, turn, cal, nebun, nebun, cal, turn, pion de negru, îți va răspunde, nu te îndoi, nu te refuză.

Dacă e oprit să minți, în schimb, se pare că e la modă, adeseori îngăduit, să ascunzi adevărul, potrivit locului și timpului, neprielnice și nesigure, tăinuindu-ți intenționat gîndurile și faptele chiar făcînd tagadă cu ajutorul unor scorneli iscusit mărturisite șoptit, anaforat sau cu mima unei rostiri pline de tilc, fără ca vreunul ce-ți pretinde aceasta să poată face act de putere.

Nu mă prea bizui pe această afirmație dar, prea frumoase sunt aceste cuvinte...

Santinela Bunei-cuviințe așteaptă un ordin, eu mai las să treacă o clipă, încerc să te văd cum alergi către mine și alături.

petru vasilescu

Născut la București, 14 august 1914, dl. Petru Vasilescu face studii de drept la București și Paris. Doctoratul în 1939, an în care este concentrat, ca sft. în Regimentul 9 Cavalerie Roșiori, cu care va trece Prutul și Nistrul. În 1948 va fi arestat pentru „activitate subversivă în mișcarea de rezistență” și condamnat la 8 ani detenție. Anii studenției, activitatea în cadrul tineretului liberal, lunile de „Malmaison” și Jilava, anii de Aiud, Canal și minele de plumb din Maramureș, prietenii cu „Dinu” Noica, Sergiu-Al. George, Paleologu și Arșavir Aterian, ca și multe altele, le-a cuprins într-un volum intitulat „Itinerar”, încheiat nu demult, grație imboldului primit din partea revistei „Contrapunct” (v. nr. 42). Prezentăm aici, în avangardă editorială, alte pagini din acest destin, pe cit de „firese” împărțit de alte mii și mii de „itinerarii” congenere, pe atita de singular în acuitatea trăirii.

Dan C. Mihăilescu

NATURĂ VIE CU... BRANDURI

fragment din volumul ITINERAR

TRECEREA PRUTULUI

Coloana se opri. Era noapte, coboram. Oameni, muniție, branduri, țigări fumate prin șanturi, eram încă adormiți, proptiți de-o roată. Plecaseră mai toți în recunoaștere, comandantii de escadroane, maiorii, cei de la pontoane. Eu eram cu brandurile, trebuia să mă duc și eu. Am luat-o, prin beznă, în sus, către ei, nu era mult, dau peste căpitanul de la „grele”, Trandafirescu, avea o lanternă oarbă, era bună, vedeam măcar unde călcăm. Erau, acolo, toți: un grup mai mare, cu o hartă întinsă pe jos, aplecați deasupra ei, colonelul, un mare strateg, explica și trăgea cu creionul. M-am băgat printre ei, mi-am întins gitul, dracu înțelegea ceva. Jos era Prutul, dincolo un afl. Movila Ruptă, așa zicea pe hartă, că de văzut nu vedeai nimic. Și o buclă. Pe o parte, regimentul tot, dincoace de buclă, armamentul greu și brandurile, adică eu. Și trage-i la linii, aici să fie Verulescu, acolo Trandafirescu, armamentul greu deschide focul, curată terenul, iar brandurile să bată fix la țintă. După aia, escadroanele de linie să treacă Prutul, atacând dincolo de buclă. Căpitanul de la pontoane își marca pe plan locul pentru ai lui. Nu mai erau întrebări, locotenentii coborau satisfăcuți, colonelul Dămăceanu dispăruse demult.

Ajung jos, lângă mașini, oamenii așteptau prin șanturi. Trandafirescu comanda baza, armamentul greu și pe mine cu brandurile. Mă căuta, discuta cu Rizea, ai mai tras vreodată cu astea? Vezi că Vasilescu-i rezervist, mie-mi place să-l simt alături pe ăla cu arma. Era mic, umflat și nervos foc. Mă întreabă cit timp îmi ia să duc muniția jos, dacă nu-i mai bine să plecăm, să ocupăm poziția, e foarte greu, că-i baltă, plutoanele de mitraliere trebuie să coboare mai întâi, că locotenentul de la tunuri n-a venit și ăia cu firu, dracu să-i ia, tot nu s-au dus și ce se face el fără fir și telefon. Și, neapărat, să-i trimit agenții, să fie lângă el, ba nu, mai bine stai tu lângă mine, să fim împreună cu brandurile, astea-s armă tare, bat departe, nu-i nevoie să le ducem chiar pe malul apei, le ducem mai în spate, să fie apărate. Dă să plece, se întoarce, se uită lung la ceas, mai e, mai e, dar mai bine să plecăm.

Scot și eu harta, mă lipesc de aripa unei mașini și-i chem pe Rizea și Ioniță lângă mine. Caut Prutul la lanternă, da, uite Movila Ruptă, dincolo de apă, într-o buclă mare, cum spunea colonelul. Le arăt și lor, însă unde să tragem n-am înțeles. Să curățăm terenul, care teren? că vin ăi cu armament ușor — să tragem înaintea lor, dar, dacă ei debarcă, unde naiba să tragem, că satu-i în buclă, să tragem în sat? La dracu, au zis toți c-au înțeles, ce-au înțeles? Mai bine să ne ducem, om vede unde-om trage, tragem și noi cum am mai tras, principalul e s-o facem, să nu se zică de noi că n-am tras. Și, apoi, este căpitanul, să ne spună el unde să tragem, că-i „activ” și are grad mare. Și am plecat. Cu brandurile în spinare, n-am luat decît două, pentru cită muniție puteam duce era destul, cite două cutii de ficare, arme, și-am luat-o-n sus pe cărare, pe unul, încet. După mine veneau Rizea și Jianu, trăgătorii, unul cu teava (avca vreo 20 de chile), apoi cel cu placa de bază, afetul, apoi restul cu muniția. După ei venea Ioniță, și el cu un brand și oamenii săi, eram ca un cîrnat în beznă. Jos e Prutul, Miine trecem,

focul și trecem. Trei fără douăzeci, mi-era frig, mi se strîngea stomacul. Noi ce facem, don'locotenent, mă-ntreabă Rizea. Ce să facem, n-ați auzit, trecem, la trei deschidem focul, e ordin.

E ora trei, nu, e încă, ba este, o rachetă mare, albă, zboară sus de tot... „Foc...” și din țevile de brand ascunse după tufe țînesc primele proiectile, în mal, în apă și dincolo de mal, sergentii ochesc din nou, dincolo de mal se vede bine acum un lan adînc de griu și în capul lui o căsoale albă, lungă. Le-o arăt: ba-teți în ea, băieți, o fi ceva acolo. Primele lovituri au căzut prea departe, am scurtaș tragera și din nou o rafală, chiar pe casă, țiglele sparte, smulse, spulberate. Apoi, liniște, nici o mișcare pe mal. Ne-am îndreptat către bărci. Brandul era greu, intra în barcă numai teava. Apa rece, ne clătinam, înșelătoare apă, nu se mai termina... Pe mal, numai pietre, ce dracu facem noi aici, opt oameni, la cine să strigi, pe cine să chemi, bărcile pleaseră, în față — malul, pietris, scorburi.

Îmi iau inima-n dinți și mă catăr pe mal. Iesise soarele, grîul scînteia, mai departe, căsoaia cu țigla ruptă de proiectile. Deodată, un puiț pe la urechi, și altul și altul, trăgeau dinspre casă-n noi. Cu nistrul în mină, dau să mă ridic, să văd de unde vine suferatul, fac un salt, dar casa e prea departe, să fug sub mal, dacă mă ridic mă văd, dar Rizea s-o fi suit? Jianu știam, era aproape, în lan, trăgeau acum mai tare, rafale, dar nu dinspre casă, ci din stînga, dinspre riu, gloantele scormoneau nămintul, tremuram, mă dureau mîinile, strîngeam pistolul, nu vedeam nimic, nu mișcam. Doamne, de m-ar înghiți pămîntul! Mîntea mă părăsise, gura mi-era plină de pămînt, aveam picioarele de plumb, o fi murit Jianu, nu, se uita la mine, întindea mina, nu se mai trăgea.

BASARABIA

Unitățile se regrupaseră. Revenisem la regimentul meu, armamentul greu mergea în coadă coloanei, șir lung de cai și căruțe. Ploua mărunt, de sub glugă, cănițanului abia de i se vedea nasul. Soldații îl porecliseră Clinici, clipea merou, vesnic nemulțumit. Treabă bună, operativ plutoanele erau date unităților divizionare, iar el rămînea cu maiorul, ordonanța, castifetele și bucătăria lui.

Ne îndreptam spre Ștefănești, se făcuse un larg cap de pod și urma să trecem Prutul pe un pod de vase, aruncat în ajun. La intrarea în țirg, jale. Case dărîmate, acoperișe fumegînd, căruțe răsturnate în șanturi. Pe după ziduri, boarfe adunate, copii, mame, tipă, plîng. Rușii bombardaseră podul și țirgul tot.

Infirmerii cu brancarde, camioane trase-n cîmp, un șir de oameni cu gamele, cu străchini, care cu ce găsisse, stăteau la rînd, la o marmită, să ia ceva fierbinte. Lîngă biserică, îi adunaseră pe cei morți, de-a valma, bărbați, copii, soldați, femei, bătrîni, trupuri sfîrtecate, unele cu gaioane, altele în cămăși de noapte, cum i-a prins în somn. Mergem încet și ploaia mereu, chesoanele alunecau, caii nechezau, înjurături și bice și ceață. Ne oprim, pe șosea un căpitan, cu un ciomag în mină, încerca să descurce drumul.

Dintr-o dată, bufnituri, explozii, sărea din nou țigla de la căsoaie — trăgeau ai noștri? Rizea, îmi face semn Jianu, Rizea e-n spate, cu teava după el. Înfig mina în pămîntul lipicios, trebuia să fug, oriunde, să mă sprijin de ceva, sărim, fugim, cădem într-o groapă de var, mai facem citeva salturi, ne lipim de zid. Sar printr-o gaură din perete, cu grenada-n mină, înăuntru nimeni, sui repede în pod: prin acoperișul rupt îi văd, era mai mulți, unul cu binoclul la ochi, o mitralieră, două, oameni culcați în drum. Trag iar, dar trag și brandurile noastre, la movilă, la dreapta, uite-i cum se tirăsc, i-au atins, trageți băieți, strig, mai cad trei-patru bombe pe mitraliere, am avut noroc.

Dinspre sat, veneau ai noștri, încet, cu armele în mîini, trecuseră liniștiți. În buclă, în sat, nu era nimeni. Cobor din pod și-ncremenesc: în sala lungă și goală — o mogildeață, rezemată de zid. Uniformă verde, capul descoperit, un genunchi adus la gură și singe. Arma jos, culcată lîngă el. Scot pistolul, „nu mișca” — să tip, să trag? „Predai”, strig la el, în spatele meu apare Jianu, gata să arunce grenada. Mă apropii, e mort, ne privește cu ochi sticloși, era mort și parcă zimbea.

Pe drum, la margine de lan, cu fața înecat-n glod, cu o mină întinsă și pumnul strîns, un neamț. Ce căutase acolo, de unde venise, cum trecuse, el știe! Ciuruit, cu cască răsturnată, pe fundul ei scria, cu litere mici, albe „Kraus”. Două gropi, tranșee cu muniții, o mitralieră. Lîngă ea, în uniformă verde, rinjea într-un lac de singe o namilă de om, puțin mai departe, altul, o mutră hidoasă, cu ochii crăpați. Din pom, se legăna încă binoclul. Jos, un picior sfințiat, unul cu burta spintecată, de jur împrejur numai gropi, mici, pline de schije, brandurile îi loviseră-n plin. Era prima zi de luptă. Nu-mi mai era frică.

La pod, drumul cobora, încetinim, drumul face o curbă, ținem de hamuri, pontonierii strigau, ăi de sus îi împingeau pe cei din față, o căruță intrase cu oiștea într-un cheson, caii săreau în părți, din spate venea un camion, oprise toată naivă, Prutul se umflase, aveam impresia că ne duce, la capul podului — mitraliere antieriene, mai sus, pe dimb, o baterie, căpitanul își pierduse căruța și maiorul, dădea pînteni disperat, ridicîndu-se-n sa, doar i-o vedea! Coborim încet, ne apropiam de o lizieră, citiva pomi, două, trei corturi, o marmită pusă pe foc, soldații trebăluind, rănii în corturi. Blestemată noapte, rușii nu loviseră podul în plin, mai mult drumul și țirgul tot.

Eram în Basarabia. Un trap ușor, de-a lungul lizierei și în fund, în gura văii primul sat de dincolo de Prut. Trăgeau clopotele. Cu mult înainte de intrarea în cătun, oamenii, îmbrăcați în haine de sărbătoare, ne ieșeau înainte, întîmpinîndu-ne cu ulcioare pline de flori, flori ca la nunta. Brațele încărcate de flori și ochii de lacrimi. Erau toți în drum, cu drapele tricolore, cu icoane, popa în odăjdii, fetele gătite, bătrîni cu părul alb și lung, tîcînd cu emoție. Se repezeau la oameni, la cai, cu lapte, cu ouă, cu poame, chesoanele erau numări flori și mlădite verzi. Trecem în trap, oprindu-ne din loc în loc, de luam flori sau cite-o sărutare de la fete și de la neveste. Suna valea toată, suna de bucurie, trăgeau colopote, cîntau fluieri și buciume.

Așa a fost, apoi, și dincolo de vale, la pîrîul ce tăia drumul, un izlaz la marginea altui sat: o fîntină cu braț înalt, covoare întinse în umbra copacilor, fete multe, vin, strachine pline, piine caldă și fripturi de tot felul. Plîngeau oamenii de bucurie. Celălalt pluton trecuse, oprise și ospătase, era rîndul nostru acum și-am făcut o haltă, o „haltă mare de ajustare”. Am mai trecut, după aceea, prin două sate, oamenii se țineau de noi, ne poșteau în case, săreau pe cai să-i oprească, să nu plecăm, să mai stăm, să ospătăm...

Pe inserat, se zărea pădurea. Un motociclist ne arătă drumul, acolo era cantonamentul și regimentul tot. Escadroanele ascunse în frunziș, cai legați la conovit, căruțe, chesoane camuflăte, sergentii pe lîngă oameni, cazane cu mîncare, corturi peste tot. O poiană și-un cort mai mare: colonelul și maiorii, căpitanii și noi toți. Ne-am strîns împrejur. Se făcu tăcere. Colonelul ne privea în ochi cu dragoste, pe piept îi luca cu mindrie crucea din celălalt război. Ați trecut Prutul — ni se adresă el — ați luptat pentru pămîntul nostru românesc, pentru frații moldoveni, ați fost demni și bravi: vom merge pîn'la Nistru, hotarul nostru acolo este și-l vom avea. Inamicul se retrage, mai sint lupte la Orhei și pe dealurile Sorociei, o să-i învingem, îi vom alunga.

Am stat acolo două zile, după care ne-am îndreptat către Nistru, înconolat, la pas. Nu erau ruși, nici tancuri, nici avioane. Acum, că Basarabia era din nou a noastră, totul se terminase, într-o zi, două vom fi din nou acasă. Așa credeam, atunci, cu toții...

Strip-tease

această sală ticsită cu fum și cu bărbați
izbuclînd într-un incendiu de aplauze
e o femeie care se dezbracă.

Focul artist

în noaptea asta și-ntunericul e-un lapte mut și trist
și-l biciuie ca-n zorii lumii văpaia focului artist

mi-e inima un lanț de inimi și mă înlănțuie de pat
și deportații pentru moarte prin mine iarăși se abat

estimp chiuveța-mi plînge rar căci uit mereu să-i las
pleoapa
potoș e-n celălalt țărîm și patul iarăși mi-l ia apa

mă scol și pun lemnușe-n sobă și ea miroase bine-a fin
sînt numai mingiîere, mamă, și mina morții mi-o amin

o, gheața visului, zîr al nopților copilăriei mele
cu sornaș lung, cu primii morți și ultimele calde stele

e beznă dulce în alcooluri și axul lumii este beat
spre geamul meu privește cerul cum animalul împăiat

un cub mi-e casa universul un cub din cuburi de pămînt
în singe cuburi mici de singe scriu cubului un legămint

mă uit în noapte doar cu gîndul la gîndul ei primordial
cum Țările de Jos se uită spre plînsul mării lor la deal.

Ion Mircea

Proza lui Bedros Horasangian

extele scurte ale lui Bedros Horasangian, din *Curcubeul de la miezul nopții și închiderea ediției* (ambele din 1987), ca și romanul — de proporții apreciabile — *Sala de așteptare* (1988) sunt în egală măsură reprezentative pentru o proză extrem de intelectual elaborată. În sensul că ea este rodul sensibilității intelectuale, nevoii de cunoaștere mai mult pe planul culturii produse decât al producătorului culturii. De unde și cantitatea de informații, corespunzătoare, din cuprinsul acestei proze, care ne situează adeseori mai mult în orizonturile revendicate de mass media („cu toate că în mod curent se spune că gazetăria mai mult strică literaturii propriu zise” — notează însă naratorul-autor undeva), decât în domeniul epic uzual, pe care îl afectează. Autorul face neostenit apel la cunoștințe ce tin de literatură, muzică, artă, cinematograful, sport, politică, într-o căutare febrilă a ceea ce ar putea înlocui subiectul narativ (citarea în extenso a documentelor autentice, precum actul unirii Transilvaniei, de la 1918, sau altor probe publicistice, în *Sala de așteptare*, este un procedeu deja tradițional, inițiat la noi de Duiliu Zamfirescu, or „universal clasicizat” de colajele lui Dos Passos). Dar proza lui B. Horasangian este problematică — nu dintr-o vocație teoretică, dintr-un abuz eseistic în sfera narativului, ci în practica textului însuși, dilematic ca atare, pus în discuție prin însăși prezența sa discutabilă. Dacă P. de Man citează odată, ca din întâmplare, fiindcă ne găsim în textura narativului, și totuși nu din întâmplare, fiindcă textul „epic” se intitulează *Secvențe despre starea prozei*, pe Jacques Derrida și Philippe Sollers, acest text se instituie de la sine ca o aplicare a ideii de text, în cadrul dezbaterii de specialitate despre continuitate și discontinuitate, diferență și, aici... „cordon ombilical” (sintagmă ce servește la Horasangian de subtitlu pentru o „secvență”).

Literatură intelectualistă de bună seamă, însă literatură primară și nu secundară, în pofida mijloacelor ei secundare, ce pot fi treptat interceptate (și care ar putea duce la concluzia, sceptică și descurajantă, că nu e cu putință a ieși din text, că singura existență de luat în conside-

rare este cea textuală). De la comparația bazată pe cultură artistică și deci adresându-se unui receptor instruit: „Sălciile își lasă crengile curbate și leneșe ca nudurile lui Modigliani” sau „Trecători puțini, grăbiți, șterși, neînsemnați, ca în tablourile lui Marquet”, la adevărate poeme în proză: „Culmile din jur erau învăluite în ceață. O ceață zdrențuită prin care se zăreau peisajele lui Hokusai, copaci rătăciți, poieni rasurate și obosite de arșița verii, gospodării izolate și foarte rar, cite un om mergând de-a lungul căii ferate. Nu neapărat gânditor” și în fine, la povestiri cu intensă rezonanță afectivă, precum cele încorporate în romanul *Sala de așteptare*, alcătuit probabil partea lui cea mai convingătoare artistic: o plimbare prin pădure, agonia unui pește furat (unde narațiunea e presărată cu citate din poezia lui Bacovia și referiri la Leonardo da Vinci, Paul Valéry, Heidegger, Marcuse), o anchetă polițienească tratată poetic-vag, aproape oniric (ca pe vremea lui D. Tepeșneag, Sorin Titel, Andrei Ujică). Iar pe de altă parte, în prozele scurte ca și în roman, lansarea unui cor întreg de voci (existențele omeneste fiind pentru Horasangian tot atâtea voci), care își gem, își strigă, își scriu, își șoptesc, își mărturisesc, își descriu, își acceptă, își trăiesc pur și simplu sau își pling insuccesul, ratarea. Autorul experimentează de fapt cu aceste voci, între care nu se ascunde nici a sa proprie, dilema fiind generală, deoarece este o dilemă a scriului ca atare, ce își trăiește astfel, prin împrejurarea de a scrie pe sine, propria-i ratare. Un scriitor

Mihai Chiuvaru: Grotescă

haiku

Un om bate în ușa unei case —
ecoul coboară pe străduța
care duce la mare.

Constantin Abăluță

care există în măsura în care se ratează. Diferite proze scurte reiau tema îndrăgită în literatura română din jurul anului 1900, a inadaptării din motive lăuntrice, — tema extinsă acum și la motivele istorice, exteriore, în romanul în care personajele cu deosebită vocație intelectuală nu le lipsește capacitatea de reflexie asupra fenomenului, spre a-l explica. Într-atit, încât autorul, depășind cu hotărâre rolul naratorului se identifică explicit cu personajul sau, cordonul ombilical ce-l leagă fiind scrisul la care participă amândoi și din care nici unul nu poate evada spre o autonomie reală. O recunoaștere prin urmare a ratării autorului, în generalitatea sa auctorială. Autoarea jurnalului inclus în roman, ca document, fiindcă ea nu „face literatură”, ca voce autentică și autonomă, în contrast cu celelalte voci, ale personajelor „ombilicale”, se trădează însă, căci își apropiază în textul ei personaje literare notorii (din romanul lui Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, scriitorul însuși lăsându-se direct implicat în acest jurnal). Mai mult, ea sfârșește prin a-și atribui de asemenea un sentiment al ratării, de data aceasta ca generalitate mai mult umană decât profesională, literară: „la capăt de drum, descoperim uimiți că n-am petrecut decât într-o sală de așteptare unde nu s-a deschis nici o ușă și am așteptat zadarnic”. Frază justificativă pentru întreg cuprinsul romanului.

Tot astfel, în textul „epic” al lui B. Horasangian, răsăr momente aparent „literice” care se vor altceva decât acel text, sau fac o trimitere la un posibil altceva,

mai temeinic decât textul: „Fabulosul și neliniștea. Dincolo de cuvinte. De text. Ceea ce rămâne. Ce nu se vede”. Ne fiind un specialist, el nu se preocupă nici de claritatea, nici de precizia ideilor strecurate în masa prozei și care sunt mai mult exclamații decât demonstrații, autentificate doar prin spontaneitatea lor, care le situează în domeniul artei, de parte de adevărata teorie: „Ceea ce urmează — zice autorul-narator — poate fi considerat ca un rest de memorie în strânsă legătură cu uitarea și supraviețuirii ei. Simple imagini, tăietură simplă. Jovce. Oricum nici un gând nu a fost premeditat, alcătuit dinainte”. Mai mult o mărturisire deci, la un practician care și-a pus indeletnicirea sub semnul întrebării, scoțându-și textul material inflamabil, exploziv, năzuind la „destructurarea epicului”, la „disoluția genurilor literare”. Pătruns de fervoare quasi mistică, el dorește „a uni semnificanțul cu semnificatul”, deoarece interesul față de scrierea tradițională s-a epuizat. „Ce să mai povestești când totul deja s-a povestit?” sună o întrebare de personaj sătul de sine și de textualitatea lui: „univers convențional: literatura... „Sufocat între litere”. Convenționalitate pe care B. Horasangian și-a propus să o tematizeze în prozele lui, în care colcăie, conform planului prestabilit și în vocația lor spontană, faptele insignifiante, sărace, „neîmplărite” cum singur le numește, nimicurile cotidiene, obiectele banale trase unele din altele, croite și lipite din nou, artificial, arbitrar. Pentru această el se mulțumește mai întâi, fiindcă experimentează (întrebându-se naiv, cum ar fi scris Flaubert la persoana întâi?) cu constatarea că naratorul, martor neutru, își îngăduie doar să observe și să noteze și, asemenea camerei de luat vederi, nu se amestecă în mersul evenimentelor, nici nu încearcă să modifice ceva din identitatea personajelor (e convențional așa-dar și prin împrejurarea că străbate, cu bună știință oricum, drumuri bătute înaintea lui de Camil Petrescu și de alții); apoi decide, în sfârșit, să înlocuiască epicul cu neliniștea și construcția metodică cu sentimentul. Aceste idei, ca și practica lor, încep chiar și numai într-o fărâmiță de text: „Chitanțe. Plăți. Impozite. Taxe. Totul tras la indigo. Copii, o șansă pentru viitor”. Nu numai în fărâmițe totuși, ci chiar în texte complete, ca de pildă în *Nevoia de țigări și de viitor*, sau texte care riscă să apară retrospectiv incomplete, precum *Duminică de octombrie a unui nou deceniu și Cal singur pe autostradă*, pentru că au fost ulterior integrate în roman sau l-au pregătit; texte cu titlatură evocativă, ca niște poeme și care tratează ratarea „obiectivă și obiectivă într-o realitate nelipsită de posibilități și promisiuni, căci abundă în citate din domeniul literaturii și artei. În sumbrul său optimism, în densitatea celor trei pagini în care se comprimă parcă un bogat cor de voci nemuzicale, „Piccolo amore” este deopotrivă exemplar ca text, prin „neîmplăritele” din care se compune, în fascinanta lor nulitate, teoretizată și de cel mai probant op literar al lui B. Horasangian *Secvențe despre starea prozei*, confirmat și de *Goana după iaurt*, care e un fel de text-ogindă, unde „viața din marile orașe” se contemplă pe sine cu tristețe narcisică. Horasangian citează, în proza sa invadată de cultură și ideție, pe Radu Petrescu — nu fără o adincă motivare.

Ion Negoșescu

radu popa

Deznodământ

Impărtășeam idei poetice
Despre păduri blonde
— Un soare blind clătea zarea —
Acum
O tulburare mută
Doarme
În colțul odăii noastre.

Coșmar

Noaptea tolănită pe acoperișuri
Goală de orice inchipuiri
Zdrențuită de furcile pomilor
Întunericul din odaie săpat cu palmele
Sorbit de clipirea pleoapelor
Amețitor topește arcadele
Trage cu dinții ochii în coșmar
Dizolvă dimensiunji și-aruncă spasme
Frica de-afară de ieri și miine
Ființa botezată-n spaimă și sudoare
Nemișcarea înfășurată pe trup
Ca un cearceaf ud și rece
La colțul pereților fințini răsturnate

Inundă cu milul uitării
Unde-i sfârșitul Doamne
Mai ești aici
Să tragi clopotul spart al zorilor

Constatări

Ploaia cade și pe trotuarele
Pe care n-ai voie să circuli

Nuanțe din ce în ce mai negre
Supraveghează arterele principale
După înghițirea gazelor de eșapament
Și a prafului, sub un soare torid
Ne suim într-un țirziu în acest
Vacarm pe roți numit tramvai

Răbdători, doar timpul nostru-i infinit,
N-o să murim nicicând toți odată,
Înconjurăm clădiri comerciale,
În speranța unei îndestulări sporadice.

Codrii Vlăsiei ne-au lăsat
Drept moștenire
Pietre, beton și mult asfalt.

Răbdarea noastră e smulsă
Din tăcerea copacilor tăiați.
1987

Salonul republican

este tonifiantă impresia provocată de această remarcabilă desfășurare de forțe artistice, în fond, prima manifestare cu caracter republican de după Revoluție ce înglobează creații ale artiștilor plastici din toate generațiile. Ne aflăm, de astă dată, în fața unui inventar copleșitor de nume și opere grupate în jurul unui singur criteriu — cel al valorii —, indiferent de registrul stilistic întrebunțat, fără nici o prejudecată privind apartenența lucrărilor, experiența și nivelul de pregătire ale expozanților. Stau alături în aceleași spații de expunere măestrile artei plastice românești contemporane și debutanți, artiști din mai toate regiunile țării și, fapt întru totul salutar ca inițiativă, deocamdată firav materializată, din diaspora românească. Nimic nu marchează, însă, discriminativ, toate aceste prezențe. Ele se oferă privirii egal, fiecare creație beneficiind de o situație optimă în ambianța generoasă și foarte propice a așa numitei „săli 34” de la etajul Teatrului Național.

Care sînt impresiile după parcurgerea unui asemenea itinerar artistic? În primul rînd, este evidentă starea de libertate care guvernează concepția artistică. Constatarea se referă cu deosebire la creația pictorială. Se resimte acel suflu scăpat de sub obrocul gesturilor cenzurante, nu mai găsim ostentația metaforică, apelul la simboluri încifrate ori parabolice, cu care ne obișnuiseră cei ce urmîndu-și crezul estetic, dar și conștiința morală, încercău din spatele unor drapaje convenționale să ne avertizeze asupra amenințărilor ce ne dominau existența. Nu-și mai puțin adevărat că o anumită categorie de creatori, și nu neapărat dintre cei mai tineri, au înțeles acest moment al descătușării ca pe o renaș-

tere spirituală, dar în sensul ei liminar, iconic. Au proliferat, aproape pînă la saturație, „răstignirile” și „martiragiile”, traduse în variante stilistice mai mult sau mai puțin elaborate. Această, pe fondul existenței unor preocupări statornice, la o serie de artiști foarte cunoscuți, de altfel, de a introduce în arta românească, într-o accepție foarte modernă, un arsenal de forme și simboluri emanate dintr-o temeinică asimilare a unui fond filozofic autohton, dar cu vădite deschideri spre universalitate. Este ceea ce fac, de pildă, un Marin Gherasim sau un Viorel Grimalschi, un Marian Zidaru sau Romelo Pervolovici și citările ar putea continua, dar la toți aceștia „sacru” nu devine scop în sine, obiect al ilustrării concrete, ci element de antrenare a unui conținut semnificativ de mare anvergură culturală. Simpla trecere de la pictura oficială, ce-și propunea să „eternizeze” mărețele realizări; la aceea prin care cadrul peisager este centrat pe un simbol religios, lucrări în care un simbol este pur și simplu înlocuit cu altul nu exprimă decît mimarea libertății de exprimare, refugiu facil într-un alt orizont tematic, dar tribut ar celorlalte tîcui. Actualul Salon de artă, fără să abunde în astfel de exemple, ne-a relevat și această suficiență a gestului creator.

Sînt reprezentate în actualul Salon toate genurile picturii, unele reprezentate cu eminentă profesionalitate. Poate mai puțin prezente sînt acele creații care ilustrează tendințele foarte en vogue în arta europeană la această dată. Pictura tinerilor, cel puțin prin ceea ce ne oferă ea astăzi (și prezența ei este foarte generoasă) pare să se fi orientat în exclusivitate spre curentele neoexpresioniste, teritoriu în care descărcările vitaliste sînt mai propice, exprimarea mai tăioasă, strigătul pro-

Aurelian Balea : Compoziție

Număr ilustrat, în paginile 2—15, cu reproduceri după lucrări expuse la Salonul republican („sala 34” de la etajul Teatrului Național)

testatar mai virulent și penetrant. Dar, trebuie subliniată preponderența compozițiilor, în care omul și existența lui definesc, domină chiar, substanța ideatică, ambianța plastică fiind o urmare a mesajului pe care ni-l propune artistul. Căutările în planul expresiei plastice sînt de fiecare dată foarte pronunțate, acestea conturînd reperele individualității creatoare a artistului.

Sculptura este susținută de o varietate relativ restrînsă de genuri între care, de această dată, dominante sînt portretul și compoziția alegorică fără deschideri spre monumental. Sînt ilustrate, cu un pronunțat grad de interpretare liberă a pretextului figurativ, o serie de mari personalități ale culturii și artei noastre, de la Iorga la Titulescu și de la Celibidache la Frunzetti.

Revenind la pictură, trebuie reliefată

contribuția creatoare a citorva personalități ale artei noastre contemporane ce dau un conținut solid actualei manifestări artistice. Operele acestora decid prin amploarea discursului plastic și prin puternica lor individualitate stilistică, valoarea de ansamblu a actualului Salon de artă, ținuta estetică înaltă a prestației artistice, conștienta morală nealterată de spasmele conjuncturale ale istoriei pe care o trăim. Lucrările lui Corneliu Baba, Vasile Grigore, Flondor, Călția, Stendil, Pelmuș, Ilfoveanu, Chira, Nuțiu, H. Popp, Toma Viorel și foarte mulți alții îmbogățesc arta românească prin originalitatea demersului lor creator, prin forța viziunii lor plastice și, mai cu seamă, cu consistența ofrandei lor spirituale.

Corneliu Antim

muzică

Dia-logos — (III)

Gioseffo Zarlino : Bun găsit, Vincenzo. Zeii fie cu tine !

Vincenzo Galilei : Și zeii, Gioseffo. Știi doar că nu găsești protecție ale artelor „liberale” mai credincioase decît ele. Eu unul scriu mult mai bine cînd le simt prin apropiere. Tu nu ?...

Zarlino : Prefer să nu vorbesc despre asta, bunule Vincenzo. Sînt om însurat.

Galilei : Și eu, dar mă gîndeam la zeii, prietene și nu la acele preotese ale pierzaniei care... ptiu !... în fine... Ursuză vreme !

Z. : Așa-i. Și dacă tot ai schimbat brusc „acordul” conversației, trecînd de la zeii la muritori, aș zice că parc-ar mulge cineva din ugerul cerului doar modurile minore. Incep să-mi pierd răbdarea cu ploile astea care nu se mai termină.

G. : Mă mir de ce aud, Gioseffo. Tu care tocmai scrii un tratat despre răbdare ?...

Z. : Dacă tratatele au un sfîrșit, de ce n-ar avea și răbdarea ? Eu unul iubesc timpul frumos și echilibrat. Doar în lumină curată vedem armonia lumii.

G. : Parc-ai fi dat definiția artei la prea iubiții greci, Gioseffo... Greu lucru.

Z. : Să definești ?... Ai dreptate. Să limitezi nelimitatul. Dar tocmai asta-i arta, dacă te gîndești bine.

G. : Mă gîndesc. Mă gîndesc și mă aflu cînd aflu cum vîd unii problema asta în viitor...

Z. : Nu înțeleg.

G. : Am citit de curînd un articol de Critică de anticipație. E scris de un franc. Ei, cum crezi că vedea el arta peste vreo 5 secole ?...

Z. : Habar n-am, Vincenzo.

G. : Ca pe, fii atent !, ca pe o „ceartă între greci și dulapuri”.

Z. : Ei, drăcie ! Și tu citești nebuni din ăștia ?... Nu înțeleg nimic.

G. : Dea Dumnezeu să fie nebun, cum zici, Gioseffo, dar ceva logică era în explicația lui.

Z. : Ce logică ?... De greci, înțeleg... idealul nostru... Da' cu dulapurile alea ?...

G. : Era o metaforă, desigur. S-o luăm însă cu bînșorul. Cum ți se pare nevasta lui Castiglione ?

Z. : Ce întrebare, Vincenzo !... Ai fost iarăși la vreun spectacol „popular”... Ei, fie. Îmi place mult deși... nu-i prea frumoasă.

G. : Deci e „frumoasă”, deși nu e frumoasă.

Z. : Dacă vrei...

G. : Dar masa la care lucrezi ?... Lucrurile umile care te înconjoară, cum le găsești ?

Z. : Mărturisesc că nu prea le vîd... Sînt doar uneltele noastre.

G. : Asta-i. Muzicianul cu pricina (n-aș avea curajul să-i ascult muzica!) susține că arta va privi tot mai mult spre lumea mărunță, banală. Cu alte cuvinte, frumosul își va pierde rangul.

Z. : Trăzni-l-ar zeii, Vincenzo ! Păi dac-ar fi s-apuc așa timpuri, m-aș angaja suflător la sticlăria lui Bartolomeo Calpi și-aș lăsa naibii muzica.

G. : Liniștește-te, Gioseffo ! De-ar fi să ne luăm după previziunile străinului acela, mai avem cîteva secole bune de frumusețe. Păcat că-i un timp așa urît !

Valentin Petculescu

Constantin Apo : Ofrandartu

t.v.

„De ce nu deschizi, dragă, televizorul?”

me însumi mi-a fost adresată această întrebare, de către un om serios și cumpănit, iar eu a trebuit să-i răspund.

I-am spus, întâi, că are dreptate, dar numai parțial : din cînd în cînd, dar din ce în ce mai rar, urmăresc emisiunile televizive. Altfel nu aș putea să-mi exprim o opinie (dreaptă sau nu) despre ele.

I-am amintit, apoi, că televizorul meu a stat închis timp de aproape cinci ani, pînă în decembrie 1989, și că, probabil, s-a obișnuit să tragă a lene.

Acest al doilea răspuns, ce se voia glumeț, a fost primit cu o totală neîncredere. Văzîndu-mă constrins de a-i răspunde onest la întrebare, am încercat să caut motivele adevărate pentru care, într-adevăr (vezi punctul unu) în ianuarie și februarie 1990 ascultam uneori și cite cincisprezece ore pe zi, iar acum cele cincisprezece s-au redus, în medie, la două. Să mă fi plictisit de emisiunile cînd sumbre, cînd peste măsură de festive ? Poate, dar nu e acesta răspunsul corect și complet. Mă irită apariția acelorași chipuri ? Da, însă nu în mare măsură. Desigur, emisiunile legate de actualitate emit o anumită tensiune nervoasă, de care mă mai și feresc ; nu se poate trăi, cu ani, atît „la cea mai înaltă tensiune” (titlul unui roman din anii '50) cit și la „cea mai înaltă ficțiune” (titlul unui volum relativ recent, de Florin Iaru). „Ficțiunea” din cel de-al doilea titlu ar presupune că la televiziune se minte, și anume tot timpul. Eu nu cred că e adevărat. Dacă televiziunea ar sta nesmintit în slujba unui partid (liberal să zicem), nu ar critica-o atît de acerb opoziția ; ba din contra, dacă ar servi fidel pe guvernanti, nu s-ar mai tot supăra acestia. Televiziunea se află mereu „între două focuri”. Deci, încheind acest lung paragraf, aș spune că atît „tensiunea”, cît și „ficțiunea” sînt cu mari eforturi imblînzite. Deci, nici acesta nu e adevăratul motiv. Și atunci ?

„Ia nu te mai învîrti atîta în jurul cozii !, îmi cere cititorul meu prezumtiv. Dacă ți s-a pus o întrebare, răspunde !” Răspund : nu deschid televizorul, pentru că mi se face frică ! Clar ! Dar și acest răspuns are nevoie de unele nuanțări. Trăiam de nu mai știu cînd sub amenin-

țarea celor trei F : Frică, Foame, Frig, expresie a teroarei ideologice și a proastei conduceri a economiei. Ei bine, după umila părere a mea, de frică am mai scăpat (vezi, de pildă, ce se scrie în sute de ziare). În ce privește foamea și frigul, mă voi pronunța la primăvară. Dar am scăpat de Frică ! Nu e puțin lucru. Noi, da. Televiziunea, nu ! (Și aci apare un răspuns mai nuanțat). Chiar cînd se doresc — și se doresc ! — obiective, emisiunile de pe micul ecran emit frică. Parcă vezi un grup de directori (să fiu iertat pentru această presupunere) care se string într-un birou și tremură. Dacă emisiunea respectivă (nu de dans !) o să-l infurie pe cuture ? Dacă tot ea, va ridica oamenii în stradă ? Dacă se vor supăra guvernării ? Dacă, opoziția ?

Omeneste, frica aceasta este de înțeles (frica de securitate nu era ?) Dar — ca să spun lucrurilor pe nume — ne-am săturat de atîta frică ! Ho ! Ajunge ! Ce puteți păți, domnilor directori care ați luat, să zicem, o inițiativă îndrăznească ? O să vă trimită ambasadori în Uruguay ? O să vă dea (indiferent de studii) un titlu de profesor universitar ? O să fiți (menorocirea cea mare) scoși la pensie, cu o sumă lunară de trei ori cît salariul meu ?

Credeți-mă, domnilor, nu riscați chiar atît de mult, înceit să-nceană și imaginea de pe micul ecran să tremure ! Au trecut vremurile alea... Și dacă „o să cădeți în disgrație”, ce mare lucru ? Te pomenești că mai deveniți și eroi naționali.

Ar fi nedrept să spun că nu se fac, la televiziune eforturi de obiectivitate, de îmbunătățire a programelor etc. Se fac, dar cu mare frică. Far Frică, pe care am cunoscut-o cu toții și ne-a mincat multora viețile, o simțim ! „Reacția de respingere” apare imediat. Vă rog : puțină voioșie, domnilor ! Lăsați crisparea ! După părerea mea, televiziunea noastră nu e rea, se fac progrese, dar e antipatică. Miroase a frică. Nu e cazul, credeți-mă ! Vedeți-vă de treabă cu ceva mai multă seninătate. N-o să pățiți nimic, iar telespectatorii vă vor urmări din nou cu aceeași plăcere ca în urmă cu cîteva luni.

„De ce nu deschizi, dragă, televizorul ?” „Am uitat, scuză-mă ! Uite, chiar acum !”

Dar pe cînd acest „acum” ?

Florin Muger

O ANTOLOGIE RECUPERATOARE

1

„Child of Europe: A New Anthology of East European Poetry“ a apărut anul acesta în binecunoscuta colecție Penguin Books sub îngrijirea editorului Michael March; în prefața volumului, acesta precizează unul dintre criteriile care au stat la baza alcătuirii antologiei — „Cu o singură excepție poezii din Child of Europe s-au născut după 1940 și au crescut în regimurile comuniste. Fără nici o excepție, vocea lor este unică și nu va fi repetată în istorie“. Titlul volumului trimite, desigur, la Czesław Miłosz, căruia editorul îi mulțumește pentru posibilitatea de a cita din *The Collected Poems 1931—1987* (apărute tot la Penguin în 1988), în timp ce splendida fotografie de pe copertă aparține fotografului ceh Joseph Kudełka.

Ca secțiune într-un discurs antitotalitar prin excelență, cum este poezia din această parte a Europei, antologia reușește într-adevăr să surprindă unitatea vocilor care, cum spune tot editorul, „au încercat să înlocuiască istoria cu poezia“: volumul este un parcurs plurilingv pe harta a opt state est-europene (Ungaria, Polonia, Ger-

mania de est, România, Iugoslavia, Bulgaria, Cehoslovacia, Uniunea Sovietică), la care se adaugă Republicile Baltice, prezentate separat (Estonia, Lituania, Letonia), un dus-întors prospectiv din care cititorul englez va fi perceput tonul, dacă nu textul original al poeziilor... Căci, dacă textul diferă, cum e și normal, și dacă limba-ful revoltelor respective a trebuit să fie inevitabil trădat / deturnat într-o transcriere unică (cea în limba engleză), tonul acestor voci diferite este identic. El este dat de necesitatea, comună, a spunerii altfel a unei realități care încerca, prin toate mijloacele (și acestea erau considerabile: limbă de lemn, etc.), să suprimă individualul sub betonul istoriei. Nici o altă realitate decât realitatea poeziei nu se putea opune eficient stăvirii comune sub același numitor — un numitor care, anihilând înseși recursele de regenerare ale verbului, amenința ființa însăși. Poezia căpăta astfel statutul unui bumerang: născută dintr-o realitate inamabilă, abjectă, se întorcea, numind-o ca atare, împotriva ei. De aici, condamnarea ei la samizdat, în forme mai mult sau mai puțin evidente. Poezii cuprinse în această antologie conferă unui strigăt difuz, și mai mult teoretic (cel al apăsării istoriei), o dimensiune concretă. În atingerea cu nenumitului abrutizant, substanța fiecăruia se colorează, organizează o rețea individuală de autoapărare, anticorpii naturali. Extraordinarul poem al lui György Petri („A se spune iarăși și iarăși“) se constituie astfel, firesc, într-o aporie parțial anulată prin vehemența evidenței — care este evidența individualului, ireductibil la contingent: „Mă uit la pantof și — uite și retul! / Asta nu poate să fie închisoarea, nu-i așa, în acest caz.“

Surpriza multor poeți remarcabili descoperiți cu ocazia acestei antologii mă face să mă gândesc dacă nu ar merita osteneala publicării unei antologii

similare în limba română — loc al unei fertile interferențe de strategii poetice ce vor fi vizat, de-a lungul nopții totalitare, unul și același lucru: juminarea interioară; nume precum maghiarul Imre Oravec, polonezii Ryszard Krynicki, Jan Polkowski, (ex) est-germanul Steffen Mensching, poetul sloven Tomaz Salamun, Ales Debeljak, cehul Ewald Murrer, lituanianul Sigitas Geda...
★

Poezii române cuprinse în prezenta antologie sînt în număr de patru; este vorba de Ioana Crăciunescu, Ion Morar (sic!), Elena Ștefci și Liviu Ioan Stoiciu. Selecția poezilor aparține editorului britanic, ceea ce face ca orice discuție în jurul acestei alegeri să rămână strict locală; personal, desigur, nu pot decât să mă întreb dacă o poezie de talia Mariane Marin nu ar fi reprezentat mai bine (etic și estetic) poezia rezistenței interioare decât Ioana

na Crăciunescu; sau că un Iaru sau un Ghiu (pentru a nu-l mai aminti pe Cărtărescu) ar fi putut fi tot atâtea alternative posibile la Ioana T. Morar... Dintr-o discuție cu autoarea versurilor englezești a trei dintre poezii enumerate (doar Ioana Crăciunescu a fost tradusă de Fleur Adcock), așadar de Oana Lungescu este vorba, am aflat un lucru pe care, de altfel, îl bănuiam: nu a existat nici un moment problema intraductibilității (deși dificultățile tehnice vor fi fost extreme: la Cărtărescu de pildă), ci ceea ce a non-contextualității! Or, poezia lui Cărtărescu, Iaru etc, în ciuda aceluiași ton polemic, „sună“ incongruu urechilor britanice...

Nu poate decât să ne bucure, în aceste condiții, prezenta în antologie, după sita extrem de „british“ cu care s-o operat, a Elenei Ștefci și a lui Liviu Ioan Stoiciu. Bucuria atinge însă proporțiile realei euforii în clipa în care realizezi că versiunile engleze datorate Oanei Lungescu sînt — pur și simplu — breathtaking / epustufante / tururi de forță în toată regula! Să vedem însă, pe scurte fragmente, cum funcționează magia traducerii asupra textelor originale.

Volumul din care au fost alese cele șase poeme ale lui Liviu Ioan Stoiciu cuprinse în antologie („Mame arhaice“, „Din urmă numai cenușa“, „În amurg de vînt“, „Din foisor urmă-rind“, „Înviere“, „În care spațiul își schimbă sensul“) este cel din 1989 — „O lume paralelă“; la Elena Ștefci, selecția s-a făcut atît din ultimul („Schite și povestiri“, respectiv poemele „Scrisoare de dragoste“ și „Foarte aproape de orizont“), cît, mai ales, din „Linia de plutire“ — cartea de debut din 1983, din care au fost extrase poemele „Poem de dragoste cum o fi“, „Direct în Olimp vei ajunge“, „Anul acesta în luna martie“.

Teodor Moraru: Urme

Alex Leo Șerban

eseu

Un triumf al spiritualității franceze: grupul Bourbaki

INTRODUCERE

adoptînd numele unui general francez din secolul al XIX-lea, Nicolas Bourbaki, un grup de șapte tineri matematicieni francezi (Henri Cartan, Claude Chevalley, Jean Delsarte, Jean Dieudonné, Szolem Mandelbrojt, René de Possel și André Weil) constituit în iulie 1935 și-a propus, într-un prim congres, în Auvergne, să rescrie, de o manieră sistematică, riguroasă și uniformă, întreaga matematică a timpului lor. Într-un mod mai specific, se punea problema cuprinderii tuturor dezvoltărilor care avuseseră loc de la 1890 încoace, perioadă deosebit de importantă, în care se constituiseră domenii noi ca teoria mulțimilor, algebra necomutativă, reprezentarea liniară a grupurilor, topologia generală și algebră, teoria măsurii și integralei Lebesgue, teoria ecuațiilor integrale, teoria spectrală, spații Hilbert, grupuri Lie și reprezentările lor. Pentru a da o idee despre mutația pe care o reprezintă aceste domenii, vom observa că teoria mulțimilor a dat matematicii un nou limbaj, iar celelalte domenii enumerate au generat un nou nivel, superior, de abstracție și generalitate, o nouă arie de aplicații, un nou orizont conceptual și o reorientare calitativă a problematicii.

O SINGURĂ MATEMATICĂ

Proiectul era de o deosebită îndrăzneală. Cei șapte matematicieni care abia împliniseră 20 de ani aveau ambiția de a găsi o bază comună tuturor teoriilor existente în matematică pură; matematica aplicată nu a avut în considerație nu pentru că nu ar fi meritat, ci pentru că cei din grupul Bourbaki nu aveau competența și nu manifestau interes pentru aplicații. A existat la un moment dat intenția de a se lua în considerare teoria probabilităților și analiza numerică, dar s-a renunțat. Însă chiar și fără matematica aplicată proiectul era grandios, deoarece își propunea să trateze unitar multe teritorii aparent disparate. Matematica se afla în fața unei provocări cu o miză foarte importantă: sînt diferitele domenii ale matematicii relativ independente, sau pot fi văzute ca părți ale unui singur organism? Bourbaki a pariat că cea de a doua variantă este cea reală. Acum, la aproape 55 de ani de la această

provocare, putem spune că Bourbaki a cîștigat pariul, reușind să convingă întreaga lume științifică de faptul că, în ciuda marii sale varietăți și a decalajelor pe care le prezintă, matematica manifestă o unitate organică, diferitele ei parcele se află într-o interacțiune profundă, pe care probabil că nici o analiză nu o va putea epuiza. Acest fapt ne stimulează să prelungim întrebarea bourbakistă cu o altă, la fel de firească: Dacă matematica este unitară iar părțile ei interacționează, nu cumva același lucru este adevărat pentru întreaga știință? Mergînd mai departe, putem pune în discuție posibilitatea unificării întregii cunoașteri, fie ea științifică, artistică, filozofică sau tehnologică. În acest sens, s-au acumulat multe răspunsuri parțiale încurajatoare. Sinteza bourbakistă este, și ea, rezultatul unor îndelungi acumulări. Dezvoltările din ultimele decenii au însemnat progrese substanțiale spre o viziune unitară asupra întregii matematici, pure și aplicate, iar fizica se apropie și ea de o viziune unitară. Aceste procese nu sînt consecutive, ci concomitente. Am putea menționa multe rezultate remarcabile privind unificarea întregii culturi, interacțiunea celor mai eterogene ramuri ale ei.

SISTEMATIZĂRI VECHI,
EXIGENȚE NOI

De-a lungul istoriei, știința a operat mereu noi și noi sistematizări, după fiecare perioadă de acumulare de fapte. În matematică, fără îndoială că sistematizarea cea mai importantă, culmea a spiritualității grecești, o constituie Elementele lui Euclid, care au statuat pentru mii de ani prezentarea geometriei și au constituit primul model de gândire axiomatică. Dintre sistematizările din ultimele trei secole, ar putea fi menționate cele efectuate în secolul XVIII de Euler, pentru algebră și analiză, iar în secolul XIX de Laplace (mecanică cerească și teoria probabilităților), Cauchy (algebră, analiză, teoria elasticității), Frobenius (algebră liniară), Jordan (analiză), Felix Klein, cu celebrul său Program de la Erlangen (urmat cu fidelitate și dezvoltat în mod creator, la noi, de Dan Barbilian). La răspîntia ultimelor două secole, David Hilbert propune o nouă sistematizare a geometriei. În deceniul al IV-lea al secolului nostru, cartea *Moderne Algebra* a lui Van der Waerden avea să manifeste un impact deosebit asupra reorientării matematicii în direcție structuralistă, după cum o altă carte, a lui S. Saks, de teoria integralei, înregistra o întregă

dezvoltare în domeniul analizei, în primele decenii ale secolului nostru.

O ADINCĂ NEMULȚUMIRE

De aici urma să preia ștăfeta grupul Bourbaki. Să observăm că toate sistematizările operate anterior erau datorate unor autori individuali (chiar dacă, în unele cazuri, autorii măturăse colaborarea cu alți specialiști; de exemplu, Van der Waerden își asociază încă doi autori: E. Noether și E. Artin). De ce oare era nevoie, pentru prima oară în istoria matematicii, de efortul conjugat al unui întreg grup? De ce nu mai putea fi vorba de un proiect individual? În primul rînd Bourbaki își propunea să sistematizeze nu unul sau altul dintre domeniile matematicii, ci întreaga matematică pură; în al doilea rînd, ritmul de dezvoltare a matematicii în perioada avută în vedere de Bourbaki (1890—1935, cu aproximația de rigoare) a fost net superior celui anterior; în al treilea rînd, grupul Bourbaki s-a născut dintr-o adincă și generală nemulțumire în ceea ce privește nivelul scăzut de rigoare al unei bune părți din matematica timpului lor (în mod specific, ei își propunau să rescrie celebrul tratat de analiză matematică al lui Edouard Goursat; de asemenea, stilul matematic anglo-saxon era considerat foarte aproximativ și neglijent) iar rămînerea în urmă a matematicii franceze în raport cu cea germană, de exemplu, era apreciată ca un fenomen deosebit de grav. Nu era deci vorba numai de organizarea unei imense acumulări de fapte, ci și de inventarea unui limbaj care să permită atingerea unui nou standard de rigoare. Vom vedea însă că pentru realizarea acestui țel urma să se plătească un preț foarte mare; proiectul inițial a trebuit să-și reducă mult din amploare.

DOUĂ LATURI
ALE BOURBAKISMULUI:
AXIOMATICA
ȘI STRUCTURALISMUL

Pentru realizarea proiectului său, Bourbaki s-a orientat spre două curente de gândire care cunoscuseră o deosebită înviorare în prima parte a secolului nostru: axiomatica și structuralismul. Forma modernă a axiomaticii s-a configurat treptat, începînd cu geometriile neeuclidiene (în prima parte a secolului trecut), trecînd prin axiomatizarea aritmeticii (G. Frege și G. Peano) și culminînd cu noua axiomatizare a geometriei, propusă de D. Hilbert. Tradiția axiomatică germană (incluzînd și pe R. Dedekind, în secolul trecut) a culminat cu școala germană de algebră din deceniul al treilea al secolului nostru, model de gândire axiomatic-deductivă, cea mai avansată de acest tip, la acel moment; legiferarea ei avea să fie consacrată prin tratatul de algebră modernă al lui Van der Waerden, menționat mai sus, recunoscut de către Bourbaki drept un termen de referință. Prin Bourbaki, gândirea axiomatic-deductivă a fost introdusă în mod consecvent în matematica franceză.

Mai dificilă era adoptarea strategiei structuraliste. Bourbaki realiza faptul că metoda axiomatic-deductivă — deși necesară — era insuficientă pentru identificarea unei baze comune unor domenii dintre cele mai eterogene. Era nevoie de

descoperirea unor structuri fundamentale, în același timp suficient de generale, dar și suficient de specifice, de netriviale, care să furnizeze baza comună căutată, limbajul de unificare a matematicii.

Orientarea spre structură, adică spre moduri de organizare, este caracteristică începutului secolului nostru și apare aproape concomitent în mai multe discipline, de la psihologie (prin Gestalttheorie — teoria formei — născută în 1912, prin lucrarea lui W. Köhler și M. Wertheimer, cu prelungire în psihologia socială întemeiată de K. Lewin și dezvoltată de elevii săi) la lingvistică (a se vedea tratatul de lingvistică generală al lui Ferdinand de Saussure) și antropologie (Claude Lévi Strauss). Structuralismul s-a dezvoltat și în științele naturii, pe măsură ce unitățile fundamentale din fizică, chimie, biologie deveneau tot mai mici, căpătînd astfel tot mai mare relevanță modul de organizare al acestor unități. În filosofie, în studiul literaturii și artei, gândirea structuralistă a avut de asemenea un impact deosebit.

FRANȚA, PATRIE
A STRUCTURALISMULUI

Desigur, originile și antecedentele structuralismului pot fi urmărite departe în trecut, dar prima concepție structuralistă pe deplin cristalizată în știință apare în prima jumătate a secolului trecut, în Franța, prin matematicianul de geniu Evariste Galois. Într-o problemă aparent exclusiv cantitativă, numerică, aceea a rezolvării ecuațiilor algebrice, Galois caută să explice de ce numai unele ecuații algebrice sînt rezolvabile prin radicali, (existența unor ecuații de gradul al cincilea nerezolvabile prin radicali, fusese stabilită de marele matematician norvegian N. H. Abel) și, în același timp, să le caracterizeze pe acestea de o manieră structurală. În acest scop, Galois introduce noțiunea de grup de transformări, care avea să devină cel mai important tip de structură, nu numai în matematică, ci și în ansamblul științelor, așa cum avea să arate, în secolul nostru, Jean Piaget (*Le structuralisme*, Presses Universitaires de France, Paris, 1968). Un grup este o formație închisă în raport cu o anumită operație asociativă, față de care există un element neutru și, pentru fiecare element, un element simetric cu care operația considerată conduce la elementul neutru. De exemplu, mulțimea numerelor întregi formează un grup față de operația de adunare, deoarece suma a două numere întregi este tot un număr întreg, adunarea este asociativă $(a + (b + c)) = ((a + b) + c)$, există un element neutru în operația de adunare — numărul zero — și există, pentru orice număr întreg x , opusul său $-x$ care, adunat cu x , conduce la elementul neutru zero. Mai interesante sînt grupurile de transformări; de exemplu, rotațiile în jurul unui punct, în plan, formează un grup și tot un grup formează deplasările din plan. De fapt, orice grup poate fi privit ca un grup de transformări.

Jean Piaget arată că într-o structură grupală sînt reunite trei aspecte fundamentale: ideea de totalitate, ideea de transformare și ideea de autoreglaj, care-i conferă o semnificație dinamică și cibernetică.

Solomon Marcus

BERNARD-HENRI LÉVY:

FRAGMENTE DINTR-UN DISCURS SEDUCĂTOR

Numele lui Bernard-Henri Lévy e legat de gruparea franceză Noua filozofie. Ea strânge în rindurile ei operele citorva autori (precum André Glucksmann, J. M. Benoist, J. P. Dollé, B. H. Lévy etc.) care, peste diferențe deloc neglijabile, împărtășesc o ostilitate francă (și veche) la adresa marxismului, sau mai general a politicului și au ambiția de a reda căutării metafizice un loc central. B. H. Lévy (n. 1948), ca și André Glucksmann, de altfel, are un trecut maoist. Mai târziu însă contactul cu opera lui Soljenițin l-a edificat asupra naturii totalitarismului contemporan transformându-l într-un adversar ireductibil al acestuia.

Influențat de teoriile lui Louis Althusser, Lacan și Foucault afirmă în *Barbaria cu față umană* (1977) că e mai bine ca „pesimismul istoric să fie gândit pînă la capăt”. Aceeași lucrare de referință precum și studiul *Ideologie franceză* (1981) definesc „intelectualul antitotalitar” ca fiind chemat să fie metafizician, moralist și artist. De lucrul acesta ne convinge nu numai romanul *Cu diavolul în față* (1984) dar și eseurile lui, printre care *Fragmente dintr-un discurs seducător* (din volumul *Chestiuni de principiu*, II, 1986) ni s-a părut în mod deosebit elocvent.

a seduce... Seducție... Seducător... Etimologia cuvintului e clară; și toată tradiția, toată uzanța occidentală o confirmă: există întotdeauna, în spațiile acestui lucru, un fond de minciună, de iluzie, de inducție în fals. Există întotdeauna, fie că vrem sau nu, o doză de simulare, de corupție, de uzurpare. Și începînd cu bătrînul Gorgias de Platon (unde „machiavajul” apare ca paradigma seducției) pînă la Freud (care reînnoiește vechea anatema și o adaugă descrierii „isteriei”) nu se iese din prejudecata care vrea ca seducătorul să aibă la origine legătura cu crima, cu greșeala, cu răul. S-au schimbat oare lucrurile așa de mult de la Freud? Am evoluat oare atîta din timpul în care Bossuet, Fénelon sau Bourdaloue blamau întrecîndu-se capcanele Tentației? Cred că nu. Mi se pare că rămîne, în adîncul conceptului, același gust ascuns de vrăjitorie; ca și cum el ar aparține aceluiași fundament al diabolism. Nu e poate o întimplare dacă, la rîndul meu, am vrut ca eroul din *Cu diavolul în față* să fie și el — în primul rînd? — un seducător. Este aceasta de altfel o prejudecată? Pînă în cele din urmă nici nu sînt așa de sigur. Mă întreb dacă e ceva adevărat, profund și tragic adevărat, în vechea reprobare la adresa seducției. Căci, iată, priviți-i. Priviți-vă. Să ne privim. Pretutîndeni cabala și intriga. Mereu minciuna și moameala. Nimic altceva decît stratageme, strategii, mașinării de război și artificii. Seducția sau iubirea decepționată. Seducătorul sau îndrăgostitul drapat în atitudinea de războinic. A seduce este a dori pentru a dori, fără motiv și finalitate, fără obiect sau privilegiu. Legăturile primejdioase au spus bineînțeles totul despre acest lucru. Și *Cele o sută douăzeci de zile*. Și marea literatură libertină a vîrstei clasice. Ce spun ele cu toatele? Că seducția este, încă o dată, legată de Rău. Că e legată tocmai de această formă a răului care se numește război. Că seducătorul este îndrăgostitul care, literalmente, ia lecții de la Machiavel și Clausewitz.

★
Să fim exacti. Dacă există seducție, dacă ne încercăm dorința sau nevoia de a seduce înseamnă că iubirea nu e iubire; că nu există armonia, comu-

niunea pe care o pretinde; că raporturile între ființe sînt mult mai opace decît se crede, mult mai puțin spontane și directe decît se spune; dacă există seducție faptul se datorește în fond inexistenței raporturilor umane și încă mai puțin a raporturilor sexuale. Aceasta este opinia doctorului Lacan. Dar ea era deja, înaintea lui, cea a lui Rodolphe, Adolphe, Valmont sau Cassanova. Iar teza lor, a tuturor, constă în următoarele: seducătorul este cel care crede în fatala disjunctie a corpurilor; este cel care mizează pe interminabila învălmășeală a cărnurilor; este cel care la opusul rousseuismului atît de neîncrezător — și pentru motive temeinice — față de acest vacarm, pariază pe o condiție omească rușinată de nenorocire, de neînțelegere. Pesimismul seducției: nimeni n-ar seduce pe nimeni dacă corpurile ar fi transparente unul pentru altul; chiar ideea n-ar avea sens dacă oamenii n-ar eșua astfel în încercarea de a se uni și de a se înțelege; un seducător este întotdeauna, în acest sens, un metafizician al neînțelegerii.

★
O idee legată de acest fapt. Ar trebui să se poată rescrie istoria „iubirii” în Occident în lumina acestui fel de distincție; ar trebui să poată fi periodizată după criteriul dacă oamenii au

Corneliu Baba: Autoportret 86

trăit în categoria „optimismului comuniant” — sau dimpotrivă în cea a „pesimismului seducător”. Exemplu: vîrsta romantică care a fost o epocă „fără seducție” în măsura în care se credea în iubirea cu majusculă, eternă, perfectă, pură și transparentă. Contra-exemplu: secolul XVIII, al lui Fragonard și Diderot, în care ritualurile seducției urmează după formidabila scădere a greutății sentimentului. Astăzi 1984: dacă seducția revine în forță, dacă pot fi văzute rejucîndu-se riturile, dacă au început, cam pretutîndeni, să se reformuleze codurile — în egală măsură se estompează, între alte iluzii comunitare, și cea a Iubirii tradiționale. În fine sfîrșitul anilor 60! Moartea harababurii suprarealiste! Reinvățarea valorilor fugii și ale eschivei. Seducția — sau ironia a tot ce dă sens (și năclăiește) relațiile dintre ființe. Sigur e faptul că o societate nu funcționează „pe bază de seducție” decît atîta vreme cît rezistă fantasmagoriilor corpului plin, redat naturalității sale, adus la adevărul sau la libertatea lui. Contrariul seducției este „pornografia” pentru că pornografia este **evidența** corpului. Contrariul seducției este „eliberarea sexuală” — pentru că nu există libertate sexuală (lucrul s-a văzut bine după 68) decît în iluzia unei dorințe sănătoase îngropate în limburile unui corp curat pe care ar fi suficient să-l faci să se ivească. Contrariul seducției este, chiar la limită, imperativul „juișării” așa cum ne este repetat în societățile post-moderne — acest „im-

perativ” nu reprezintă contrariul acelei deziluzii a cărnii pe care o ținteste seducătorul? Nu e el oare negarea acelei lipse, a acestei Legi în jurul căreia se ordonează hora și vicleniile dorinței? Nu, acolo unde există „Natură”, nu poate exista seducție; și invers, nu există seducție, decît bazată pe ceea ce s-ar numi, în Biblie și în tradiția evreiască în general, un pariu de „anti-natură”.

★
Este motivul pentru care, spre a fi mai radicali încă, seducția n-are nimic a face cu sexul ca atare. Nu că — deși trebuie — seducătorul a fi indiferent la acest capitol. Nici că trebuie să acordăm credit tezei, la modă acum cincisprezece sau douăzeci de ani, conform căreia „donjuanismul” ar decurge dintr-un deficit obscur în regiunile cele mai de nemărturisit ale Dorinței. Dar eu cred că seducția este, pur și simplu „impertinentă la adresa sexului”; că intensitățile ei nu se măsoară cu această unitate de măsură; și că ori de cîte ori se ridică sexul la rangul de valoare supremă, de sancțiune ultimă, de instanță autonomă, cea care e lichidată e seducția. Seducătorul nu este un inger. Nu e nici pe deplin un sfînt. Dar e adevărat că împarte cu misticii aceeași „juișare” tulburătoare și densă a semnificativului. Carnea, asemenea intențenței, urmează.

Prezentare și traducere de
Simona Cioculescu

(Urmare din pag. a 16-a)

DOAR O CLIPITĂ PÎNĂ DEDESUBT

locuiescă în dorința noastră de-a citi, de-a trăi mai departe pe lumea asta? — Tocmai, tocmai, doña Margarita, aici e buba. Era un mare scriitor, așa-i, însă nepermis de bătrîn. A avut pînă și-n ultimii ani tupeul să spună c-a fost persecutat de vechiul regim. Asta să i-o spună lu' mutul. Acuma, tuturo-ra le-a mers foarte prost, toți au suferit chinuri cumplite din pricina cenzurii. Minciună împuțită, cum zic golani. Știm cu toții cum au trăit din expediente, cum au exercitat funcții de încredere, cum au scris cărți de lingvistică și lingvatorie... Nu le-a venit niciodată să-l trimită pe Franco taman unde trebuie, că nu li s-ar fi nîtmplat nimic, doar le știa de frică. Există însă un viciu care se cheamă vanitate, lustru social, dorință de-a epta, de-a apărea în ziare, la televizor, de-a se vorbi despre tine astfel încît să te ungi la inimă... Mai mare jalea, doña Mar-

garita, mai mare jalea. Acu' vine, însă, și reversul medaliei. Lustru social al postului, rolul său de personaj cu experiență, idealul și știința sa într-ale literaturii... Cine va veni oare să umple acest gol? Cum? Pe-aci predomină o venerație supreficial-comodă, și nu citez nume pentru că sînt prea bine despre cine-i vorba. Lucrurile dacă nu mă credeți, foaia literară o ziare. Veți vedea atunci la ce mă refer. Nu, vom continua să gustăm la ea, ceea ce ne-a plăcut dintotdeauna, mai ales la tinerețe, cînd limbului lui avea nuanțe revoluționare iar teama și imburghizarea nu-l schimbaseră încă într-un profet mincinos. Asta-i sarcina noastră, să scoatem la lumină dintr-un cadavru ceea ce încă mai palpită.

(Cap. Un ratito hacia adentro, Parte II — VERANO, p. 246—251)

moda, altfel

(F,V)als lent: inadecvare fonematică

nu e vorba de Chopin. E vorba de „Shop in!”
Micul ecran, cu obrazul gros care-l caracterizează, grosimea lui evaluîndu-se în milimetri (de subtilitate, sinceritate, nivel de cultură, minciună, curaj, obraznicie, demagogie, talent, fățarnicie, bună credință, etc. — toate în milimetri), ne oferă, „în nome della rosa”, zimbete pline de satisfacții, de parcă la toți ne-au „întărcat măgarii”, nu numai unora dintre noi.
Valsul e lent, falsul evident, moda coruptă și cam ruptă, ca în filmele polițiste în care „subiratul” psiholo-

gic vrea să ne abată „cu ispita de la trebi”. Aplauzele sînt aceleași, furtunoase, au fost înregistrate în O.D.S.S. și păstrate cu grijă, în Fonoteca de Aur, pentru zile negre și chiar pentru unele și mai negre, ce s-ar putea să vină, dacă tot am devenit, cu toții, de-a valma, atît de religioși și nu uităm ce au spus prorocii. Unii dintre noi, bineînțeles. Alții se închină, se tot închină cu evlavie, ei nu cred în superstiții.
Aflăm prin Micul Ecran, în direct de la Opera Română, prin zimbetul cu adevărat frumos al lui „notre beau charmeur” U, că, în sfîrșit, aspirația de cincizeci de ani a neamului nostru a fost realizată, după așteptări și renunțări și speranțe: MISS ROMÂNIA!
Concurențele sînt „și una și alta”, adică și tinere și frumoase, cu preocupări frumoase, sînt studente, învățătoare sau balerine, dar cum e normal la vîrsta lor, vor să devină actrițe sau femei bogate. E firesc. Și toate sînt atît de frumoase încît merită asta. Simpla lor apariție pe scenă compune un buchet scilpitor și proas-

păt de flori rare, înalte, delicate și involte.
Spectacolul e stingac, sîntem încă „începători” dar frumusețea fetelor n-a fost făcută să ne mintă. (Căutați poezia!). Ea e aievea pentru noi, numai pe ele le poate minti.
Și în timp ce unii indivizi, unii intelectuali fini, mai tipă în stradă, ca să creeze panică și Neînțelegere în rîndurile poporului, „Unde ne sînt morții?”, pentru evenimentul „de cultură” și „de sport”, SPONSORII citați și re-citați, au invitat (deși avem cîntăreți cu voci greu de egalat în lume, cu talent masiv ca Ceahlăuș și Rarău — vedeți manualele școlare!, cu farmec ca Delta Dunării, dar cu lipsă de scenă, deci de tribună!), „celebrități necunoscută”, de renume mondial — tot bineînțeles — îndrăgostiți de ROMÂNIA, care s-au simțit așa de bine în România încît au semnat DEJA contracte cu ROMÂNIA și vor reveni, cu dragoste în ROMÂNIA, pentru aplauzele din ROMÂNIA.
Cu dragostea și ospitalitatea ne mai descurcăm. De ce și-au uitat aceste celebrități, invitate „special” pentru

MISS ROMÂNIA, tocmai vocea acasă la ei, unde nici ei nu cred că au avut-o vreodată? Numai vocea, acest un „oarece!”, că restul dăm noi, în aplauze furtunoase, cu un zimbet și-o floare.
Nu, nu e Chopin, nu e VALS LENT, e vals și trist și lent și ca de obicei, e cu un zimbet și-o floare...
Una dintre concurențe, Miss Manechin, studentă la Conservator, îmbrăcată în alb, („notre beau charmeur” a zis că e „ca un crin alb” — rochia) iar ea, cred că se cheamă Crinuța, cu emoția specifică tonalității lirice, a pregătirii ei intelectuale, a mărturisit că ar vrea să revină pe scena Operei Române ca să cucerească publicul cu VOCEA ei.
Sînt sigură că ea va reveni!
O așteptăm!
E singura speranță generoasă!

Corina Cristea

ALONSO ZAMORA VICENTE

DOAR O CLIPITĂ PÎNĂ DEDESUBT

Întreaga proză a scriitorului spaniol ALONSO ZAMORA VICENTE este un drum intrigurat în căutarea autenticității, ceea ce-l duce în mod fatal spre un realism cu accente sociale, deși are o certă vocație lirică și tinjește pururi după o muzică a paginilor fără metru și cezură: mărturie stă și minuțiosul său studiu critic Las Sonatas de Ramón del Valle-Inclán; contribución el estudio de la prosa modernista (1951, Buenos Aires). La nivelul operei, acesta se traduce printr-o construcție amplă, corală, cu personaje și obiecte-simbol, printr-un patos al demitizării care, paradoxal, îi sună cititorului ca o incantație exorcizantă, printr-o elasticitate a frazei, ce compensează luciditatea necruțătoare a criticului social. După amarul roman citadin Mesa, sobremesa (Banchetul, 1980, Premiul Național al Cărții), romanul Vegas Bajos (1987) este o frescă a vieții de provincie, cu automatisme, prejudecățile, legendele, ambițiile și dramele sale secrete, al cărei erou e, de fapt, orașelul însuși (cu numele semnificativ de „cimprii rodi-toare, dar joase”), summum al tuturor vocilor care preiau rînd pe rînd, rolul de officiant-narator. Dragostea de oameni a autorului și scepticismul său în privința societății dau amestecul de căldură și sarcasm, vizibil pe tot parcursul acestui monolog-ștafetă. În pasajele ce privesc dedesubturile și turpitudinile vieții artistice și culturale madrilenne, satira capătă virulența unui pamflet, ca în capitoul care urmează, prilej pentru scriitor să-și expună propriile opinii prin gura unui tânăr răzvrătit.

a cușica se înnoptează. S-au a-prins lămpașele, și s-a pornit un vin-ticel răcoros. Închide bine obloanele, Dolores. Și fii atentă, c-or să vină băieții aceia... Pregătește și tu niște gustări, or vrea și ei să bea ceva...

— Doamnă, eu socot că nu trebuie să-i luați prea în serios pe flăcăii ăștia. Is tineri din ziua de azi, fără frica lui Dumnezeu, fără griji, și fără prea multă minte, pesemne.

— Mai tac odată, femeie. Sint copii buni, ai să vezi, floarea țirgușorului nostru. Uite-i, tocmai trec strada, deschide ușa...

Dolores trage de șnurul care se prelungeste de sus de pe palier pînă la zăvor. Juanjo și Chucho urcă agale. Odată ajunși înăuntru, schimb de saluturi, doña Margarita îi privește adîncită în sine, îndepărtată, dar totuși afectuoasă și parcă absentă. Le întinde mîna, fără să se ridice, nerăbdătoare să mai afle cîte ceva, să scoată capul într-o lume pe care-a început s-o uite. În seara asta îl așteaptă pe medic, pe farmacist, poate că vine și pastorul... Trebuie să discute despre noul Institut, ori despre fondarea unei biblioteci populare în clădirea Primăriei. Doar lipsesc atîtea lucruri de trebuință... Doña Margarita e dispusă încă dinainte să aprobe totul, să se lase influențată, pare-se că zilele îi sînt numărâte și-ar vrea să lase o urmă care să dăinuie a trecerii sale prin țirgușor. Noli-veniți iau loc în penumbra intimă, parfumată. Tapiseriile din casă emană o aromă discretă, un suris ospitalier. Mobile străvechi alături de obiecte noi-nouă, asortate prin grija stăpînei casei. O fecioară cu pleata bogată, încărcată de giuvaieruri, privește dintr-o firidă. Dolores trece tăcută, se duce și revine, aducînd pahare, sticle... sosesc don Pelayo, medicul, și don Sebastian, farmacistul. Don Gonzalo, pastorul, va întîrzia, poate nu mai vine deloc, e ocupat pînă peste cap cu pregătirea unor procesiuni sfinte, la care episcopul ține morțiș, ba chiar și-a anunțat vizita pentru — a le inaugura. Don Gonzalo se teme că tineretul n-o să se prea-nghesuie la aceste procesiuni,

c-or să-i pice cam peste mîna, neluate în seamă. Cum se mai învîrte roata lumii... El însuși nu-i tocmai sigur c-ar fi de vreun folos, nici măcar dacă pot fi duse la bun sfîrșit. Niște procesiuni cu patru femei bigote, oricît de sfinte ar ieși, vor rămîne întotdeauna o caricatură a preceptelor evanghelice. Don Gonzalo socoate că asta a fost dintotdeauna hiba vieții religioase, c-a rămas o îndeletnicire pentru femei bigote, pentru fetițe neroade și pentru domni burtoși cu creierul cit gămălia. Așa că... N-a existat niciodată un eilan dezinteresat, sincer, al renunțării, ci doar spoială, spoială și iar spoială. În fine... Asta o poate spune numai în casa doanei Margarita, fiindcă oamenii țirgușorului își închipuie că vor dobîndi pe veci împărăția cerurilor brodînd un prapur nou în fiecare an, sau depunînd ea ofrandă un braț bun de flori la ziua sfintei patroane, sau defilînd înfășurați în giulgiu cu icoana Maicii Domnului alături. Iar cei din mlaștini, mă rog, ce să mai vorbim... Is oameni din ziua de azi, partizani ai avortului, ai divorțului, lucruri despre care vorbesc fără să știe ce și cum, fiindcă ei, mă rog frumos, ei n-au prilejul nici să se despartă de neveste, nici să avorteze, că-și iau măsuri de siguranță, și-și au drumușoarele lor secrete la Londra, și-așa și pe dincolo... Mai mare jalea, viața din țirgușoarele astea, nici în car nici în căruță, între deprindere și bună-voință, care voință n-are spor din pricina sărăciei, a poverii treburilor zilnice, a emigrației, a neorînduiei și-a suferințelor vechi, acumulate.

— Ai fost azi în capitală, nu? Sau ieri, mă rog, e tot aia. Povestește-ne ceva, Chucho... Ce mai era nou?

— V-am adus discurile, doña Margarita. Nu toate, unul va trebui adus de la Madrid, știți și dumneavoastră, nu se găsec mereu de toate acolo, ce să-i faci, așa-i în provincie.

— Cu puțintică răbdare, totul se aranjează. Deja nu mai e ca-nainte. Acum toate sînt mai la-ndemină. Iar aici nu și-ar avea rostul o prăvălie de soiul ăsta.

— Mie-mi spuneți! Tata, la Riviera*,

vinde printre altele și discuri. Însă toate de muzică pop, sau rock, sau punk în momentul de față. Și băieții le cumpără pe rupte. Și nu-i că nu le-ar plăcea altfel de muzică, chestia e că tata contribuie la această degradare generală a vieții nemaiaducînd decît discuri de-astea, pentru că au succes. Eu cred că totul s-ar putea combina, și s-ar putea vinde bine muzica bună, fără ca asta să-nsemne c-ar fi rea aceea pe care trebuie s-o ascultăm, fie că ne place ori ba. Spun doar că le-ar putea combina, nu să se axeze pe-un singur sortiment numai pentru că-i rentabil.

— Trebuie să iertăm și noi... pe de-altă parte, n-or să ne lipsească discurile. Ce-ai comandat?

— Niște madrigaliști englezi, și-o formație de muzică veche, barocă, din Madrid. Și Hindemith. Pe-asta din urmă, nici nu se pricepeau să-l caute în cataloage. Am mai pățit-o o dată cu Schönberg, anul trecut...

— Perfect. O să le-ascultăm* chiar acum.

— Ce te-a mînat cu-atîta zor la Madrid, Chucho, acum cîteva zile...?

— Păi să vedeți, don Sebas, am fost la o înmormîntare. A murit scriitorul nostru preferat, Apodaca, și-am ținut să asistăm, fie și de departe, la această ultimă-ntîlnire. Altminteri nu s-a putut. Prea multă lume la cimitir, în cortegiul funebru, pretutindeni. Deși...

— Mde, nici nu-i de mirare. Cum a fost?

— Cum să vă spun, ar fi multe de povestit. Întii și-ntîii, era prea multă lume acolo, vreau să zic, oameni care n-aveau nici în clin nici în mîncă cu defunctul. Probabil că așa se-ntîmplă totdeauna, cînd îi sună ceasul unei persoane care-a fost într-adevăr cineva, răsăr de după cortină o droaie de marionete, care merg ca să fie văzute, miniștri, ex-miniștri și bastarzi de ex-miniștri, tot soiul de potențați. Oamenii prin definiție nesimțitori, dar care prezintă, asta da, corpul legiuitor mandatar-panglicar etc. Unii făceau safteaua costumului, se vedea de la o poștă.

— Ești un iconoclast, băiete.

— Nu, nu-mi țineți predici, don Pelayo. Nici dumneavoastră, don Sebas... E-o porcărie viața noastră intelectuală. Iar lucrul cel mai trist e că nimeni nu vrea s-o recunoască, și astfel n-ajungem nicăieri, sclavi ai speranței, ai unei maimuțări nesărate. Închipuiți-vă, în dimineața aia, un lung alai de caraghioși îngîmfați, care-și luau o mutră de circumstanță, o strîmbătură îndurerată, mai știi, poate doar din pricina constipației, și spuneau pe mii de tonuri felurite: „Ce pierdere imensă! Cum vom umple oare acest gol?” Și multe alte asemenea bazaconii. Vorbe, vorbe. Niște farisei trimiși de guvern, care-au găsit în decesul ăsta un prilej de-a se arăta într-o lumină grozav de bună și de-a face paradă, o dată mai mult, de profundele lor preocupări culturale. Nu vă lăsați impresionat, credeți-mă pe mine. Poleială...! Farsă curată...!

— Totuși, era un om într-adevăr citit și admirat, zisul Apodaca, nu spune ba.

— Nu spun asta, spun doar că so-

cietatea în care trăim e-o matcă a tuturor meschinărilor și mîrșăviilor, a invidiilor, a mașinațiilor sordide. Odată cu moartea acestui om, ne-a murit tuturora cîte ceva. Tuturora, din ambele tabere. Însă oamenii pe care i-am văzut azi-dimineață îmi lasă impresia că s-a așteptat răbdător ca boala, care-a fost lungă, să-și înfăptuiască temeinic opera de distrugere, puțin cîte puțin, dar într-un ritm susținut. Ziarele scriseseră de mult ceea ce trebuiau să spună, dozau de la o zi la alta suferințele, ba neiertătorul cancer (o boală grea și dureroasă, cum zic măscăricii ăia de cronicari), ba astmul crepînt, ba cianoza năprasnică... Deși vă garantez că s-a dat cel mult un telefon în dorul lelii acasă la bolnav, erijîndu-se în obișnuiți de-ai casei, dîndu-i incuviințarea să mai trăiască încă patruzeci și opt de ore. Jupîneasa va fi spus: „Bietu' domnu' n-a dormit azi-noapte, tusa l-a chinut rău...” Croniciarii scot din burță baloane de oxigen, alarme, internști smulși din pat cu noaptea-n cap, pe-un ger cumplit, cu rude care nu mai sosesc și-un popă care se face luntre și punte să-l pregătească pe cel în cauză spre-a ajunge bine scrobît și călcat la poarta raiului. Nimeni nu va sufla o vorbă cum că-n ultimii ani era cu bale la gură, îndobitocît fără leac, că nu mai avea luciditate decît pentru zgîrcenie, pentru-a dispune în mod abject de contul curent sau de mișculațiile editorilor, fiindcă familia, mă rog, de avut o avea, însă mergea pe cu totul alte făgașe. Toate țărțaturile în care era îmbrăcat coșciugul, cu medalii, diplome, fiu de onoare al nu-ș-cărui cătun prăpădit, doctor în nu-ș-ce altceva, rahaturi, nu mai slujesc la nimic alta decît c-au trebuit curățite toate tinichelele alea cu vreo leșie cumpărată în pripă de la drogheria din colț și basta. Îți luau ochii în urma coșciugului, lăsîndu-se admirate de publicul ce umplea trotuarele, și care nici măcar n-avea idee cine era de fapt răposatul. Vreun cîntăreț? Inginerul-șef al Raionului Hidrografic? Vreun general? Bucătorul Palatului? „Ce vreți mai mult. O mizerie.

— Măi, măi, ești cumplit. Intre noi fie vorba, conveniențele sociale trebuie să le respecti, dacă nu chiar întru totul, măcar puțintel, cît să ne putem înțelege mai departe unii cu alții.

— Lasă-i, lasă-i, Sebastián. Așa trebuie să se exprime tinerii. Ei nu știu ce-i aia să fii sub biciul celor maturi, cum s-a petrecut cu noi. Oamenii trebuie lăsați să-și croiască singuri viața după propria lor dorință. Noi n-am fost lăsați, asta-i cît se poate de limpede. Socot că din pricina asta trebuie să-i lăsăm acum pe copiii ăștia să-și spună părerea, fără ascunzișuri. Tu, Juanjo, și tu, Chucho... Spuneți-ne și nouă: moartea lui Apodaca e chiar o catastrofă? Nimic n-ar putea să-l în-

Prezentare și traducere de Anca-Domnica Ilea

Continuare în pag. a 15-a

bridge

Licitații psihologice

Să nu dai bridge-ul pe mîna poker-iștilor, — spunea cineva, un înțelept de bună seamă, la sfîrșitul unei partide în care cei ce câstigaseră licitația dovediseră un aplomb exagerat în aprecierea propriului noroc. Frumos sfat și mai ales just, ce te faci însă tu,

jucător de bridge care nu jubește poker-ul și știi bine de ce, cînd te trezești la aceeași masă cu niște adversari care nu doar că mizează pe noroc dar mai și folosesc, cel puțin în licitație, anumite tactici, inclusiv de ordin psihologic, din patrimoniul strategic al poker-ului?! Cum te aperi de capcanele lor, cum intri într-un dialog corect cu partenerul tău peste dialogul amăgitor al acelor, cu alte cuvinte — cum salvezi jocul însuși de poluarea impusă de hazard — iată o chestiune arzătoare la ordinea zilei, de rezolvarea căreia ține, în definitiv, chiar farmecul inconfundabil al bridge-ului. Cel mai greu e să împiedici sau să găsești răspunsul cel mai eficient la licitațiile așa-zis psihologice.

Ele sînt, îndeobște, mîncinoase și mizează întotdeauna pe exploatarea unor slăbiciuni de ordin sufletesc sau temperamental. Și, cum acestea din urmă sînt — cînd sînt — intratabile, se înțelege că împotriva unei licitații care profită de ele nu se poate lupta decît pe cale rațională, printr-o rigoare evasimatică a interpretării informațiilor și, deopotrivă, a susținerii dialogului cu partenerul. Licitațiile psihologice trebuie cunoscute nu pentru a le folosi în varii ocazii, ci tocmai pentru a ști cum să te aperi în cazul cînd își fac simțită prezența în jocul axei-adverse. Cu atît mai mult cu cît străvechea strategie homeopatică a

lui „cui pe cui se scoate” nu funcționează într-un astfel de caz, iar dacă e, totuși, aplicată, conduce indubitabil la dezastru. În schimb, în fața echilibrului propriu unei licitații logice, deci riguroase și imperturbabile, licitația psihologică, oricît de abilă, își pierde toate atuurile și cade în ridicol. Desigur, dacă și numai dacă, licitația logică, la rîndu-i, rămîne consecventă cu ea însăși de-a lungul întregului traseu. Altminteri își face loc nesiguranta între parteneri, care e chiar poarta prin care, de regulă, se însinuează licitația psihologică. Așadar, atenție la consecvența în vigoare logică și la încrederea în partener!

Laurențiu Ulici